

Yohanes ni kitab i nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin

Tbas afa ovi veki

Yohanes ntulis kitab ini. Yohanes ini, Yesus Ni tamata i norang Ia ovu nlobang urun ia (21:20-24; 13:23; 19:26; 20:2; 21:2-7).

Yohanes ntulis kitab ini, ma nfalyawang verin ita ne, Raja i ntevtut dida salasilan ra (Mesias), inyai Yesus, Ubu Yanan Ia. Ia ntulis wean inyai, boma wean i torang Yesus, na veka dida vava'at kakiwal (20:30-31). Tali pasal 1 ti naran pasal 12, ita tbas ne, Yesus notu mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, ma nfalyawang ne, Ubu Yanan Ia. Na'a kitab ini, na rfalak ma rivun roak ne, Ubu Yanan Ia (Yohanes 1:34, 49; 3:16-18; 5:23-25; 11:4, 27; 20:31).

Yesus nfalak ma rivun roak na'a kitab ini ne, "Ya'a ini". Bisma msyi'ik lahir na'a ayat ovi: "Ya'a ini afamtahan i nala vava'at a" (6:35); "Ya'a ini lyawan a" (8:12); "Ya'a ini wean falfolat" (10:7, 9); "Ya'a ini domba duan i lolin a" (10:11, 14); "Ya'a ini ufava'at matmatan ra ovu ala vava'at kakiwal verin tamata ra" (11:25); "Ya'a ini linga'an verin tamata ovi mane rti Yamang a" (14:6); "Ya'a ini wean aa anggur mnga'un a" (15:1, 5). Yesus nfalak vali ne, "Wol rarali Abraham obin, na Ya'a una'a roak" (8:58). Tali Ni vaivatul avyai, na ita tka'a ne, Ubu Yanan Ia. Tali na'ut i Ubu wol notu lanit ovu lanit ivavan ini obin, na Ia nana'a roak, ovu nana'a lalawatan, nata ti wol ni wahan.

Kitab ini ihin a

1. Yesus Ni vaivatul ovi rban-ulu a. (1:1-18)
2. Yesus notu mujizat ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, ovu Ni afa ovi nair verin tamata rivun, rfaturu ne, Ubu Yanan Ia. (pasal 1:19—12:50)
 - a. Yesus Ni karya ovi rban-ulu a, na'ut i nana'a lanit ivavan a. (pasal 1:19—4:54)
 - b. Afa i nvotuk na'a amar i tamata Yahudi ra ryari ira na'a Yerusalem. (pasal 5)
 - c. Afa ovi rvotuk na'a Galilea na'ut amar dawan Paskah. (pasal 6)
 - d. Afa ovi rvotuk na'a Yudea na'ut i Yahudi rira snoba ma rotu rira befak ra ma rna'a. (pasal 7:1—10:21)
 - e. Afa i nvotuk na'ut i Yahudi rotu snoba ma raresmi rira Rahan Dawan Falurut a. (10:22-42)
 - f. Afa ovi rvotuk na'a amar i nban-muri lalean na'a amar dawan Paskah. (pasal 11—12)
3. Yesus nair Ni tamata ovi rorang Ia, na'ut ovan i tamata ra mane rfedan Ia. (pasal 13—17)
4. Tamata ra rtaha Yesus, rfedan Ia, ovu nva'at ewal. (pasal 18:1—20:29)
5. Afakinimi Yohanes ntulis kitab ini. (20:30-31)
6. Yesus Ni vaivatul situli: na'ut i nva'at ewal a, na nfavotuk tenan a verin Ni tamata ovi rorang Ia. (pasal 21)

Yesus Kristus i rfanara Ia ne, Ubu Ni Vaivatul a, nma lanit ivavan a ma neluk tamata

¹ Lalan a, na'ut i Ubu wol notu lanit ivavan obin, na Ia i rfanara Ia ne, Ubu Ni Vaivatul a, nana'a lan roak. Ia nana'a roak ovu Ubu, ovu Ia Ubu Ia. ² Na'ut i Ubu wol notu lanit ivavan obin, na Ia nana'a lan roak ovu Ubu. ³ Ubu notu afakataka munuk na'a lanit ivavan a nahu Ni Vaivatul a, ba afa ovi rna'a lanit ivavan a munuk wol bisma rna'a, wean i wol notu afa avyai nahu Ni Vaivatul a. ⁴ Ubu Ni Vaivatul a nala vava'at mnga'un verin tamata ra. Vava'at mnga'un yai ntali Ia, ovu nala lyawan verin tamata ra. ⁵ Lyawan yai vanan na'a dedan ralan, ovu dedan wol bisma nteri nala ia.

⁶ Amar isa, na Ubu nsinir tamata isa naran Yohanes.* ⁷ Ia nma ma nfamalik na'a lyawan yai, boma tamata ra munuk bisma rorang lyawan yai. ⁸ Lyawan yai wol Yohanes, na'uk ia nma watan, boma nfamalik lyawan yai. ⁹ Lyawan mnga'un i nala lyawan verin tamata ra munuk nma roak lanit ivavan a.

¹⁰ Lyawan yai nana'a roak lanit ivavan a. Ubu notu lanit ivavan a nahu lyawan yai, na'uk tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol rka'a Ia.† ¹¹ Ia nma lahir Ni ahu livur a, na'uk Ni tiniman ovi rna'a inyai wol rtorung ma rala Ia.‡ ¹² Na'uk tamata ovi rtorung ma rala Ia ovu rorang Ia, na Ubu nala ngrebat verin ira ma reluk yanan ra. ¹³ Ira wol reluk Ubu yanan ra tevek renarir-yamarira ra rarali ira, te rira ininan a, te wol

* **1:6** 1:6 Yohanes ini nbaptis tamata ra, na'uk wol ntulis kitab ini. † **1:10** 1:10 Tamata ovi rna'a lanit ivavan wol rka'a ne, Yesus yai Ubu yanan Ia. ‡ **1:11** 1:11 Tamata ovi rleal Yesus Ni ahu livur a, avyai tamata Yahudi ra.

rtali brana ni ininan verin awan a, na'uk Ubu ka'i notu ma reluk yanan ra.

¹⁴ Ubu Ni Vaivatul neluk tamata, ma nana'a roak lanit ivavan ovu ita, ovu vali ita tsi'ik roak Ni dawan a. Ni dawan yai, Yaman a nala verin Ia, tevek Yanan ikisa lalo'i watan. Ubu Yanan nma tali Yaman a, ma notu ma tka'a lahir Ubu Ni rala lolin i dawan urun, ovu afa ovi nfavotuk ra munuk kena.

¹⁵ Yohanes nfalyawang Vaivatul yai ovu vain dawan ma nfalak ne, "Ini tamata i ufamalik roak Ia. Ufalak ne, 'Ia veka norang ya'a nma, na'uk Ni dawan a nlia ya'a, tevek wol rarali ya'a obin, na Ia nana'a lan roak.' " ¹⁶ Ia Ni lolin a dawan dalang, ba nala Ni kalolin ra lalawatan verin ita munuk. ¹⁷ Ubu nala Ni inukun ra verin ita nahu Musa. § Na'uk ita tka'a Ubu Ni rala lolin ovu ivar i kena nahu Yesus Kristus.

¹⁸ Wol tamata isa vali nrea Ubu, na'uk Yanan i ikisa lalo'i yai nana'a lalawatan ovu Ia. Yanan yai nfalyawang lahir Yaman a verin ita.

Yohanes i nbaptis tamata ra ka'i nfamalik ni karya a

Matius 3:1-12; Markus 1:1-8; Lukas 3:1-18

¹⁹ Yahudi rira dawan ovi rna'a Yerusalem rsinir mela falurut ra, ovu tamata Lewi ra ma rti

§ **1:17** 1:17 Ubu wol mane nfadoku inukun vutu watan verin nabi Musa, na'uk nfadoku ma nlia tali inyai. Tamata ovi rorang Yesus rka'a Musa ni inukun vutu a, ovu ni inukun liak ra vali, na'uk Yahudi rira inukun rivun vali na'a rira adat. Vai mala nfalak hukum Taurat te hukum Tuhan te hukum-hukum. Inukun avyai rna'a Kejadian ti naran Ulangan.

rorat Yohanes ne, “Oa ini iki mnga'un?”* 20 Ia ntorung ma nfalyawang lahir ne, “Ya'a wol eluk Raja i ntevtut dida salasilan ra.”†

21 Nata rorat ewal ia ne, “Ba iki oa? Beta ne oa ini nabi Elia?”

Ia nfalak ne, “Wahal!”

Ba rorat ewal vali ia ne, “Beta ne oa ini nabi i lan a Ubu ntorung roak ma nma lanit ivavan a?”‡

Ia nfalak ne, “Wahal!”

22 Nata rorat ia ne, “Ba eka fwalak verin ami ne, oa ini iki mnga'un? Ami musti amfalyawang verin tamata ovi rsinir ami. Ba eka ka'i fwamalik tenam a!”

23 Yohanes nfalak ne, “Ya'a ini tamata i ufwak na'a wan lean vu dawan ma tamata ra rfamalola linga'an verin Duila'a.” Afa ovi Yohanes nfalak yai, wean lahir i nabi Yesaya ntulis roak na'a ni kitab a.§

24 Tali tamata ovi rorat Yohanes, na tamata boku rtali Yahudi rira sidovung isa i naran Farisi.

25 Ira rfalak ne, “Oa wol meluk Raja i mtevtut dida salasilan ra, ovu oa wol nabi Elia oa, ovu vali oa wol nabi i Ubu ntorung ma veka nma lanit ivavan a, ba afakinimi bwaptis tamata ra?”

26 Yohanes nfalak ne, “Ya'a ubaptis tamata ra ovu wear, na'uk tamata i ndiri fruabira ra, mia wol mkya'a ne, iki Ia. 27 Ia veka norang ya'a nma.

* 1:19 1:19 Tamata boku tali arun dawan Lewi reluk Yahudi rira mela falurut ra, ma rkarya verin Ubu na'a rira Rahan Dawan Falurut na'a Yerusalem. † 1:20 1:20 Raja i ntevtut dida salasilan ra ihin a na'a vai Mala ne, Mesias. ‡ 1:21 1:21 Nabi i veka nma yai, Ubu ntorung roak na'a Ulangan 18:15, 18. § 1:23 1:23 Yesaya 40:3

Velik ne wean inyai, na'uk wol inovan lahir ma aling Ni tatea ni tatur ra, tevek ya'a wol verang a ratang Ia.”

²⁸ Yohanes ovu tamata ovi rorat ia rfamalik afa avyai munuk na'a ahu Betania. Ahu yai nana'a oar Yordan ni lahir timur a. Ia nbaptis tamata ra na'a inyai.

Domba Yanan i nmata al na'i vatuk dida salasilan ra, inyai Yesus

²⁹ Ni ilyan ana, Yohanes nsi'ik Yesus nma ma ntuan ia, ba nfalak ne, “Eka msyi'ik! Ubu Ni Domba Yanan i veka nmata al na'i vatuk tamata ovi rna'a lanit ivavan a rira salasilan ra. ³⁰ Ia ini tamata i ufamalik roak Ia ne, ‘Ia veka norang ya'a nma, na'uk Ni dawan a nlia ya'a, tevek wol rarali ya'a obin, na Ia nana'a lan roak.’ ³¹ Lan a wol uka'a ne, iki Ia. Na'uk uma, ma ubaptis tamata ra ovu wear, ma ufavotuk Ia verin tamata Israel ra, boma bisma rka'a Ia.”

³² Yohanes nfamalik vali afa ovi nsi'ik ra, ma nfalak ne, “Ya'a usi'ik Ubu Ni Roh nsuta tali lanit wean modarlaka, ma ndoku Yesus tenan a.* ³³ Ya'a wol uka'a ne, iki Ia. Na'uk Ubu i nsinir ya'a ma ubaptis tamata ra ovu wear, nfalak roak ne, ‘Wean i msi'ik Ning Roh nsuta ma nleal tamata isa, na tamata yai veka nbaptis tamata ra ovu Ning Roh a.’ ³⁴ Ya'a usi'ik roak afa yai, ba ufalak verin mia ne, Ubu Yanan Ia.”

Tamata ovi ula lalelan ira ma reluk Yesus Ni tamata ovi rorang Ia

* 1:32 1:32 Tafsiran boku rfalak ne, lanit ratan.

³⁵ Ni ilyan ana, Yohanes ovu ni tamata irua ovi rorang ia rna'a ewal wan yai. ³⁶ Na'ut i Yohanes nsi'ik Yesus nahu wan yai, na nfalak ne, "Msyi'ik, inyai Ubu Ni Domba Yanan a!"

³⁷ Yohanes ni tamata irua yai rarenar afa ovi nfalak ra, ba rti ma rorang Yesus. ³⁸ Yesus ntamuri ma nsi'ik, na rorang Ia, ba norat ira ne, "Mia mdyava afaka?" Ira rfalak ne, "Rabi, Oa mna'a inba?" (Rabi ihin a, Tuan Guru) ³⁹ Ia nfalak ne, "Mya ma ka'i msyi'ik." Ba rorang Ia ma ti rsi'ik wan i nleal a ma irmunuk rna'a inyai. Na'ut inyai, na snain jam empat lersian. ⁴⁰ Tali tamata irua yai, na isa naran Andreas. Ia a'an verin Simon Petrus. Ia nrenar afa ovi Yohanes nfalak ra, ba norang lahir Yesus. ⁴¹ Ia nti lahir ma ntuan Simon ma nfalak ne, "Ami amtuan roak Raja i ntevit dida salasilan ra (ihin a ne, Kristus)." ⁴² Ba Andreas novun Simon ti verin Yesus. Yesus nsi'ik Simon ma nfalak ne, "Oa ini Simon, yamam naran Yohanes." Tamata ra veka rera oa ne Kefas (ihin a ne, Petrus).†

Yesus nera Filipus ovu Natanael ma rorang Ia

⁴³ Ni ilyan ana, Yesus nvolan mane nti propinsi Galilea. Ia wol nti obin, na ntuan Filipus ma nfalak ne, "Mwa ma morang Ya'a!" ⁴⁴ Filipus ini ntali ahu Betsaida. Andreas irua Petrus rtali vali inyai. ⁴⁵ Ba ia ti ntuan Natanael ma nfalak ne, "Ami amtuan roak tamata i Musa ntulis roak Ia na'a ni inukun ra, ovu nabi ra rtulis vali roak na'a tamata yai. Tamata yai, Yesus i ntali Nazaret a. Yusuf yanana Ia." ⁴⁶ Na'uk

† 1:42 1:42 Kefas na'a vai Aram ovu Petrus na'a vai Yunani, irua ihirira wer isa ne, vatminan.

Natanael nfalak ne, “Wol bis lahir ma afa lolin ntali Nazaret nma.” Filipus nfalak ne, “Mwa ma msi'ik lahir.” ⁴⁷ Yesus nsi'ik Natanael nma ma ntuan Ia, ba nfalak ne, “Msi'ik kikyai, ini tamata Israel mnga'un ia.‡ Tamata ini nfalak lalawatan afa ovi kena ra.” ⁴⁸ Ba Natanael norat Yesus ne, “Wean inba ma Oa mka'a ya'a?” Yesus nfalak ne, “Filipus wol nera oa obin, na urea roak oa na'a aa ara vavan a.” ⁴⁹ Natanael nfalak ne, “Tuan Guru, Ubu Yanan Oa ovu Raja Oa verin tamata Israel ra!” ⁵⁰ Yesus nfalak ne, “Oa morang Ya'a, tevek ufalak ne, urea roak oa na'a aa ara vavan a? Oa veka msi'ik lahir afa dawan ovi rlia tali afa yai.” ⁵¹ Nata Yesus nfalak lahir ne, “Afa i ufalak verin oa ini kena urun! Oa veka msi'ik lanit natvadil, ovu Ubu Ni sansinir ra rtali lanit ratan suta-rata ira verin Tamata Yanan a.”

2

Yesus notu mujizat i ula lalean a na'a snoba sifa na'a ahu Kana

¹ Amar irua nelak roak, beti tamata ra rotu snoba sifa isa na'a ahu Kana, na'a propinsi Galilea. Yesus renan a novu snoba yai. ² Rasweang vali Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia ma rovu snoba yai. ³ Na'ut i rira anggur roak rok, na Yesus renan nfalak verin Ia ne, “Rira anggur roak rok.”

‡ 1:47 1:47 Tamata Israel ovu tamata Yahudi irua wear isa watan. Ubu nfanara Abraham ubun Yakub ne, Israel. Nata rfalak Abraham ubun nusin munuk tamata Israel ra.

⁴ Ba Yesus nfalak ne, “Mama, notu afakinimi fwalak wean inyai verin Ya'a? Wol naran Ning amar a obin.”

⁵ Yesus renan nfalak verin tamata ovi rira rkarya ma rli'i anggur ne, “Myot-orang watan afa ovi nfalak ra.”

⁶ Na'a inyai, na rfadoku ngusi inean. Rotu ngusi avyai tali vatu. Tamata Yahudi ba'i rsa'a wear na'a ngusi avyai ma al rfamerat tenarira ra, wean Musa ni inukun nfalak a. Lokat ngusi avyai ka'a bi bisma rsa'a wear botal ratut isa vutlima. ⁷ Yesus nfalak verin tamata karya avyai ne, “Mlyi'i ma wear nngora na'a ngusi avyai.” Ba tamata avyai rli'i ma ngusi avyai rngora lahir ovu wear. ⁸ Nata Yesus nfalak verin tamata avyai ne, “Fiang ini, myitu wear kedan a, ma myala verin tamata i nasusan snoba ini.” Ba rot-orang afa i Yesus nfalak a. ⁹ Tamata i nasusan snoba yai ntebung wear a, na wear a na'a roak anggur, na'uk wol nka'a ne, anggur yai ntali ba. Na'uk tamata karya avyai rka'a. Ba tamata yai nera brana i nsifa yai, ¹⁰ ma nfalak ne, “Na'ut i snoba wean ini, na tala lan anggur i lolin a ma tamata ra renu, nata nbolak roak ira, beti tala anggur i wol ka'i lolin a. Na'uk oa fwadok-aling watan anggur i lolin rahi lia munuk ini, ma beti mala mwa.”

¹¹ Beti fasa lahir Yesus notu faneak i tamata ra wol rot-nala na'a Kana i na'a Galilea. Tali faneak yai, na Ia nfaturu Ni dawan a, ba Ni tamata ovi rorang Ia, rorang urun Ia.

Yesus na'a ahu dawan isa naran Kapernaum

¹² Yesus notu munuk afa avyai, beti nti ahu Kapernaum. Renan a, warin ra, ovu Ni tamata ovi rorang Ia rovu vali Ia, ma rna'a inyai amar ifira watan.

Yesus nala'ing vatuk tamata ovi rfedir-faha afa na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut na'a Yerusalem

Matius 21:12-13; Markus 11:15-17; Lukas 19:45-46

¹³ Tamata Yahudi rira amar dawan Paskah* sarseri roak, na Yesus nva'al nti Yerusalem. ¹⁴ Na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a, na Yesus nsi'ik tamata ovi ba'i rfedir sapi, domba, modarlaka ovu tamata ovi ba'i rdoku ma rsitukar kubang rna'a vali inyai. ¹⁵ Ia notu tali na'a navnaval, beti nala'ing vatuk munuk tamata ovi rna'a inyai, ovu rira sapi ovu domba ra. Ia nvalik tamata ovi rsitukar kubang rira meja ra, ma rira kubang ra ramir-ramar. ¹⁶ Nata Ia nyalak verin tamata ovi rfedir modarlaka ra ne, "Myaling vatuk munuk afa ovi tali ini. Dekam myotu Yamang Ni rahan neluk wan ma tamata ra rfedir-faha afa na'a!" ¹⁷ Ba Ni tamata ovi rorang Ia rangnanang vaivatul ovi rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Ya'a ulobang urun Mu rahan a, ta Ubu. Ba afa yai veka not-visal Ya'a."†

* **2:13** 2:13 Tamata Yahudi ra rotu snoba na'a rira amar dawan Paskah, ma rangnanang amar i uburir-nusirira ra rdir-talik Mesir. Paskah ini naling ia tali Paskah i fiang ini tamata ovi rorang Yesus rotu al rangnanang amar i nva'at ewal tali matmatan. † **2:17** 2:17 Tafsiran rivun ryalak ne, veka not-visal Ya'a ihin a ne, Yesus veka nmata. Mazmur 69:10

¹⁸ Ba dawan Yahudi ra rangal Yesus ma rfalak ne, “Eka motu faneak isa i tamata ra wol rot-nala verin ami ma nfaturu ne, Ubu nala fareta verin Oa ma bis motu wean ini.”

¹⁹ Yesus nfalak ne, “Mya'ar vatuk Rahan Dawan Falurut ini, ma ki ufadiri ewal ia na'a amar itelu watan.”[‡]

²⁰ Ba Yahudi rira dawan avyai rfalak ne, “Tamata ra rfadiri Rahan Dawan Falurut ini varat vutfaat rahin inean beti roak, na Oa fwalak ne, amar itelu watan, na bisma fwadiri ewal?”

²¹ Na'uk Ia nangrihi ma nfalak na'a Rahan Dawan Falurut a, ma nfaturu ne, Ia ka'i nfamalik tenan a. ²² Yesus nva'at ewal tali matmatan, beti Ni tamata ovi rorang Ia rangnanang afa i Yesus nfalak roak yai. Ba ira rorang urun afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan a, ovu afa ovi Yesus nfalak roak yai.

²³ Amar ovi Yesus nana'a Yerusalem na'ut i rira amar dawan Paskah, na tamata rivun rorang Ia, tevek rsi'ik roak Ia notu faneak ovi tamata ra wol rot-nala ra. ²⁴ Na'uk Yesus wol norang tamata avyai, tevek Ia nka'a munuk tamata ralarira ra. ²⁵ Ia wol nperlu tamata isa vali ma nfamalik tamata ra rira vava'at ra verin Ia, tevek nka'a roak tamata ralarira ra.

3

Yesus nfamalik vava'at kakiwal verin Nikodemus

¹ Tamata isa naran Nikodemus. Ia ntali Yahudi rira sidovung Farisi, ovu dawan Yahudi ia vali.

[‡] 2:19 2:19 Yesus Ni maksud na'a ayat ini, veka rfedan Ia, na'uk amar itelu nelak, na Ubu nfava'at ewal Ia.

² Ovan isa, na ia nti ma ntuan Yesus ma nfalak ne, “Tuan Guru, ami amka'a ne Ubu ka'i nsinir Oa mwa ma msiair, tevek wol tamata isa vali bisma notu faneak ovi motu ra, wean i Ubu wol novu ia.”

³ Yesus nfalak ne, “Afa i ufalak verin oa ini kena urun. Wean i tamata isa wol rarali ewal ia, na wol bisma nana'a Ubu Ni Fareta a.”

⁴ Nikodemus nfalak ne, “Wean inba ma tamata isa i itrana roak ia, na bisma rarali ewal ia? Wean inba ma bisma nti ewal renan evun ralan ma rarali ewal ia?”

⁵ Ba Yesus nfalak ne, “Afa i ufalak verin oa ini kena urun! Wean i tamata isa wol rarali ia ovu wear ovu vali Ubu Ni Roh a, na ia wol bisma nana'a Ubu Ni Fareta a.* ⁶ Tamata ra rarali tamata ra, na'uk Ubu Ni Roh nala vava'at ngorva'an na'a tamata ralarira ra. ⁷ Deka mtalkaka tevek ufalak ne, musti rarali ewal mia.

⁸ Ubu Ni Roh wean nait i nean nti inba watan ovu trenar ngoan a, na'uk wol tka'a ne nait yai ntali ba nma, ovu veka nti ba. Tamata ovi rarali ira ovu Ubu Ni Roh, wearira vali inyai.”

⁹ Nikodemus nfalak ne, “Wean inba ma afa i fwalak yai bisma wean inyai?”

¹⁰ Yesus nfalak ne, “Oa meluk guru verin tamata Israel ra ma tamata ra ralang ma dawan oa, ba afakinimi wol fwan-aran afa yai? ¹¹ Afa i ufalak verin oa ini kena urun! Ami amfomalik afa ovi amka'a ovu amsi'ik ra, na'uk mia wol myorang afa ovi amfalak ra. ¹² Mia wol myorang afa ovi ufalak ra na'a lanit ivavan ini, na wean

* ^{3:5} ^{3:5} Tafsiran boku rfalak ne, Rarali ia ovu wear, ovu Ubu Ni Roh, ihin a ne, ia ni vava'at ngorva'an tali Ubu Ni Roh i nfamerat ia.

inba ma bisma myorang wean i ufamalik afa ovi rna'a lanit ratan? ¹³ Wol tamata isa vali nrata roak lanit ratan. Na'uk Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, sa'i usuta roak tali lanit ratan.

¹⁴ Musa nfadoku nifa i rotu tali tembaga na'a aa etal isa, beti nfadiri na'a wan lean vu dawan. Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, wean vali inyai. Ning amar a veka nma ma rfasaka Ya'a,[†] ¹⁵ boma tamata iki watan norang Ya'a, na veka ni vava'at kakiwal. ¹⁶ Ubu Ni silobang dawan urun verin tamata ra na'a lanit ivavan a, ma nala lahir Yanan ikisa lalo'i a, boma tamata iki watan norang Ia, na veka wol nmata kakiwal, na'uk veka nva'at, nata ti wol ni wahan. ¹⁷ Ubu wol nsinir Yanan nma lanit ivavan a ma nfaleka inukun verin tamata ra, na'uk nsinir Ia nma ma nsikat tamata ra tali rira salasilan ra, boma rira vava'at kakiwal. ¹⁸ Tamata iki watan norang Ubu Yanan a, na Ubu wol nukun ia. Na'uk tamata iki watan wol norang Ubu Yanan ikisa lalo'i a, na Ubu nukun roak ia, tevek wol norang Yanan a. ¹⁹ Ia nukun ira, tevek lyawan a nma roak lanit ivavan ini, na'uk ira inar dedan nlia tali lyawan, tevek rotu lalawatan afa ovi sian ra.[‡] ²⁰ Tamata iki watan inan ma notu afa ovi sian ra, na ia wol inan lahir lyawan a, ovu nafena ma nma lyawan a, boma afa sian ovi notu ra deka rvotuk. ²¹ Na'uk tamata iki watan not-orang lalawatan afa ovi kena ra, na ia nma roak lyawan a. Ba

[†] **3:14** 3:14 Na'ut i Ubu nukun tamata Israel ra ma nifa i ni bisa nkaras ira, na Ia nsinir Musa ma nfadiri nifa tembaga yai na'a aa etal isa, boma iki nsi'ik nifa yai, na lolin lahir ia. Msi'ik Bilangan 21:9. [‡] **3:19** 3:19 Lyawan na'a ayat ini nfaturu Yesus.

lyawan yai nfavotuk ni afa ovi notu ra ne, not-orang lalawatan afa ovi Ubu ralan nfalak ra.”

Yesus Ni ngrebat nlia Yohanes i nbaptis tamata ra

²² Ti ma Yesus notu munuk afa avyai, na Ia ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti propinsi Yudea. Ira rna'a inyai, ma rbaptis tamata ra. § ²³⁻²⁴ Na'ut inyai, na wol ra'abu'i Yohanes i nbaptis tamata ra obin. Ia nbaptis tamata ra na'a ahu Aion i nfaseri ahu Salim. Wear a dawan na'a inyai, ba tamata ra rma lalawatan ma nbaptis ira.

²⁵ Yohanes ni tamata ovi rorang ia boku rsingarahi ovu tamata Yahudi isa na'a Yahudi rira adat i rotu ma al rfamerat tenarira ra. ²⁶ Ba ira rti ma rtuan Yohanes ma rfalak ne, “Tuan Guru, mungnanang tamata i mirua mnya'a oar Yordan nelan a? Oa fwamalik roak Ia verin ami, ovu fiang ini nbaptis vali tamata ra, ovu tamata rivun rti verin Ia.”

²⁷ Yohanes nfalak ne, “Wol tamata isa bis not-nala afa isa, wean i Ubu wol nala ngrebat verin ia. ²⁸ Mia ka'i mryenar roak afa ovi ufalak ra ne, ‘Ya'a wol Raja i ntevtut dida salasilan ra, na'uk Ubu nsinir ya'a ma uma ula ya'a, beti Ia.’ ²⁹ Ia wean brana i mane nsifa ma nala ni yata ma neluk awan a, na ya'a wean ni kida i ndir-ebang ia ovu nrenar vain a. Na'ut i nrenar vain a, na ralan lolin urun. Ba ya'a wean lahir inyai, ma fiang ini ralang a lolin urun. ³⁰ Tamata ra musti rfakaratat ila'a Ia, ovu rfakabava watan ya'a.

§ 3:22 3:22 Tafsiran rivun rfalak ne, Yesus nala ngrebat verin Ni tamata ra ma rbaptis tamata ra.

³¹ Ia i ntali lanit ratan a, Ni dawan a nlia munuk afakataka. Ia i ntali lanit ivavan a, tamata watan ia, ba nfamalik watan afa ovi rvotuk na'a lanit ivavan ini. Ia i ntali lanit ratan a, Ni dawan nlia munuk afakataka. ³² Ia nfamalik afa ovi nsi'ik ovu nrenar ra na'a lanit ratan, na'uk wol tamata isa vali norang afa ovi nfallak ra. ³³ Tamata iki watan norang afa ovi nfallak ra, na nfaturu ne, Ubu kena Ia. ³⁴ Ubu nsinir Ia ma nfamalik Ni vaivatul ra, tevek nfangora lahir Ia ovu Ni Roh a. ³⁵ Ubu nlobang urun Yanan a, ovu nala roak Ni ngrebat a verin Ia ma nfareta munuk afakataka. ³⁶ Tamata iki watan norang Ubu Yanan a, na ia ni vava'at kakiwal. Na'uk tamata iki watan wol norang Ia, na veka wol ni vava'at kakiwal. Ubu nangrova ma nukun ia, nata ti wol ni wahan."

4

Yesus nfalyawang Ia verin vata Samaria isa ne, Ia Raja i ntevt tamata rira salasilan ra

¹ Tamata ovi rtali Yahudi rira sidovung Farisi rarenar roak ne, tamata ovi rma ma rorang Duila'a Yesus ovu rera ma nbaptis ira yai, rivun lia tamata ovi rorang Yohanes ovu nbaptis ira. ² Velik aba, Yesus wol nbaptis tamata ra, na'uk Ni tamata ovi rorang Ia rbaptis tamata ra. ³ Na'ut i Yesus nka'a ne, tamata Farisi avyai rarenar roak afa ovi Ia ovu Ni tamata ra rotu, na nti talik propinsi Yudea ma newal Ia nti propinsi Galilea. ⁴ Na'a Ni banbanan a, na musti nahu propinsi Samaria. ⁵ Yesus nbana nata naran ahu isa na'a Samaria naran Sikhar. Ahu yai nfaseri lanun

i lalan a Yakub nala verin yanan i Yusuf a.*
 6 Yakub ni wear kakear na'a ahu yai. Yesus nafrea tevek nbana ma raroa, ba ndoku wear yai nelan a. Na'ut inyai, na snain a lera ndirlola.

7-8 Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rti roak ahu yai ma rfaha afamtahan. Wol mnanat, na vata Samaria isa nma mane nitu wear. Ba Yesus nfalak verin ia ne, "Titi, mlobang ma mala wear kedan a ma enu."

9 Vata yai nfalak verin Ia ne, "Oa tamata Yahudi Oa, na ya'a tamata Samaria ya'a, ba afakinimi mera wear tali ya'a ma menu?" (Vata yai nfalak wean inyai, tevek tamata Yahudi wol rkamlabir tamata Samaria ra.)† 10 Yesus nfalak ne, "Wean i mka'a Ubu Ni rala lolin i nala verin tamata ra, ovu mka'a vali ne Ya'a ini iki, na oa veka mera wear tali Ya'a, ovu Ya'a veka ala wear i nala vava'at a verin oa."

11 Vata yai nfalak ne, "Bapa, Oa wol Mu taul, ovu wear ini blaman. Ba veka mala wear i nala vava'at yai tali inba? 12 Ubumam-nusimami Yakub nala wear kakear ini verin ami. Ia ovu yanan ra, ovu vali ni afwatan ra renu roak wear ini. Oa fwikir ne, Mu dawan a nlia Yakub?"

13 Yesus nfalak ne, "Tamata iki watan nenu wear ini, na ia veka nabroa ewal. 14 Na'uk iki

* 4:5 4:5 Msi'ik Kejadian 48:22 † 4:9 4:9 Tamata Samaria ra wol tamata Yahudi mnga'un ira, tevek lalan ana, na'ut i varat 722 sebelum Masehi, na tamata Asyur rtaha ma rdadul tamata Yahudi ra ma ti rna'a rira nuhu watan. Tamata Yahudi ovi rna'a Israel obin teran ifira watan ma rsifa sileti ovu tamata ovi wol Yahudi. Ira rfanara tamata avyai ne, tamata Samaria (2 Raja-raja 17:24). Tamata Yahudi mnga'un wol inar lahir ira, ma ranggap ira ne, tamata ngra.

watan nenu wear i ala verin ia, na veka wol nabroa roak, nata ti wol ni wahan. Tevek wear i ala verin ia yai wean wear matan na'a tamata yai ralan a, ma nava lalawatan ovu nala vava'at kakiwal verin ia."

¹⁵ Vata yai nfalak ne, "Bapa, mala wear yai verin ya'a, na wol ubroa roak ovu wol uma roak ma ala wear ini."

¹⁶ Yesus nfalak ne, "Muti ma mera awam a, ma mirua mya ini."

¹⁷ Vata yai nfalak ne, "Ya'a wol awang."

Yesus nfalak ne, "Oa fwalak kena, ¹⁸ tevek awam ilima roak, ovu brana i fiang ini mirua mleal isa, wol awam ia. Mu vaivatul ra kena."

¹⁹ Vata yai nfalak ne, "Bapa, fiang ini uka'a lahir ne, nabi Oa. ²⁰ Ami tamata Samaria ubumam-nusimami ra rsangatur ma raraning Ubu na'a vuar‡ ini, na'uk Mu tamata Yahudi ra rfalak ne, Yerusalem a'uk neluk wan ma tamata ra rsangatur ma raraning Ubu."

²¹ Yesus nfalak ne, "Titi, morang afa i mane ufalak ini: Ni amar veka nma ma tamata ra rsangatur ma raraning Yamadida, na'uk wol nana'a roak vuar ini ovu vali wol nana'a Yerusalem.

²² Mia tamata Samaria ra msyangatur ma mryan-ing Ubu, na'uk wol mkya'a ne, iki Ia. Na'uk ami tamata Yahudi ra amsangatur ma amraning Ubu i amka'a roak Ia. Tevek nahu tamata Yahudi ra, na Ubu nsikat tamata ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. ²³ Na'uk ni amar a veka nma ovu fiang ini, amar yai nma roak, ma ngrebat tali Ubu Ni Roh notu ma tamata ra rka'a linga'an i kena a ma rsangatur ma raraning

‡ 4:20 4:20 Vuar ini naran Gerizim.

Yamadida. Ubu inan ma tamata ra rsangatur ma raraning Ia wean inyai. ²⁴ Ubu Roh Ia, ba iki watan mane nsangatur ma nraning Ia, na musti nsangatur ma nraning Ia ovu ngrebat i ntali Ni Roh a, ovu norang linga'an i kena.”[§]

²⁵ Vata yai nfalak verin Yesus ne, “Ya'a uka'a ne, Raja i ntevtut mami salasilan ra veka nma. Rfalak vali Ia ne, Kristus. Na'ut i nma, na veka nfamalik afakataka munuk verin ami.” ²⁶ Yesus nfalak ne, “Ya'a ini Tamata i fwalak yai, fiang ini nangrihi nulu oa.”

²⁷ Na'ut inyai, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rewala roak ira rma wan yai. Ira rtalkaka, tevek rsi'ik i Yesus nangrihi ovu vata.* Na'uk wol tamata isa vali norat Yesus ne, “Oa inam afaka?” Te, “Afakinimi mungrihi nulu vata yai?”

²⁸ Ba vata yai nti talik ni suran a na'a inyai, ma nti ahu ma nfalak verin tamata ra ne, ²⁹ “Mya ma ti tsi'ik tamata i nfamalik munuk lahir ning afa ovi otu ra. Beta ne Ia Raja i ntevtut dida salasilan ra.” ³⁰ Ba tamata avyai rti ahu yai murin a mane rtuan Yesus.

³¹ Tamata avyai wol rtuan Yesus obin, na Ni tamata ovi rorang Ia rfalak ne, “Tuan Guru, mufna'an kikyai.”

³² Na'uk Yesus nfalak ne, “Ya'a Ning afamtahan nana'a, na'uk mia wol mkya'a.” ³³ Ba Ni tamata ovi rorang Ia ka'i rsiforat ira ne, “Tamata abarala roak afamtahan verin Ia?”

[§] 4:24 4:24 Ubu Roh Ia, i hin a ne, Ubu wol tenan, ovu nana'a wan inba watan ovu na'ut inba watan. * 4:27 4:27 Tamata Yahudi rira guru ra wol biasa ma rangrihi ovu vata ovi wol rka'a ira, ntafal vali wean i aksa ira ovu vata.

³⁴ Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Wean i ot-orang Ia i nsinir Ya'a, Ni afa ovi nfalak ra, ovu ot-nala munuk karya ovi nala verin Ya'a, na inyai wean watan Ning afamtahan. ³⁵ Mia fyalak ne, ‘Vulan ifa'at ewal, beti tamata rafdiar.’ Na'uk ufalak verin mia ne: Eka msyi'ik va'i wanat ra. Wanat ra rwavar roak ovu bisma tafdiar roak. ³⁶ Fiang ini tamata ovi rafdiar a rala roak rira kubang tali rira karya, ba tamata ovi rafdiar ovu tamata ovi ravuri-rava, irmunuk ralarira lolin urun. Wanat ovi rdiar roak yai ihin a ne, tamata ovi rira vava'at kakiwal.† ³⁷ Ba kena ovu faliak ini: Tamata isa navuri-nava nabat ra, na tamata liak ti nafdiar. ³⁸ Ya'a usinir mia ti mifdiar na'a va'i i wol myotu a. Tamata liak ra rkarya lan roak na'a va'i yai, na'uk mia myala utubira tali rira karya ra.”

³⁹ Tamata Samaria ovi rna'a ahu yai, rivun ira rorang roak Yesus, tevek vata yai nfalak ne, “Ia nfamalik munuk lahir afa ovi otu ra.” ⁴⁰ Ba na'ut i tamata Samaria avyai rma ma rtuan Yesus, na rera lalawatan verin Ia ma irmunuk rleal inyai vek. Ba Yesus nleal inyai amar irua. ⁴¹ Tamata ovi rorang Yesus rtafal ma rivun, tevek Ni afa ovi nair ra. ⁴² Ba ira rfalak verin vata yai ne, “Fiang ini amorang Ia, wol mane ntali afa ovi fwalak ra watan, na'uk ami ka'i amrenar afa ovi nfalak ra. Amka'a lahir ne, Ia Raja i nsikat tamata ra tali rira salasilan ra.”

Yesus newal Ia nti propinsi Galilea

† 4:36 4:36 Na'a Yesus Ni vaivatul kamkuma ini, na Ia nala perbandingan tamata ovi rafdiar, ovu tamata ovi rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ra, boma rorang Ia, ma rira vava'at kakiwal.

⁴³ Yesus nana'a Sikhar amar irua, beti nti Galilea. ⁴⁴ Ia ka'i nfalak roak ne, tamata isa, velik ne nabi ia, na'uk wol ralang ia na'a ni ahu a. ⁴⁵ Tamata ovi rna'a Galilea rti roak Yerusalem na'ut i tamata Yahudi rira snoba Paskah. Na'ut inyai, na ira rarea munuk roak afa ovi Yesus notu ra. Ba ti ma Yesus naran Galilea, na tamata ra rtorung ma ti rsa'a Ia ovu ralarira lolin.

Yesus notu ma lolin ewal raja ni tamata karya isa yanan a

⁴⁶ Yesus newal Ia nti ahu Kana na'a Galilea. Lan a Ia nti roak ahu yai, ma notu roak ma wear nana'a anggur. Na'a ahu Kapernaum, na raja ni tamata karya isa yanan a nawar ia. ⁴⁷ Na'ut i raja ni tamata karya yai nrenar ne, Yesus ntali Yudea nma roak Galilea, na ia nti ma nera lablobang verin Yesus ma nti Kapernaum, boma notu ma lolin ewal yanan a, tevek yanan a sarseri mane nmata. ⁴⁸ Ba Yesus nfalak verin ia ne, "Wean i mia wol msyi'ik faneak ovi tamata ra wol rot-nala ovu mujizat ra, na veka wol myorang Ya'a."

⁴⁹ Tamata yai nfalak ne, "Duila'a, mwa kikyai, boma yanak a deka nmata."

⁵⁰ Yesus nfalak ne, "Mewal a'uk oa, yanam a veka lolin ewal ia." Tamata yai norang afa ovi Yesus nfalak ra, ba newal ia.

⁵¹ Na'ut i newal ia ma na'a ni banbanan obin, na ni tamata sansinir ra rma ma rtuan ia ma rfalak ne, "Yanam a lolin ewal roak ia." ⁵² Ba norat ira ne, "Mulai ma lolin ia jam ifira?" Ira rfalak ne, "Inravin a, ka'a bi jam satu lera ndirlola, na wol nayadu roak ia."

⁵³ Ba kasiko'u yai yaman a nangnanang nala ne, na'ut inyai, na Yesus nfalak ne, “Yanam a lolin ewal roak ia.” Ba ia ovu ni rahan teta munuk rorang Yesus.

⁵⁴ Ini ma farua roak Yesus notu faneak i tamata ra wol rot-nala na'a Galilea, na'ut i newal la tali Yudea.

5

Yesus notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ewal ira na'a kolam isa naran Betesda

¹ Yesus notu munuk afa avyai, beti newal ia ma nva'al nti Yerusalem, tevek tamata Yahudi rira amar dawan isa. ² Na'a Yerusalem, na rfanara fidu isa ne Fidu Domba. Na'a fidu yai ni falfolat nelan a,* na kolam isa nsa'a wear. Kolam yai naran na'a vai Ibrani, Betesda, ovu na'a wan yai vali, na rotu abelus ilima. ³ Na'a abelus avyai, na tamata ovi rira suhut ra, rivun ira rtuba wan yai. Tamata avyai boku rkibu, boku wol rbana nala, ovu vali boku ratlukut. [Tamata avyai rnaban ma wear i na'a kolam yai nfaduak. ⁴ Tevek amar boku, na Ubu Ni sansinir tali lanit ratan nsuta ma nfaduak wear i na'a kolam yai. Ba ti ma wear yai nfaduak, na tamata ovi rira suhut ra, wean i iki nsuta ula ia ma nsovu tenan a, na veka lolin lahir ia.]† ⁵ Tali tamata suhut avyai, na brana isa nawar ia varat vututelu rahin iwalu roak. ⁶ Yesus nsi'ik brana yai ntuba watan wan a, ovu nka'a

* ^{5:2} 5:2 Kota Yerusalem ni fidu dawan ifira lahir. Lokat fidu ni falfolat ila'a ma tamata ra ovu rira garobak ovu afwatan ra rahu inyai. † ^{5:4} 5:4 Vaivatul ovi rna'a tanda kurung ralan a wol rna'a Surat Ralan ni naskah vai Yunani boku.

ne, ni suhut a mnanat roak, ba nfallak verin ia ne, "Inam ma lolin oa?"

⁷ Tamata yai nfallak ne, "Bapa! Wean i wear na'a kolam yai nfaduak, na wol tamata ma rfasuka ya'a na'a kolam yai. Usahak roak ma ti ufaseri kolam yai, na'uk tamata boku ula roak ira rsuta."

⁸ Ba Yesus nfallak verin ia ne, "Baba, mdiri ma mlulung mu dari a ma bwana kikyai." ⁹ Na'ut inyai, na tamata yai lolin lahir ia, ba nlulung ni dari a ma nbana.

Amar yai, amar i tamata Yahudi ra ryari ira.‡
¹⁰ Ba dawan Yahudi ra rfallak verin tamata i beti lolin ia tali ni suhut yai ne, "Hoi, amar ini amar ma tyari ita, ma wol bisma mkarya, ba wol bisma mtaha mu dari a."

¹¹ Tamata yai nfallak ne, "Tamata i notu ma lolin ya'a nfallak verin ya'a ne, 'Mlulung mu dari a ma bwana kikyai.' " ¹² Ba rorat ia ne, "Inyai tamata iki mi nfallak verin oa ma mlulung mu dari a ma bwana?" ¹³ Na'uk ia wol nka'a tamata i notu ma lolin ia yai, tevek Yesus ti nana'a tamata rivun fruarira ra, ba wol nrea roak Ia.

¹⁴ Wol mnanat, na Yesus ntuan ewal tamata yai na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ralan a. Ba nfallak verin ia ne, "Lolin roak oa ta baba. Deka motu salasilan kikyai, boma deka mtuan sian i nlia tali lan a." ¹⁵ Nata ia nti ma nfallak verin dawan avyai ne, tamata i notu ma lolin ewal ia tali ni suhut a, inyai Yesus. ¹⁶ Ba dawan Yahudi avyai betmane rwi-rwa Yesus, tevek notu ma tamata ra lolin ewal ira na'a amar i Yahudi

‡ 5:9 5:9 Ubu nfareta tamata Yahudi ra ma na'a karedralan isa, na ryari ira amar isa. Vai mala nfallak hari Sabat.

ra ryari ira. ¹⁷ Na'uk Yesus nfallak verin ira ne, “Yamang a nkarya lalawatan ma naran amar ini, ba Ya'a musti ukarya vali.” ¹⁸ Yesus nfallak wean inyai, ba dawan Yahudi avyai rkiwal ma rdava linga'an ma rfeđan Ia. Ira rotu wean inyai, tevek Yesus wol mane nangal watan Yahudi rira adat na'a amar i ryari ira, § na'uk nfallak vali ne, Ia Yaman verin Ubu. Yesus nfallak wean inyai, ma notu ma Ia wean lahir Ubu.

Yesus nangrihi verin tamata Yahudi ovi inar ma rotu sian Ia

¹⁹ Yesus nfallak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini kena urun! Velik ne Ubu Yanan Ya'a, na'uk wol Ning ngrebat ma otu afaka watan, wean i ralang a nfallak. Ya'a musti usi'ik afa ovi Yamang notu ra ma ot-orang. Afa ovi Yamang notu ra, Ya'a veka otu vali. ²⁰ Tevek Yamang a nlobang Ya'a, ovu Ia nfaturu munuk afa ovi notu ra verin Ya'a. Ia veka nfaturu afa ovi inan ma otu ra, ma nlia tali afa ovi otu roak ma mryea, boma msyi'ik na mtyalkaka. ²¹ Yamang a nfava'at tamata ovi rmata ra, ma nala vava'at verin ira. Ya'a veka wean vali inyai, ma veka ala vava'at a verin tamata iki watan i ralang nfallak a. ²² Yamang a wol nfaleka inukun verin tamata iki watan. Na'uk nala munuk roak Ni ngrebat a verin Yanan a, ma al nfaleka inukun verin tamata ra. ²³ Yamang a notu wean inyai, boma tamata ra bisma ralang Ya'a, wean i ralang Ia. Tamata iki watan wol nalang Ya'a, na ia wol

§ 5:18 5:18 Tamata Yahudi rfikir ne, Yesus nangal roak rira adat, tevek notu ma lolin ewal tamata ra na'a amar i ryari ira. Inyai wean watan i nkarya roak na'a amar yai.

nalang vali Yamang i nsinir Ya'a ma uma lanit ivavan a.

²⁴ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wean i tamata iki watan nrenar ovu not-orang afa ovi ufalak ra ovu norang Ia i nsinir Ya'a, na inukun veka wol nkena ia, ovu veka ni vava'at kakiwal. Ia veka wol nmata, na'uk ni roak vava'at kakiwal a.* ²⁵ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Amar a sarseri roak, ovu amar a naran roak, ma tamata ovi rmata roak a veka rarenar Ubu Yanan vain a, ovu tamata ovi rarenar vain a, veka rva'at. ²⁶ Yamang Ni ngrebat ma nala vava'at verin tamata ra, ovu Ia nala vali ngrebat verin Ya'a ma ala vava'at verin tamata ra. ²⁷ Yamang a nala roak ngrebat verin Ya'a ma ufaleka inukun verin tamata ra, tevek Ya'a Tamata Yanan Ya'a. ²⁸ Deka mibrian na'a afa ovi ufalak ra, tevek amar a veka nma ma tamata ovi rna'a roak tivat matmatan ra veka rarenar vaing a, ²⁹ ma rtali inyai rma murin. Tamata ovi rotu lolin na'ut i rva'at a, na veka rva'at ewal ma rira vava'at kakiwal. Na'uk tamata ovi rotu watan afa ovi sian ra na'ut i rva'at a, na veka rva'at vali, na'uk Ubu nukun ira.

³⁰ Ya'a wol ot-nala akataka wean i ralang a nfalak ma otu a. Ya'a ufaleka inukun watan verin tamata wean lahir i urenar tali Ubu. Ufaleka inukun ovu ni malolan a, tevek wol orang watan afa ovi ralang a nfalak a, na'uk ot-orang afa ovi Ubu ralan nfalak a, tevek nsinir Ya'a.

* ^{5:24} 5:24 Ia veka wol nmata ihin a ne, ia wol ntuan inukun i nvua matmatan a, na'uk ni vava'at kakiwal.

³¹ Wean i ka'i ufamalik Ya'a, na tamata ra wol rorang afa ovi ufalak ra. ³² Na'uk Yamang nfamalik vali afa ovi otu ra. Ba Ya'a uka'a ne, afa ovi Ia nfalak yai kena. ³³ Mia msyinir roak tamata ra ma rti rarenar Yohanes ni afa ovi nfalak ra, ovu ia nfalak na'a afa ovi otu ra ne, kena. ³⁴ Na'uk wean i tamata ra rfamalik te wol rfamalik Ya'a verin tamata liak, na inyai wol akataka verin Ya'a. Na'uk ufalak watan afa ovi Yohanes nfalak roak yai verin mia, boma ka'i mryenar ovu myorang ma Ubu nsikat mia tali bira salasilan ra, ma bira vava'at kakiwal. ³⁵ Yohanes wean damar i nyeba ma nala lyawan verin mia. Inabira lolin na'a lyawan yai, na'uk wol mnanat. ³⁶ Yohanes nfamalik roak ne, Ya'a ini iki. Na'uk wean i inabira ma mkya'a mnga'un ne, Ya'a ini iki, na bisma msyi'ik afa ovi fiang ini otu ra. Afa avyai rfaturu ne, Yamang nsinir Ya'a. ³⁷ Yamang i nsinir Ya'a ka'i nfamalik vali ne, iki Ya'a. Mia wol mryenar vain a ovu vali wol msyi'ik felan a obin. ³⁸ Ni vaivatul ra wol rna'a ralabira ra, tevek wol myorang Ya'a. Velik ne Ia nsinir Ya'a ma ufamalik Ni vaivatul ra, na'uk wol myorang Ya'a. ³⁹ Mia byas ma mkyear mkyali Surat Ralan a, tevek minovak ne, myotu wean inyai, na mdyav-nala roak linga'an ma bira vava'at kakiwal. Surat Ralan yai nfamalik Ya'a. ⁴⁰ Na'uk mia mifena ma mya mtyuan Ya'a, ma bira vava'at kakiwal yai.

⁴¹ Ya'a wol udava ma tamata ra ralang Ya'a. ⁴² Na'uk uka'a mia ne, na'a ralabira ra, na wol bira silobang verin Ubu. ⁴³ Uma ovu Yamang Ni ngrebat a, na'uk mifena ma mtyorong Ya'a.

Na'uk wean i tamata liak isa nma ovu ni ngrebat a, na mtyorong ia. ⁴⁴ Mia ka'i mdyava watan ma tamata ra rfadawang mia, na'uk wol mdyava ma Ubu i ikisa watan nfadawang mia. Myotu wean inyai, na wol myorang Ya'a!

⁴⁵ Deka fyikir ne, amar isa, na veka umangadu mia na'a Yamang wahan ralan a. Na'uk Musa veka nmangadu mia, velik ne fyaklo'i bira vava'at ra verin ia.† ⁴⁶ Wean i myorang Musa ni afa ovi ntulis ra, na mia veka myorang vali Ya'a, tevek afa ovi ntulis ra rfamalik Ya'a. ⁴⁷ Na'uk wean i wol myorang ni afa ovi ntulis ra, na wean inba ma myorang Ning afa ovi ufalak ra?"

6

Yesus nfa'an tamata rivun ilima

Matius 14:13-21; Markus 6:32-44; Lukas 9:10-17

¹ Yesus notu munuk afa avyai, beti nrata kumal isa ma nti danau Galilea ni lihir a. Danau yai rfanara vali ia ne, danau Tiberias. ² Tamata rivun rban-earira ma rorang Ia, tevek rsi'ik roak mujizat ovi notu ma tamata ovi rira suhut ra lolin ira. ³ Nata Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia rti rva'al vuar ma rdoku. ⁴ Na'ut inyai, na Yahudi rira amar dawan Paskah sarseri roak.* ⁵ Na'ut i Yesus nvanung wahan a ma nsi'ik tia ma, na tamata rivun ila'a rma mane rtuan Ia, ba nfalak

† 5:45 5:45 Ira rfaklo'i rira vava'at ra verin Musa, tevek rfikir ne, wean i rot-orang ni inukun ra, na Ubu nala vava'at kakiwal verin ira. * 6:4 6:4 Msyi'ik Yahudi rira amar dawan Paskah ihin a na'a Yohanes 2:13, ovu na'a kamus i na'a buku ini ni ulu.

verin Filipus ne, “Ita veka tfaha roti na'a inba ma al tfa'an tamata rivun ovi?” ⁶ Yesus nfalak wean inyai ma nlabir teman Filipus, tevek Yesus nka'a afa ovi veka notu ra.

⁷ Filipus nfalak ne, “Velik ne tfaha roti fyawan dinar ratut irua vali, ma tsiduk kadedan lokat ira, na wol naran watan.”[†]

⁸ Nata Simon Petrus warin i naran Andreas nfalak verin Yesus ne, ⁹ “Kasiko'u brana isa na'a ini ntaha roti ilima ovu ian irua.[‡] Na'uk afa avyai wol naran ma tfa'an tamata rivun ovi.”

¹⁰ Ba Yesus nfalak ne, “Fyalak verin tamata avyai ma rdoku.” Na'a wan yai, na ngrova yanat lalawatan, ba tamata avyai rdoku watan inyai. Tali tamata avyai munuk, na brana ra watan ka'a bi rivun ilima.[§] ¹¹ Ba Yesus nala roti avyai ma naflurut ovu nfalak fara weninyai verin Ubu, beti ntanang verin tamata ovi rdoku inyai. Nata Yesus nala vali ian irua yai, ma notu vali wean inyai, ba rafna'an ma tali watan ira. ¹² Rafna'an ma evurira ra rveda roak, beti Yesus nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, “Misdovuk munuk roti teran ra, boma deka mane rvatuk watan.” ¹³ Ba ti ma rafna'an munuk, na rasdovuk roti etal ra tali roti ilima yai teran ra, na'a ahir vutu rahin irua rngora.

¹⁴ Na'ut i tamata rivun avyai rsi'ik mujizat i Yesus notu yai, na rfalak lahir ne, “Kena urun!

[†] **6:7** 6:7 Dinar ratut irua wean watan tamata isa ni kadi vulan iwalu na'ut inyai. [‡] **6:9** 6:9 Roti ilima yai rotu tali jelai. Jelai ini sejenis biji-bijian, ma ba'i rfa'an afwatan ovu jelai. Tamata ovi rira kasian ba'i rotu terigu tali jelai ma na'a roti ma ra'an.

[§] **6:10** 6:10 Ira wol rarekan vata ra ovu kasiko'u ra obin.

Ia ini nabi i Ubu ntorung roak, ma veka nma lanit ivavan a.”¹⁵ Yesus nka'a afa i tamata rivun avyai ranovak a. Tamata avyai mane rkiwal Ia ma neluk raja verin ira. Ba Yesus nban-talik wan yai ma nti vuar isa ma aksa Ia watan na'a inyai.*

Yesus nbana na'a danau ratan
Matius 14:22-33; Markus 6:45-52

¹⁶ Na'ut i lera mane nakduvul roak, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rti danau. ¹⁷ Ira rdata rira kumal mane rti ahu Kapernaum, na'a danau ni lihir a. Ti ma ovan roak, na Yesus wol nma ntuan ira obin.

¹⁸ Wol mnanat, na nait a dawan ovu saksakan dawan na'a danau yai. ¹⁹ Ira rvahi ma snain kil ilima te inean roak, na rsi'ik i Yesus nbana na'a wear ratan ma nfaseri rira kumal a, ba rbobar urun i lahir. ²⁰ Na'uk Yesus nfalak verin ira ne, “Ya'a ini, ba deka byobar!” ²¹ Ira rtorung ma irmunuk Yesus rna'a rira kumal a. Brian munuk, na raran lahir wan i mane rti yai.

Tamata rivun rdava Yesus

²² Ti ma ni ilyan, beti tamata rivun ovi rna'a danau yai ni lihir a rka'a ne, inravin a kumal isa watan na'a inyai. Ira rka'a vali roak ne, Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rti roak ovu kumal yai, na'uk Yesus wol novu. ²³ Na'ut inyai, na kumal liak boku rtali kota Tiberias rma ma rlau ebang wan i Yesus nera verin Ubu ma naflahar roti ra ma tamata rivun ra'an. ²⁴ Ti ma tamata rivun avyai rka'a roak ne, Yesus ovu Ni tamata ovi

* **6:15** 6:15 Tamata Yahudi ra ranovak ne, Yesus veka neluk rira Raja ma nala'ing vatuk Roma ni fareta. Na'uk velik aba, Ubu ralan wol nfalak wean inyai.

rorang Ia wol rna'a roak wan yai, na rafnavul lahir kumal avyai ma rti Kapernaum ma rdava Yesus.

Afamtahan i nala vava'at verin tamata ra, inyai Yesus

²⁵ Na'ut i tamata rivun avyai rti ma rtuan Yesus na'a Kapernaum, na rorat Ia ne, "Tuan Guru, mwa maran ini lafira?"

²⁶ Yesus nfalak verin ira ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Velik aba, mia wol mdyava Ya'a tevek msyi'ik roak i otu faneak ovi tamata ra wol rot-nala, na'uk mdyava Ya'a tevek mian roak roti ma evubira rveda roak. ²⁷ Deka mdyava afamtahan ovi bisma rbetan, na'uk mkyarya ma al mdyava afamtahan ovi rala vava'at kakiwal. Ya'a, Tamata Yanan Ya'a, veka ala afamtahan yai verin mia, tevek Yamang a nala roak ngrebat verin Ya'a."

²⁸ Ba rfalak verin Yesus ne, "Ami musti amotu afaka, boma amot-orang afa ovi Ubu ralan nfalak a?" ²⁹ Yesus nfalak verin ira ne, "Karya i Ubu ralan nfalak ma myotu a wean ini: Myorang Ia i Ubu nsinir roak ma nma ini."

³⁰ Ba rfalak verin Ia ne, "Oa veka motu faneak aka ma amsi'ik, boma amorang Oa? Oa Mu karya afaka? ³¹ Ubumam-nusimami ra ra'an afamtahan i naran manna na'a wan lean vu dawan, wean i rtulis roak na'a Surat Ralan ne, 'Ia nala afamtahan tali lanit ratan ma ra'an.' "†

³² Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Musa wol nala afamtahan tali lanit ratan verin mia, na'uk

† 6:31 6:31 Keluaran 16:4-15; Mazmur 78:24

Yamang a nala afamtahan mnga'un tali lanit ratan verin mia. ³³ Tevek afamtahan i Yamang nala yai nfaturu Ia i ntali lanit ratan nma, ma nala vava'at verin tamata ra na'a lanit ivavan a." ³⁴ Ira rfalak verin Yesus ne, "Duila'a, mala afamtahan yai lalawatan verin ami." ³⁵ Yesus nfalak verin ira ne, "Ya'a ini afamtahan i nala vava'at a. Tamata iki watan nma verin Ya'a, na ia veka wol nablafar roak. Tamata iki watan norang Ya'a, na ia veka wol nabroa roak. ³⁶ Na'uk ufalak roak verin mia ne, velik ne msi'ik roak Ya'a, na'uk wol myorang Ya'a. ³⁷ Tamata ovi Yamang a nala roak ira verin Ya'a, veka rma munuk Ya'a. Tamata iki watan nma verin Ya'a, na wol ula'ing ia. ³⁸ Tevek uma tali lanit ratan ovu wol mane ot-orang afa ovi ralang nfalak ra. Na'uk ot-orang Ia i nsinir roak Ya'a Ni afa ovi ralan nfalak ra. ³⁹ Ia i nsinir roak Ya'a, ralan nfalak wean ini: tali tamata ovi nala roak ira verin Ya'a, na wol isa vali nmamu, na'uk veka ufava'at ewal ira tali matmatan na'a amar i lanit ivavan veka namwear. ⁴⁰ Tevek afa ovi Yamang ralan nfalak a wean ini: tamata iki watan nsi'ik Ya'a, Ubu Yanan a, ovu norang Ya'a, na veka ni vava'at kakiwal. Ya'a veka ufava'at ewal ia tali matmatan na'a amar i lanit ivavan veka namwear."

⁴¹ Tamata Yahudi ra rafngamu'ur, tevek Yesus nfalak roak ne, "Ya'a ini afamtahan i nsuta tali lanit ratan." ⁴² Ira ka'i rsifalak afa verin ira ne, "Yesus ini Yusuf yanan a. Ita tka'a roak renan ovu yaman a, na'uk wean inbinimi nfalak ne, 'Ya'a usuta tali lanit ratan?' "

⁴³ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Deka mifngamu'ur. ⁴⁴ Wol tamata isa vali bisma nma

verin Ya'a, wean i Yamang i nsinir Ya'a wol novun ia nma. Tamata iki nma verin Ya'a, na veka ufava'at ewal ia tali matmatan na'a amar i lanit ivavan veka namwear. ⁴⁵ Rtulis roak na'a nabi rira kitab ra ne, 'Ubu veka nair tamata ra munuk.' Tamata iki watan nrenar ovu ntorung afa ovi Yamang nair ra, na veka nma verin Ya'a.‡
⁴⁶ Inyai wol nfaturu ne, tamata boku rsi'ik roak Yamang a. Na'uk Ia i ntali Ubu sa'i nsi'ik roak Ia.
⁴⁷ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan norang Ya'a, na ia veka ni vava'at kakiwal.

⁴⁸ Ya'a ini afamtahan i nala vava'at. ⁴⁹ Ububir-nusibira ra ra'an roak afamtahan i naran manna na'a wan lean vu dawan, na'uk rmata vali.
⁵⁰ Na'uk fiang ini, afamtahan i nsuta tali lanit ratan a, na'a roak wahabira ralan ra. Tamata iki watan na'an afamtahan ini, na ia veka wol nmata. ⁵¹ Ya'a ini afamtahan i nsuta tali lanit ratan ma ala vava'at verin tamata ra. Tamata iki watan na'an afamtahan ini, na ia veka ni vava'at kakiwal. Afamtahan i veka ala yai, nala vava'at verin tamata ra na'a lanit ivavan a. Afamtahan yai tenang a."

⁵² Na'ut i tamata Yahudi rarenar afa ovi Yesus nfalak ra, na rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra ma rfalak ne, "Wean inba ma tamata ini bisma nala tenan a ma ta'an?"

⁵³ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Ba wean i wol mian Tamata Yanan tenan a, ovu wol myenu laran a, na veka wol bira vava'at kakiwal. ⁵⁴ Tamata iki watan na'an tenang a ovu nenu larang a, na ia veka ni vava'at kakiwal. Ya'a veka ufava'at

‡ 6:45 6:45 Yesaya 54:13

ewal ia tali matmatan na'a amar i lanit ivavan veka namwear, ⁵⁵ tevek tenang a ovu larang a inyai fana'an-fanenu mnga'un a. ⁵⁶ Tamata iki watan na'an tenang a ovu nenu larang a, na ia ni vava'at isa roak ovu Ya'a, ovu vali Ya'a Ning vava'at isa roak ovu ia. ⁵⁷ Yamang i nva'at a nsinir Ya'a ma uma, ovu Ning vava'at ntali Ia. Wean vali inyai verin tamata ra. Tamata iki watan na'an tenang a, na veka ala vava'at verin Ia. ⁵⁸ Ya'a ini afamtahan i ntali lanit ratan. Afamtahan ini wol wean afamtahan i ububir-nusibira ra'an a. Velik ne ra'an roak afamtahan yai, na'uk rmata watan. Na'uk tamata iki watan na'an afamtahan ini, na ia veka nva'at, nata ti wol ni wahan.”§

⁵⁹ Yesus nfalak munuk afa avyai na'ut i nsiair na'a tamata Yahudi rira rahan falurut i na'a Kapernaum.

Ubu Ni Roh nala vava'at verin tamata ra

⁶⁰ Ti ma rarenar munuk roak afa ovi Yesus nair ra, na tamata rivun ovi rorang Ia rfalak ne, “Vaivatul ovi nala ma al nsiair ra aleman urun. Iki bisma nfan-aran vaivatul ovi?”

⁶¹ Tamata ra wol rfalak verin Yesus, na'uk nka'a lahir ne, Ni tamata ovi rorang Ia rafngamu'ur na'a afa ovi nfalak ra, ba nfalak verin ira ne, “Betane Ning vaivatul ra rotu ma ralabira raruan na'a bira inorang a? ⁶² Ufalak watan wean inyai, na ralabira raruan roak, ba wean inba vali wean i msyi'ik Ya'a, Tamata Yanan a, urata ewal wan i una'a lan a? ⁶³ Ubu

§ 6:58 6:58 Afamtahan i Yahudi uburir-nusirira ra ra'an nfaturu afamtahan i nsuta tali lanit ratan. Afamtahan yai naran manna.

Ni Roh nala vava'at verin tamata ra. Tamata rira ngrebat ra wol rot-nala ma rira vava'at a. Vaivatul ovi ufalak roak verin mia ini, rtali Ubu Ni Roh ovu rala vava'at verin mia. ⁶⁴ Na'uk boku tali mia wol myorang Ya'a." Yesus nfalak wean inyai, tevek na'ut i beti nfabana Ni karya a, na nka'a roak ne, tamata aba rafena ma rorang Ia, ovu tamata iki veka nfed i verin tamata ovi wol inar lahir Ia. ⁶⁵ Ba Yesus nfalak ewal verin ira ne, "Ufalak roak verin mia ne, wol tamata isa vali bisma nma verin Ya'a, wean i Yamang wol notu ma nma verin Ya'a." ⁶⁶ Na'ut inyai, tali tamata ovi rorang Ia, na rivun ira rti talik Ia ovu rafena roak ma rorang Ia.

Petrus ntorung ne, Yesus Ni vaivatul ra rala vava'at kakiwal verin tamata ra

⁶⁷ Ba Yesus nfalak verin Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia ne, "Betane mia mane miti talik vali Ya'a?"

⁶⁸ Simon Petrus nfalak ne, "Duila'a, ami veka amorang iki vali? Mu vaivatul ra rala vava'at kakiwal verin ami. ⁶⁹ Ami amorang roak Oa. Amka'a lahir ne, Oa ini Ubu Ni sansinir a, ovu Mu vava'at a nmerat urun."

⁷⁰ Yesus nfalak verin ira ne, "Ya'a ka'i ufili roak mia tamata vutu rahin irua ini, na'uk tamata isa tali mia veka norang watan nitdawan ni ininan a." ⁷¹ Tamata i Yesus nfalak yai, inyai Yudas i yaman verin Simon Iskariot. Velik ne ntali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia, na'uk veka nfed i Yesus.

7

Yesus warin ra rera verin Ia ma nti propinsi Yudea

¹ Yesus notu munuk afa avyai, na Ia nti ma nban-lilit wan ovi rna'a propinsi Galilea. Ia nafena ma nti propinsi Yudea, tevek dawan Yahudi ra rdava linga'an mane rfedan Ia. ² Na'ut inyai, na Yahudi rira amar dawan sarseri roak ma rotu snoba. Na'a snoba yai, na ira rotu rira befak ra ma rna'a.* ³ Yesus warin ra rfalak verin Ia ne, "Bwan-talik wan ini ma muti Yudea, boma tamata rivun ovi rorang Oa rsi'ik vali afa ovi motu ra. ⁴ Wean i tamata isa inan ma tamata rivun rka'a ia, na ia wol nfonak afa ovi notu ra. Wean i motu mujizat ra, na muti ma fwaturu afa avyai verin tamata ra munuk na'a lanit ivavan a." ⁵ Yesus warin ra rfalak wean inyai, tevek ira vali wol rorang Ia.

⁶ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Wol naran Ning amar a obin, na'uk mia bisma miti na'ut inba watan. ⁷ Tamata ovi rna'a lanit ivavan a inar watan mia, na'uk wol inar lahir Ya'a, tevek ufalak ne, afa ovi rotu ra sian. ⁸ Mia miti a'uk snoba yai. Ya'a wol uti, tevek Ning amar a wol naran obin." ⁹ Yesus nfalak wean inyai verin ira, ovu na'ut inyai, na Ia nana'a Galilea.

¹⁰ Ti ma Yesus warin ra rti roak snoba yai, beti Ia nti vali, na'uk nti fanfonak watan Ia, boma tamata ra deka rka'a. ¹¹ Dawan Yahudi ra rdava Ia na'a snoba yai, ovu rorat tamata ovi rna'a inyai ne, "Tamata yai nana'a inba?"

* 7:2 7:2 Imammat 23:34. Snoba ini nbana amar ifitu.

¹² Tamata rivun rfamalik Yesus, na'uk vairira kako'u watan. Boku rfalak ne, "Ia tamata lolin Ia," na boku vali rfalak ne, "Wahal, Ia nlabir nala tamata rivun." ¹³ Na'uk wol tamata isa vali nabrahi ma nfamalik Yesus na'a tamata rivun waharira ralan ra, tevek rbobar dawan Yahudi ra.

Yesus nfalyawang verin dawan Yahudi ra ne, afa ovi nair ra wean lahir afa ovi Ubu ralan nfalak a

¹⁴ Na'ut i snoba yai nbana ma nfafruang roak, na Yesus nti Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a ma nair tamata ra na'a inyai. ¹⁵ Dawan Yahudi ra rtalkaka urun ma rfalak ne, "Wean inba ma tamata ini bisma nka'a lahir ma wean ini, velik ne tamata ra wol rair Ia?"†

¹⁶ Yesus nfalak verin ira ne, "Afa ovi air ra wol rtali Ya'a, na'uk rtali Ia i nsinir roak Ya'a.

¹⁷ Tamata iki watan inan ma not-orang afa ovi Ubu ralan nfalak a, na ia veka nka'a ne, afa ovi air ra rtali Ubu, te Ya'a ka'i ufalak watan.

¹⁸ Tamata iki watan wean i ka'i nfamalik afa ovi rtali watan ni fikiran a, na ia ka'i ndava mane tamata ra ralang ia. Na'uk iki watan inan ma tamata ra ralang Ubu i nsinir ia, na ia nfalak watan afa ovi kena ra ovu wol nsiklabir.

¹⁹ Musa nala roak ni inukun ra verin mia, na'uk wol tamata isa tali mia not-orang inukun avyai. Afakinimi mdyava linga'an mane fyedan Ya'a?"

²⁰ Tamata rivun avyai rfalak ne, "Nait sian nleal roak Oa! Iki ndava linga'an mane nfedan Oa?"

† 7:15 7:15 Tali Ni kako'u, na Yesus wol ndoku ovu dawan Yahudi ra ma rair Surat Ralan verin Ia.

21 Yesus nyalak verin ira ne, “Ya'a otu mujizat isa watan na'a amar i tyari ita, ma bir tinemun mtyalkaka lahir.‡ 22 Na'uk mia mkyarya vali na'ut i msyunat tamata ra na'a amar i tyari ita. Musa ntulis na'a ni inukun ra ma rsunat mia, na'uk velik aba sunat yai wol ntali Musa. Sunat yai ntali ubud-nusid ra.§ 23 Ba wean i msyunat tamata isa na'a amar i tyari ita, boma myot-orang Musa ni inukun ra, na afakinimi mingrova Ya'a, tevek otu ma tamata isa lolin ia na'a amar i tyari ita? 24 Deka snga'ut ma fyaleka inukun verin tamata ra tali afa ovi msyi'ik ra, na'uk fyaleka inukun verin ira ovu ni malolan a.”

Tamata ra rsiforat ira ne, Yesus yai Raja i nteyut tamata ra rira salasilan ra?

25 Tamata Yerusalem boku ryalak ne, “Beta ne, ini tamata i dawan Yahudi ra rdava mane rfedan Ia? 26 Eka msyi'ik, Ia nangrihi na'a tamata rivun waharira ralan ra, na'uk dawan Yahudi avyai wol ryalak akataka verin Ia. Betane dida dawan ra rka'a roak ne, Ia ini Raja i nteyut dida salasilan ra? 27 Na'uk tamata ini, ita tka'a roak ne, Ia ntali inba. Na'uk wean i Raja i nteyut dida salasilan ra nma, na wol tamata isa vali nka'a ne, Ia ntali inba.”

28 Na'ut i Yesus nsiair na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut obin, na Ia vain dawan ma nyalak

‡ 7:21 7:21 Mujizat i Yesus notu, inyai ntali Yohanes 5:1-9. Yesus notu ma lolin ewal tamata isa na'a kolam Betesda. § 7:22 7:22 Na'a Kejadian 17:9-14 ovu 21:4, Ubu notu tnorung verin Abraham ovu ubun-nusin ra. Sunat neluk faneak ne, Ubu notu tnorung yai verin Abraham. Abraham ubun-nusin avyai wean Ishak, Yakub, beti Musa.

ne, “Mia mkya'a Ya'a, ovu mkya'a vali ne utali inba. Ya'a wol ka'i usinir Ya'a ma uma, na'uk Ia nsinir Ya'a ma uma. Afa ovi nfalak ra kena lalawatan, na'uk mia wol mkya'a Ia. ²⁹ Ya'a uka'a Ia, tevek utali Ia ovu nsinir Ya'a ma uma.”

³⁰ Na'ut inyai, na tamata ra rdava linga'an mane rtaha Yesus, na'uk wol tamata isa vali nkena Ia, tevek wol naran Ni amar a obin.

³¹ Na'uk tali tamata rivun ovi rna'a inyai, na tamata rivun rorang Ia ma rfalak ne, “Ia ini Raja i ntevut dida salasilan ra, tevek wol tamata isa vali bisma notu mujizat nlia tali mujizat ovi notu ra.” ³² Tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi rarenar roak afa ovi tamata rivun avyai rfamalik ovu vairira kako'u watan, na'a Yesus. Ba irmunuk Yahudi rira dawan mela falurut ra rsinir tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ma ti rtaha Yesus. ³³ Yesus nfalak ne, “Ning amar a wol mnanat roak ma una'a ovu mia. Ya'a veka ewal Ya'a uti verin Ia i nsinir Ya'a. ³⁴ Mia veka mdyava Ya'a, na'uk wol mtyuan Ya'a, tevek wol bisma miti wan i veka una'a.”

³⁵ Dawan Yahudi avyai ka'i rsifalak afa verin ira ne, “Ia veka nti ba, ma ita wol bisma tatuan Ia? Beta ne Ia mane nti nuhu mavu ma ntuan tamata Yahudi ovi rebang tamata ovi wol Yahudi ra, ma nair tamata ovi wol Yahudi ra?*” ³⁶ Afakinimi Ia nfalak ne, ‘Mia veka mdyava Ya'a, na'uk wol bisma mtyuan Ya'a, ovu wol bisma miti wan i veka una'a?’ ”

* ^{7:35} 7:35 Dawan Yahudi avyai rfikir ne, Yesus mane nti nuhu mavu ma nalola tamata Yahudi ra, na'uk nair tamata Yunani ra. Ihin a ne, mane nair tamata ovi wol Yahudi ra.

Wear i nala vava'at verin tamata ra

³⁷ Amar i nban-muri lalean na'a snoba yai penting lia amar liak ra na'a snoba yai.† Na'a amar yai, na Yesus ndiri, beti vain dawan ma nfalak ne, “Tamata iki watan nabroa, na nma ma ala wear ma nenu! ³⁸ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, tamata iki watan wean i norang Ya'a, na wear matan i nala vava'at verin tamata ra, veka nava na'a ralan a.”‡ ³⁹ Yesus nfalak wean inyai ma nfalyawang ne, Ubu veka nala Ni Roh verin tamata ovi rorang Yesus. Na'ut inyai, na Ubu wol nala Ni Roh verin tamata inorang ra obin, tevek Ia wol nfadawang Yesus obin.

⁴⁰ Tamata rivun rarenar afa ovi Yesus nfalak ra, ma boku rfalak ne, “Kena urun! Ia ini nabi i Ubu ntorung roak ma nma lanit ivavan a.”

⁴¹ Tamata boku vali rfalak ne, “Ia Raja i ntevit dida salasilan ra!” Na'uk boku vali rfalak ne, “Wahal, Raja i ntevit dida salasilan ra wol ntali Galilea! ⁴² Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, Raja i ntevit dida salasilan ra ubun-nusin Raja Daud, ovu ntali Daud ni ahu a naran Betlehem.”§ ⁴³ Ba tamata rivun avyai rsitaku ulurira na'a rira

† **7:37** 7:37 Lokat amar na'a snoba yai, ma naran amar ifitu, na Yahudi rira mela falurut ra rala wear tali Wear Siloam, ma rovun Yahudi ra rti rira Rahan Dawan Falurut. Ira rotu wean inyai ma nfangnanang ira na'ut lalan ana, Ubu notu wear tali vatu na'a wan lean vu dawan (Keluaran 17:6). Na'a amar i nban-muri lalean yai (amar nomor iwalu), na rira mela falurut ra wol rala wear yai. Tamata Yahudi ra rangnanang amar i uburir-nusirira ra rti lanun i Ubu ntorung roak verin ira (Kanaan). Ubu naflahar ma dawan roak ira ovu afamtahan ovu wear. ‡ **7:38** 7:38 Yehezkiel 47:1; Zakharia 14:8 § **7:42** 7:42 Mikha 5:2; Mazmur 89:3-4

fikiran ra na'a Yesus. ⁴⁴ Tamata boku mane rtaha Ia, na'uk wol tamata isa vali nkena Ia.

Dawan Yahudi ra rafena ma rorang Yesus

⁴⁵ Tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut rewai ma ti rtuan Yahudi rira dawan mela falurut ra ovi tamata Farisi ra, ma rorat Yahudi rira dawan avyai ovi tamata Farisi ra ne, "Afakinimi wol mtyaha Ia mya ini?"

⁴⁶ Ira rfalak ne, "Ita wol trenar obin ne, tamata ra bisma rangrihi nala wean tamata eri."

⁴⁷ Tamata Farisi avyai rfalak ne, "Beta ne Ia nlabir nala roak mia vali? ⁴⁸ Mia mryenar ne, tamata isa tali dawan Yahudi ra te tamata Farisi ra rorang Ia? ⁴⁹ Na'uk tamata rivun ovi wol rka'a Musa ni inukun ra, fara Ubu near nfasoba ira!"

⁵⁰ Tamata isa tali tamata Farisi avyai naran Nikodemus ntuan lan roak Yesus.* Ia nyalak verin ira ne, ⁵¹ "Na'a Musa ni inukun ra, na wol bisma tukun tamata isa obin, wean i wol trenar afa ovi nyalak ra, ma tka'a afa ovi notu ra."

⁵² Ira rfalak verin ia ne, "Beta ne oa mtali vali Galilea? Bwas ma lolin Surat Ralan a, na veka mka'a ne, wol nabi isa ntali Galilea!"

Vata i nsifa roak ntuba ovi tamata i wol awan verin ia

⁵³ Nata, lokat ira rewai ma rti rira rahan ra.

8

¹ Na'uk Yesus nti vuar Zaitun.

² Varverak sumatan, na Ia nti ewal Yahudi rira Rahan Dawan Falurut, na tamata rivun rma ma rtuan Ia. Ia ndoku ma nair ira. ³ Na'ut inyai, na

* **7:50** 7:50 Msi'ik Yohanes 3:1-21

Yahudi rira dawan ovi rair Ubu Ni inukun ra ovu tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi rovun vata i nsifa roak ti verin Ia. Tamata ra rtaha nala lahir vata yai na'ut i ntuba ovu tamata i wol awan verin ia.* Ira rsinir ia ma ndiri tamata rivun avyai fruarira ra. ⁴ Ba rfalak verin Yesus ne, "Tuan Guru, amtaha nala lahir vata ini na'ut i ntuba ovu brana i wol awan verin ia. ⁵ Musa ni inukun ra rfalak ne, vata i notu wean inyai, musti tala vatu ma al tatev-fedan ia. Ba Bapa munovak wean inba na'a afa ini?" ⁶ Ira rfalak wean inyai ma al rlabir teman Ia, boma bisma rfasala Ia. Na'uk Yesus ntoak Ia ma ntulis ovu liman tanan a na'a lanun.

⁷ Ira rkiwal ma rorat Ia, ba ndiri ma nfalak verin ira ne, "Tamata iki watan tali mia, wean i wol ni salasilan lahir, na ula ia ma nala vatu al nteva vata ini." ⁸ Yesus ntoak ewal vali Ia ma ntulis na'a lanun. ⁹ Na'uk ti ma rarenar afa i Yesus nfalak a, na rti talik wan yai. Tamata ovi tuvu roak ira rti ula ira, beti tuv marmuri ra, ma teran a'uk Yesus ovu vata yai rna'a wan yai.

¹⁰ Nata Yesus ndiri lahir ma nfalak verin vata yai ne, "Titi, tamata avyai rti ba roak? Wol tamata isa vali nukun oa?"

¹¹ Vata yai nfalak ne, "Duila'a, wol tamata rukun ya'a."

Ba Yesus nfalak ne, "Ya'a vali wol ukun oa. Ba mewal oa, ovu tali amar ini, na deka motu salasilan kikyai."

Lyawan i nma lanit ivavan ini, inyai Yesus

* **8:3** 8:3 Wean i brana te vata ovi rsifa roak rtuba ovu vata te brana liak, na Vaidida mnanat nfalak ne, tamata yai naflihan.

¹² Yesus nangrihi ewal verin tamata rivun avyai ma nfalak ne, “Ya'a ini lyawan a verin tamata ra na'a lanit ivavan a. Tamata iki watan norang Ya'a, na ia veka wol nbana na'a dedan ralan, na'uk ia veka ni lyawan i nala vava'at verin tamata ra.”

¹³ Tamata Farisi avyai rfalak verin Ia ne, “Oa ka'i fwamalik watan Oa, ba Mu afa ovi fwalak ra wol kena.”

¹⁴ Yesus nfalak verin ira ne, “Velik ne ka'i ufamalik watan Ya'a, na'uk Ning afa ovi ufalak ra kena. Tevek Ya'a uka'a ne, utali inba ovu veka uti inba, na'uk mia wol mkya'a ne, utali inba ovu veka uti inba. ¹⁵ Mia fyaleka inukun verin tamata ra ovu adat ovi tamata ra ba'i rala al rfaleka inukun verin tamata liak ra. Ya'a wol ufaleka inukun verin tamata isa vali. ¹⁶ Na'uk wean i ufaleka inukun verin tamata ra, na otu ovu ni malolan a, tevek wol aksa Ya'a ufaleka inukun verin ira, na'uk Ia i nsinir Ya'a novu vali na'ut i ufaleka inukun verin tamata ra. ¹⁷ Na'a bira inukun ra rtulis ne, wean i tamata irua rira afa ovi rfalak ra wearira isa, na rira afa ovi rfalak avyai kena. ¹⁸ Ya'a ka'i ufamalik Ya'a, ovu Yamang i nsinir Ya'a nfamalik vali Ya'a.”

¹⁹ Ba ira rfalak verin Ia ne, “Yamam a nana'a ba?”

Yesus nfalak ne, “Mia wol mkya'a Ya'a ovu vali wol mkya'a Yamang a. Wean i mkya'a Ya'a, na mia veka mkya'a vali Yamang a.” ²⁰ Yesus nfalak afa avyai munuk na'ut i nsiair na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean a, nebang wan i tamata ra rfadoku rira persembahan ra na'a. Na'uk wol tamata isa vali ntaha Ia, tevek wol naran Ni amar a obin.

Tamata ovi wol rorang Yesus veka rmata ovu rira salasilan ra

²¹ Yesus nfalak ewal verin tamata rivun avyai ne, “Ya'a veka uti verin Yamang a ovu mia veka mdyava Ya'a, na'uk mia wol bisma miti wan i uti a, ovu veka myata na'a bira salasilan ra.”

²² Dawan Yahudi avyai rfalak ne, “Beta ne Ia mane nfedan tenan a, bi nfalak ne, ‘Na'a wan i uti a, mia wol bisma miti.’ ”

²³ Ba Yesus nfalak verin ira ne, “Mia mtyali fun ini, na'uk Ya'a utali ratan. Mia mtyali lanit ivavan ini, na'uk Ya'a wol utali lanit ivavan ini.

²⁴ Wean inyai, bi inlangin a ufalak verin mia ne, mia veka myata na'a bira salasilan ra. Wean i wol myorang ne, Ya'a ini tamata i ufalak roak yai, na mia veka myata na'a bira salasilan ra.”

²⁵ Ba rorat Ia ne, “Oa ini iki mnga'un?”

Yesus nfalak verin ira ne, “Ya'a ufamalik lan roak verin mia ne, Ya'a ini iki! ²⁶ Ya'a mane ufalak afa rivun verin mia, ovu ufaleka inukun verin mia. Na'uk Ia i nsinir Ya'a Ni afa ovi nfalak ra kena lalawatan. Ya'a ufamalik afa ovi urenar tali Ia verin tamata ra na'a lanit ivavan a.” ²⁷ Ira wol rfan-aran ne, Yesus nfamalik Yaman a verin ira. ²⁸ Wean inyai, bi Yesus nfalak ne, “Wean i fyasaka Ya'a, Tamata Yanan Ya'a,† beti mkya'a ne, Ya'a ini tamata i ufalak roak yai, ovu mkya'a vali ne, afa ovi otu ra wol mane rtali watan Ya'a. Na'uk ufamalik watan afa ovi Yamang a nair roak verin Ya'a. ²⁹ Ia i nsinir Ya'a nfatuang lalawatan Ya'a. Ia wol nsi'ik watan ma aksa Ya'a, tevek otu lalawatan afa ovi rotu ma ralan lolin.”

† 8:28 8:28 Tafsiran buku rfalak ne, rfasaka Yesus (Tamata Yanan) ihin a, rbaku Ia na'a aa walwalur.

Ubu nfatalik tamata ovi rorang Ia tali rira salasilan ra, ba salasilan wol nfareta roak ira

³⁰ Ti ma Yesus nangrihi munuk roak wean inyai, na tamata rivun rorang Ia. ³¹ Ba Yesus nfalak verin tamata Yahudi ovi rorang Ia ne, “Wean i myot-orang lalawatan afa ovi ufalak ra, na mia myeluk Ning tamata mnga'un ovi rorang Ya'a. ³² Mia veka mkya'a afa ovi kena ra, ba afa avyai veka rfatalik‡ mia.”

³³ Ira rfalak verin Ia ne, “Abraham ubun-nusin ami, ovu wol fasa vali obin ameluk tamata sansinir. Afakinimi fwalak ne, veka rfatalik ami?”

³⁴ Yesus nfalak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan notu salasilan, na inyai nfaturu ne, salasilan nfareta roak ia, wean tamata isa nfareta ni sansinir. ³⁵ Tamata sansinir isa wol nana'a lalawatan rahan teta isa, na'uk tamata i rarali ia tali rahan teta yai, nana'a lalawatan rahan yai. ³⁶ Ba wean i Ubu Yanan a nfatalik mia tali bira salasilan ra, na kena urun ne, afa ovi lan rfareta mia, wol rfaret-nala roak mia.

³⁷ Ya'a uka'a ne, Abraham ubun-nusin mia, na'uk mia mdyava linga'an mane fyedan Ya'a, tevek mifena ma mtyorong Ning vaivatul ra. ³⁸ Ya'a ufamalik afa ovi Yamang nfaturu roak verin Ya'a. Na'uk mia myot-orang watan afa ovi mryenar tali yamabira a.”§

‡ 8:32 8:32 Afa ovi kena ra veka rfatalik tamata ra tali nitdawan ni siweang ra. § 8:38 8:38 Na'a Yohanes 8:44, Yesus nfalyawang Ni maksud ovu vaivatul yamabira.

³⁹ Ira rfalak verin Ia ne, “Ami yamamami verin Abraham.”

Yesus nfalak verin ira ne, “Wean i mia yamabira verin Abraham, na bira afa ovi myotu ra veka wean lahir ia. ⁴⁰ Ya'a ufamalik afa kena ovi urenar tali Ubu, na'uk mia mdyava linga'an mane fyedan Ya'a. Abraham wol notu wean inyai. ⁴¹ Mia myot-orang watan afa ovi yamabira notu a.”

Ira rfalak ne, “Tamata ovi rtuba ovu tamata ovi wol awarira verin ira wol yanarira ami! Ubu a'uk sa'i neluk Yamamami.”

⁴² Yesus nfalak verin ira ne, “Wean i Yamabira verin Ubu, na mia veka mlyobang urun Ya'a, tevek utali Ia uma lanit ivavan a. Ya'a wol ka'i usinir Ya'a ma uma, na'uk Ia nsinir Ya'a ma uma ini. ⁴³ Afakinimi wol fyan-aran afa ovi ufalak ra? Mia wol fyan-aran, tevek mifena ma mryenar Ning vaivatul ra. ⁴⁴ Yamabira verin nitdawan a, ovu inabira ma myot-orang watan ni ininan ra. Tali lalan a, nitdawan nsifedan lalawatan, ovu ni vava'at wol nana'a afa ovi kena ra, tevek nafena lahir ma notu afa ovi kena ra. Wean i nsiklabir, na notu watan afa ovi ralan nfalak a, tevek ia ba'i nsiklabir, ovu afa siklabir ra munuk rtali ia. ⁴⁵ Ba mia wol myorang Ya'a, tevek ufalak afa ovi kena ra. ⁴⁶ Tamata iki tali mia bisma nfaturu ne, otu salasilan? Wean i ufalak afa ovi kena ra, na afakinimi wol myorang Ya'a? ⁴⁷ Tamata iki watan ntali Ubu, na ia nrenar Ubu Ni vaivatul ra. Na'uk mia wol mtyali Ubu, ba mifena ma mryenar Ni afa ovi nfalak ra.”

Yesus Ni dawan a nlia Abraham i tamata Yahudi ralang ia

⁴⁸ Tamata Yahudi avyai rfalak verin Yesus ne, “Kena ami, wean i amfalak ne, tamata Samaria Oa, ovu nait sian nleal Oa!”

⁴⁹ Yesus nfalak ne, “Nait sian wol nleal Ya'a. Ya'a alang Yamang a, na'uk mia fyalak sian Ya'a.

⁵⁰ Ya'a wol udava ma tamata ra rfadawang Ya'a. Na'uk Ubu inan ma tamata ra ralang Ya'a, ovu Ia i nfaleka inukun verin tamata ra. ⁵¹ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan not-orang Ning vaivatul ra, na ia veka wol nmata kakiwal.”

⁵² Tamata Yahudi avyai rfalak verin Ia ne, “Fiang ini amka'a roak ne, nait sian nleal Oa. Tevek Abraham nmata roak ovu nabi ra rmata vali roak, na'uk Oa fwalak ne, tamata iki watan not-orang Mu vaivatul ra, na ia veka wol nmata kakiwal. ⁵³ Abraham nmata roak ovu nabi ra rmata vali roak, na Oa ini iki? Oa fwikir ne, Mu dawan nlia yamamami Abraham?”

⁵⁴ Yesus nfalak ne, “Wean i Ya'a ka'i ufadawang tenang a, na afa yai wol ihin akataka. Na'uk Yamang i fyalak ne, neluk Ubu verin mia, ka'i nfadawang Ya'a. ⁵⁵ Velik ne mia wol mkya'a Ia, na'uk Ya'a uka'a Ia. Wean i ufalak ne, wol uka'a Ia, na Ya'a usiklabir roak wean mia. Na'uk uka'a Ia, ovu ot-orang Ni vaivatul ra. ⁵⁶ Yamabira Abraham ralan lolin urun, tevek ia veka nsi'ik Ning amar i uma a. Ia nsi'ik roak amar yai, ba ralan lolin urun.”

⁵⁷ Ba tamata Yahudi avyai rfalak verin Yesus ne, “Oa wol Mu varat vutlima obin, na wean inba ma fwalak ne, mrea roak Abraham?”

⁵⁸ Yesus nfalak verin ira ne, “Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Wol rarali Abraham obin, na

Ya'a una'a roak.” ⁵⁹ Ba ira rala vatu ma al rteva Yesus, na'uk Ia ka'i nfonak tenan a ma nban-talik Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean yai.

9

Yesus notu ma tamata kibu isa nsirea lahir

¹ Na'ut i Yesus nbana, na nsi'ik tamata kibu isa. Tamata yai nkibu na'ut i rarali ia. ² Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rorat ne, “Tuan Guru, afakinimi tamata ini rarali ia, na nkibu roak? Ia nkibu tevek ni salasilan ra, te renan-yaman rira salasilan ra?”

³ Yesus nfalak ne, “Ia nkibu wol ntali ni salasilan ra te ntali renan-yaman rira salasilan ra, na'uk musti wean inyai, boma tamata ra bisma rsi'ik Ubu Ni ngrebat i nfaturu na'a tamata yai. ⁴ Na'ut amar obin, na ita musti tfabana Ia i nsinir Ya'a Ni karya ra, tevek wean i ovan roak, na wol tamata isa vali bisma nkarya. ⁵ Na'ut i una'a lanit ivavan obin, na Ya'a ini lyawan verin tamata ra na'a lanit ivavan a.”

⁶ Ia nfalak munuk wean inyai, na nafnit na'a lanun, beti nsileti beran a ovu lanun ma na'ung na'a tamata kibu yai matan a, ⁷ ma nfalak verin ia ne, “Muti ma muflarut waham a na'a kolam Siloam.” Siloam ihin a ne, “Tamata i rsinir ia.” Ba tamata yai nti ma naflarut wahan a, ma nsirea roak, ma newal ia nti ni rahan a.

⁸ Na'uk tamata ovi rka'a roak ne, ia ba'i ndoku linga'an nelan ma nera afa tali tamata ra, ovu tamata ovi rna'a ni rahan nelan a rfalak ne, “Betane ini tamata i ba'i ndoku linga'an nelan ma nera afa tali tamata ra?”

⁹ Tamata boku rfalak ne, “Kena urun, inyai ia.”

Boku vali rfalak ne, “Wahal, ia felan a wean watan tamata yai.”

Na'uk tamata kibu yai nfalak ne, “Kena urun, ya'a ini tamata yai!”

¹⁰ Ba tamata avyai rorat ia ne, “Wean inbinimi bisma msirea roak?”

¹¹ Ia nfalak ne, “Tamata i naran Yesus nsileti beran a ovu lanun, beti na'ung na'a matang ra ma nfalak ne, ‘Muti ma muflarut waham a na'a kolam Siloam.’ Ba uti ma uflarut munuk wahang a, na usirea lahir!”

¹² Ba tamata avyai rorat ia ne, “Tamata yai na'a inba?”

Ia nvalat ne, “Ya'a wol uka'a.”

¹³ Ba tamata avyai rovun tamata i nkibu na'uk nsirea roak yai ti verin tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi. ¹⁴ Na'ut i Yesus nsileti beran a ovu lanun ma notu ma lolin tamata yai matan a, na amar yai amar i Yahudi ra ryari ira.

¹⁵ Ba tamata Farisi avyai rorat vali ia ne, “Wean inbinimi msirea roak i?”

Tamata yai nfalak ne, “Ia nsileti beran a ovu lanun ma na'ung na'a matang ra, beti nsinir ya'a ma ti uflarut wahang a, na usirea lahir!”

¹⁶ Tamata Farisi boku rfalak ne, “Tamata i notu ma lolin tamata ini matan a wol ntali Ubu, tevek wol nalang amar i tyari ita.”

Na'uk tamata Farisi boku vali rfalak ne, “Wean inba ma tamata salasilan isa bisma not-nala mujizat i wean ini?” Ba rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra.

¹⁷ Ira rorat ewal tamata yai ne, “Oa munovak aka na'a tamata yai, tevek notu roak ma matam ra lolin?”

Ia nvalat ne, “Tamata yai nabi Ia.” ¹⁸ Na'uk dawan Yahudi avyai rafena ma rorang ne, lan a tamata yai nkibu, na'uk fiang ini nsirea roak. Wean inyai bi rera tamata yai renan ovu yaman a,

¹⁹ ma rorat ira ne, “Ini yanabira i fyalak ne, nkibu na'ut i rarali ia? Wean inbinimi fiang ini bisma nsirea roak?”

²⁰ Tamata yai renan ovu yaman a rfalak ne, “Ami amka'a ne, yanamami ia ovu nkibu roak na'ut i rarali ia, ²¹ na'uk ami wol amka'a ne, wean inbinimi fiang ini nsirea roak. Ami wol amka'a vali ne, tamata iki notu ma nsirea roak. Myorat watan ia, tevek dawan roak ia, ba bisma ka'i nfamalik lahir.” ²² Tamata yai renan ovu yaman a rfalak wean inyai, tevek rbobar dawan Yahudi avyai. Ira ralarira isa roak ne, tamata iki watan ntorung ne, Yesus yai Raja i ntevit tamata rira salasilan ra, na ia wol bisma nti Yahudi rira rahan falurut ralan a. ²³ Wean inyai bi, tamata yai renan ovu yaman a rfalak ne, “Myorat watan ia, tevek dawan roak ia.”

²⁴ Ba tamata Yahudi avyai rera ewal tamata i lan a nkibu na'uk nsirea roak yai, ma rfalak verin ia ne, “Mala lahir Ubu Naran a al mufwaba ne, afa i fwalak a kena urun. Ami amka'a ne, tamata yai tamata salasilan Ia.”

²⁵ Ia nvalat ne, “Ya'a wol uka'a ne, tamata yai tamata salasilan Ia te wahal. Na'uk uka'a afa isa watan ne, lan a matang ra rkibu, na'uk fiang ini usirea roak.”

²⁶ Ba rorat ewal ia ne, “Ia notu afaka verin oa? Ia notu wean inba ma nsirea roak?”

²⁷ Ia nfalak ne, “Ufalak munuk roak verin mia, na'uk mifena ma mryenar. Afakinimi myorat ewal? Betane mia vali mane myeluk Ni tamata ovi rorang Ia?”

²⁸ Ira rfalak sian ia ma rfalak ne, “Oa morang Ia, na'uk ami wahal, tevek ami amorang Musa. ²⁹ Ami amka'a ne, Ubu nangrihi roak verin Musa, na'uk wol amka'a ne, tamata yai ntali inba.”

³⁰ Tamata kibu yai nfalak ne, “Ya'a ubrian! Afakinimi wol mkya'a ne, Ia ntali inba? Ia notu roak ma usirea. ³¹ Ita tka'a ne, Ubu wol nvalat tamata salasilan rira falurut ra, na'uk Ia nvalat tamata ovi ralang Ia ovu rot-orang afa ovi ralan nfalak ra. ³² Tali lalan a ma naran amar ini, na wol trenar obin ne, tamata ra bis rotu ma lolin tamata ovi rkibu na'ut i rarali ira ma rsirea. ³³ Wean i tamata yai wol ntali Ubu, na wol not-nala afakataka.”

³⁴ Ira rfalak ne, “Oa mu salasilan nngora roak na'ut i beti rarali oa, na wean inba ma mair ami?” Ba rala'ing vatuk ia tali Yahudi rira rahan falurut a.

³⁵ Yesus nrenar ne, dawan Yahudi avyai rala'ing vatuk roak ia tali Yahudi rira rahan falurut a. Ba Yesus ti ntuan ia ma nfalak ne, “Oa morang Tamata Yanan a te wahal?” ³⁶ Tamata yai nfalak ne, “Bapa, mlobang ma fwalak verin ya'a ne, tamata yai iki Ia, boma orang Ia.”

³⁷ Yesus nfalak verin ia ne, “Oa msi'ik roak Ia, ovu Ia fiang ini nangrihi lahir verin oa!”

³⁸ Tamata yai nfalak ne, “Duila'a, ya'a orang Oa!” Ba nsangatur ma nraning Yesus.

³⁹ Yesus nfalak ne, “Ya'a uma lanit ivavan a ma ufaleka inukun verin tamata ra. Otu wean inyai,

boma tamata iki watan nkibu, veka nsirea, ovu vali iki watan nsirea, veka nkibu.”

⁴⁰ Tamata Farisi boku rna'a vali inyai ma rarenar afa ovi Yesus nfalak ra, ba rorat Ia ne, “Ba ami amkibu vali?”

⁴¹ Yesus nvalat ira ne, “Wean i matabira ra rkibu urun, na mia wol bira salasilan. Na'uk mia fyalak ne, matabira ra wol rkibu, ba bira salasilan obin.”*

10

Yesus nwanar ma lolin Ni tamata ovi rorang Ia, wean domba duan nwanar ma lolin ni domba ra

¹ Yesus nfalak ne, “Afa i ufalak verin mia ini kena urun! Tamata iki watan inan ma nti wan i domba ra rna'a, ovu wol nahu wan yai ni falfolat a, na'uk nakbasal ni balbelat a ma nti ralan, na ia tamata i nwi-nwa tamata ra ma nbori rira metan ra, ovu tamata barborin ia. ² Na'uk tamata iki watan nti wan yai nahu ni falfolat a, na domba duan ia. ³ Tamata i nwanar wan i domba ra rna'a nvadil falfolat a verin domba duan a. Domba ra rarenar domba duan vain a, ovu nera lokat domba nararira ra ma novun ira ma rti murin. ⁴ Wean i domba duan a novun munuk roak ni domba ra ma rti murin, na nbana ula ia, beti ni domba ra rorang ia, tevek ref-nala vain a. ⁵ Na'uk wean i tamata liak nera ira, na veka wol rorang ia ovu rafla talik lahir ia, tevek wol ref-nala tamata yai vain a.”

* **9:41** 9:41 Ayat ini ihin a ne, tamata ovi rka'a roak Ubu, na'uk wol rot-orang Ni vaivatul ra, ira wearira tamata ovi rfalak ne, matarira ra wol rkibu, ba rira salasilan obin.

⁶ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma ini verin ira, na'uk wol rfan-aran afa ovi nfallak ra. ⁷ Ba Yesus nfallak ewal ne, "Afa i ufallak verin mia ini kena urun! Ya'a ini wean falfolat i domba ra ba'i rahu ma rti warira ra. ⁸ Tamata ovi rma lan beti Ya'a, na ira munuk tamata ovi rwi-rwa tamata ra ma rbori rira metan ra, ovu tamata barborin ira. Wean inyai bi, domba ra wol rarenar ira. ⁹ Ya'a ini wean falfolat a. Tamata iki watan nma ma ntuan Ubu nahu Ya'a, na Ubu veka nsikat ia tali ni salasilan ra, ma ni vava'at kakiwal. Tamata yai veka nti ovu nma, nahu falfolat yai ma ntuan wan lean vu i ngrova lalawatan. ¹⁰ Tamata barborin nma ma nbori, nfedan ovu vali nvisal domba ra. Na'uk Ya'a uma, boma tamata ra rira vava'at, ovu vava'at i lolin urun.

¹¹ Ya'a ini domba duan i lolin a. Domba duan i wean inyai, nmata verin ni domba ra. ¹² Na'uk tamata i rbahir ia ma nwanar domba ra, na'ut i nsi'ik serigala nma, na nafla talik domba ra, tevek wol ni domba avyai.* Ba serigala veka ntaha lahir domba boku, na boku rafla ma ramir-ramar. ¹³ Ia nafla, tevek nkarya al ndava ma rbahir watan ia, ba wol nkamlabir domba ra. ¹⁴ Ya'a ini domba duan i lolin a, ovu uka'a Ning domba ra, ovu vali Ning domba ra rka'a Ya'a. ¹⁵ Wean lahir Yamang a nka'a Ya'a, ovu uka'a Yamang a, ovu vali umata verin Ning domba ra. ¹⁶ Ya'a Ning domba liak boku vali, na'uk wol rasdovu ira obin ovu domba ovi rna'a roak warira ini. Domba avyai musti ovun vali ira, ovu ira veka rarenar vaing a. Ira veka rasdovu ira

* **10:12** 10:12 Serigala yai wean yaha lalilin i dawan. Ia ba'i nsikaras ovu nlabas afwatan ra ma na'an ira.

na'a sidovung isa, ovu veka rira domba duan isa watan vali, inyai Ya'a. ¹⁷ Yamang a nlobang Ya'a, tevek utorong ma umata, boma bisma uva'at ewal. ¹⁸ Wol tamata isa vali bisma nfedan Ya'a, na'uk Ya'a ka'i utorong watan ma umata. Ya'a Ning ngrebat ma ala tenang a ma tamata ra rfedan Ya'a. Ya'a Ning ngrebat vali ma uva'at ewal. Yamang a ka'i nsinir Ya'a ma otu karya ini."

¹⁹ Yesus nfalak munuk wean inyai, na tamata Yahudi ra rsitaku ulurira na'a rira fikiran ra. ²⁰ Tamata rivun rfalak ne, "Nait sian a nleal roak Ia ma nfoar. Afakinimi mryenar Ia?" ²¹ Na'uk tamata boku vali rfalak ne, "Afa ovi nfalak ra wol rtali nait sian a, tevek nait sian wol not-nala ma tamata i nkibu bisma nsirea!"

Tamata Yahudi ra wol rtorung Yesus

²² Na'a Yerusalem, na tamata Yahudi ra rotu snoba ma al rangnanang amar i raresmi rira Rahan Dawan Falurut a. Na'ut inyai, na'ut radridin. ²³ Yesus nbana watan nahu wan i rfanara ia ne, Salomo ni abelus a, na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a. ²⁴ Tamata Yahudi ra rma ma rdir-lilit Ia, ovu rfalak verin Ia ne, "Lafira ki fwavotuk verin ami ne, Oa ini iki mnga'un, boma ralamami ra deka raruan? Wean i Oa ini Raja i ntevtut mami salasilan ra, na fwalak lahir verin ami."

²⁵ Ba Yesus nfalak verin ira ne, "Ufalak roak verin mia, na'uk mifena ma myorang. Ya'a otu mujizat ra ovu Yamang Ni ngrebat a, ovu mujizat avyai rfalyawang lahir ne, iki Ya'a. ²⁶ Mia wol myorang Ya'a, tevek wol Ning domba verin mia. ²⁷ Ning domba ra rarenar vaing a, ovu uka'a ira,

ovu vali rorang Ya'a. ²⁸ Ya'a ala vava'at kakiwal verin ira, ovu ira veka wol rmata, nata ti wol ni wahan. Wol tamata isa vali bisma nala ira tali limang ralan a. ²⁹ Yamang a nala munuk roak ira verin Ya'a. Ni dawan a nlia munuk afakataka. Wol tamata isa vali bisma nala ira tali Yamang liman ralan a. ³⁰ Ya'a ovu Yamang a, ikisa watan ami."

³¹ Ba tamata Yahudi avyai ral-ewal vatu ma al rteva Yesus. ³² Na'uk Yesus nfalak ne, "Mia msyi'ik roak karya lolin ovi Yamang nsinir Ya'a ma otu ra. Tali afa ovi otu avyai munuk, na karya inbi notu ma mane mtyeva Ya'a?"

³³ Ira rfalak ne, "Ami wol mane amteva Oa tevek motu karya ovi lolin ra, na'uk amteva Oa tevek fwalak sian Ubu. Velik aba, Oa ini tamata watan Oa, na'uk motu tenam a wean lahir Ubu."

³⁴ Yesus nfalak verin ira ne, "Rtulis roak na'a bira Buku Inukun ra wean ini, 'Ubu nfalak roak ne, mia ubu mia.'† ³⁵ Ita tka'a ne, afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan a, tamata ra wol rkati nala. Ba wean i Ubu nera tamata ovi nala Ni vaivatul ra verin ira ne, ubu ira, na ³⁶ afakinimi fyalak ne, ufalak sian Ubu, wean i ufalak ne, Ubu Yanan Ya'a? Ubu ka'i nfili Ya'a, beti nsinir ma uma lanit ivavan a. ³⁷ Wean i wol ufabana karya i Yamang a nala verin Ya'a, na deka myorang Ya'a. ³⁸ Na'uk wean i otu karya i Yamang a nala verin Ya'a, velik ne mifena ma myorang Ya'a, na fara myorang watan afa ovi otu ra. Myorang

† **10:34** 10:34 Na'a Mazmur 82:6, Ubu nfalak ne, Ni tamata ovi rban-ulu verin tamata Yahudi ra, ubu ira, tevek Ia nfili ira ma rfaleka inukun verin Yahudi ra. Snain a, Yesus nangrihi verin tamata ovi rban-ulu verin tamata ovi rorang Ia.

afa avyai, boma bisma mkya'a ovu fyan-aran ne, Yamang nleal ralang a, ovu Ya'a uleal Yamang ralan a.”

³⁹ Ira rdava linga'an ewal mane rtaha Yesus, na'uk nti talik watan ira.

Yesus nana'a oar Yordan ni lahir timur a

⁴⁰ Nata Yesus nti ewal oar Yordan ni lahir a ma nana'a inyai. Lan a, Yohanes nbaptis tamata ra na'a wan yai. ⁴¹ Tamata rivun rma ma rtuan Ia na'a inyai. Ira rfalak ne, “Yohanes wol notu mujizat isa vali, na'uk afa ovi nfalak munuk roak na'a tamata ini, kena munuk lahir.” ⁴² Ba tamata rivun ovi rna'a inyai rorang Yesus.

11

Lazarus nmata

¹⁻² Brana isa naran Lazarus, ovu uran irua nararira Maria ovu Marta. Ira rleal ahu Betania. Lan a, Maria ini nli'i ngul i voan lolin urun na'a Duila'a ean a, ovu nala ni vut ma al na'i. Amar isa, na uran i Lazarus nawar ia.* ³ Lazarus uran irua yai rsinir tamata isa ma ti nfaivar verin Yesus ne, “Duila'a, uramami i mlobang ia yai, nawar ia.”

⁴ Ti ma Yesus nrenar ivar yai, na nfalak ne, “Suhut yai veka wol notu ma nmata. Na'uk musti wean inyai, boma nfaturu Ubu Ni dawan a, ovu tamata ra rfadawang Ubu Yanan a Ni dawan a.” ⁵ Yesus nlobang Marta, Maria ovu urarira i Lazarus a. ⁶ Ba na'ut i Yesus nrenar ne, Lazarus nawar ia, na Ia nana'a watan wan a amar irua

* **11:1-2** 11:1-2 Maria ni tomu na'ut i nli'i ngul na'a Yesus ean a nana'a Yohanes 12:1-8

ewal.† 7 Amar irua yai nelak roak, beti Yesus nfalak verin Ni tamata ovi rorang Ia ne, “Mya ma tewal ita tati Yudea.”

8 Ni tamata ovi rorang Ia yai rfalak verin Ia ne, “Tuan Guru, beti amar ifira nelak, na tamata Yahudi ra mane rala watu al rteva Oa, na afakinimi mane muti ewal ineri?”

9 Yesus nfalak ne, “Mia wol mkya'a ne, tali lera beti ndata nata ti naran i nakduvul a, na jam vutu rahin irua? Tamata iki watan nbana na'ut amar a, na veka wol nasvotun, tevek nsi'ik lyawan i na'a lanit ivavan a. 10 Na'uk tamata i nbana na'ut ovan, na ia veka nasvotun, tevek lyawan a wol nana'a ia.” 11 Yesus nfalak munuk roak wean inyai, beti nfalak vali verin ira ne, “Dida kida i Lazarus ntub-lufa roak, na'uk veka uti ma ufabatar ia.”

12 Ba Ni tamata ovi rorang Ia rfalak ne, “Duila'a, wean i ntub-lufa, na veka lolin ewal ia tali ni suhut a.” 13 Na'ut inyai, na Yesus nfalak ne, Lazarus ntub-lufa. Ihin a ne, ia nmata roak. Na'uk Ni tamata ovi rorang Ia rfikir ne, Lazarus ntub-lufa watan.

14 Ba wean inyai, bi Yesus nfalyawang lahir ne, “Lazarus nmata roak. 15 Na'uk ralang a lolin, tevek na'ut i nmata, na Ya'a wol una'a inyai. Wean inyai ma na'a bira lolin, boma myorang urun Ya'a. Mya ma tati ma tsi'ik Lazarus.”

16 Tomas i ba'i rera ia ne Didimus, nfalak verin teran a valin ovi irmunuk rorang Yesus ne, “Mya ma torang Ia ma tmata ovu Ia.”‡

† 11:6 11:6 Yesus nana'a oar Yordan ni lahir timur. Msyi'ik Yohanes 10:40. ‡ 11:16 11:16 Didimus na'a vai Yunani ihin a ne, kasiko'u dekut.

17 Na'ut i Yesus naran roak ahu Betania, na nrenar ne, rfadoku roak Lazarus na'a van matmatan amar ifa'at roak. § 18 Betania sarseri ovu Yerusalem, ma snain a kil itelu watan. 19 Na'a inyai, na tamata Yahudi rivun ira rma roak ma rfaloling Marta ovu Maria ralarira ra, tevek urarira nmata. 20 Ti ma Marta nrenar ne, Yesus nma, na nti ma ntuan Ia. Na'uk Maria nana'a watan rahan.

21 Marta nfalak verin Yesus ne, “Duila'a, wean i mna'a ini, na urang a wol nmata. 22 Velik ne wean inyai, na'uk fiang ini vali uka'a ne, mera afaka watan tali Ubu, na Ia veka nala verin Oa.”

23 Yesus nfalak verin Marta ne, “Uram a veka nva'at ewal.”

24 Marta nfalak ne, “Ya'a uka'a ne, ia veka nva'at ewal na'a amar i lanit ivavan veka namwear ma matmatan ra rva'at ewal.”

25 Yesus nfalak ne, “Ya'a ini ufava'at matmatan ra ovu al vava'at kakiwal verin tamata ra. Tamata iki watan norang Ya'a, na veka nva'at ewal, velik ne nmata roak. 26 Tamata i nva'at obin ovu norang Ya'a, na veka wol nmata kakiwal. Morang afa i ufalak ini te wahal?”

27 Marta nfalak ne, “Duila'a, ya'a orang ne, Oa ini Ubu Yanan i mwa lanit ivavan a, ovu Oa ini Raja i mtevtut mami salasilan ra.” 28 Ti ma Marta nfalak munuk wean inyai, na nti ma nera a'an i Maria ma rdir-aling ira ma nfifi verin ia ne, “Tuan Guru nma roak eri, ba nfalak ma ti mtuan Ia.” 29 Maria nrenar wean inyai, na nti lahir ma ntuan Yesus. 30 Na'ut inyai, na Yesus wol

§ 11:17 11:17 Ira rfanuba tamata matmatan ra na'a van ovi ma'a watu.

nma naran rira ahu ralan obin. Ia nana'a watan obin wan i inlangin a Marta ntuan Ia. ³¹ Tamata Yahudi ovi rna'a rahan ma rfangrebat Maria ralan a, na'ut i rsi'ik ia ndiri ma nti lahir murin, na rorang ia. Ira rnarin ne, ia nti ma nvakar na'a van matmatan i rfanuba Lazarus na'a. ³² Na'ut i Maria nti naran wan i Yesus nana'a ma nsi'ik Ia, na nsangatur lahir na'a wahan ralan a ma nfalak ne, "Duila'a, wean i mna'a ini, na urang a wol nmata."

³³ Yesus nsi'ik, na Maria nvakar, ovu tamata Yahudi ovi rorang ia rvakar vali, ba ralan lalau urun ovu nangrova. ³⁴ Ia norat ira ne, "Fyanuba ia na'a inba?"

Ira rfalak ne, "Duila'a, mwa ma ka'i msi'ik."

³⁵ Ba Yesus nvakar.

³⁶ Nata tamata Yahudi ra rfalak ne, "Eka msyi'ik, Yesus nlobang urun Lazarus."

³⁷ Boku vali rfalak ne, "Ia notu ma tamata ovi rkibu ra rsirea ewal. Na'uk afakinimi wol bis notu teri ma Lazarus deka nmata?"

³⁸ Yesus nangrova, ma nti van matmatan i rfadoku ia na'a. Ira rfadoku ia na'a van yai ma rulang teri van ngoran yai ovu vatu dawan isa.

³⁹ Yesus nfalak ne, "Msyikat aling vatu yai!"

Tamata i nmata yai uran i Marta nfalak verin Yesus ne, "Duila'a, ia ni amar ifa'at roak na'a van ralan yai, ba voan batbetan roak!"

⁴⁰ Yesus nfalak verin Marta ne, "Ufalak roak verin oa ne, wean i morang, na veka msi'ik Ubu Ni ngrebat a!" ⁴¹ Ba rsikat aling vatu yai. Nata Yesus ntadata nrata lanit, beti nfalak ne, "Fara weninyai ta Bapa, tevek mrenar roak Ya'a. ⁴² Uka'a ne, Oa mrenar lalawatan Ya'a,

na'uk ufalak munuk afa ini, boma tamata rivun ovi rna'a ini rorang ne, Oa msinir roak Ya'a." ⁴³ Yesus nfalak munuk wean inyai, na nafwak ne, "Lazarus! Mwa murin ini!" ⁴⁴ Nata Lazarus nma murin. Ean ovu liman ra ratkuma teri obin ovu maloli.* Wahan a natkuma vali obin ovu maloli liak isa. Yesus nfalak verin ira ne, "Myaling maloli avyai tali tenan a, boma bisma nbana ma lolin."

Dawan Yahudi ra rdava linga'an mane rfedan Yesus

Matius 26:1-5; Markus 14:1-2; Lukas 22:1-2

⁴⁵ Tamata Yahudi ovi rma ma ralola Maria, rivun vali ira rorang Yesus, tevek ka'i rsi'ik afa i notu roak a. ⁴⁶ Na'uk tamata Yahudi boku vali ti rfamalik afa i Yesus notu yai verin tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi. ⁴⁷ Ba Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu tamata Farisi ra rera rira dawan ovi rban-ulu na'a rira sidovung dawan a ma rasdovu ira.† Ira rfalak ne, "Ita musti totu afaka? Tevek tamata yai notu roak mujizat rivun. ⁴⁸ Wean i tsi'ik watan ma notu wean inyai, na tamata ra munuk veka rorang Ia. Ti nata tamata Roma rira suldadu ra veka rma ma rot-visal dida Rahan Dawan Falurut a, ovu dida bangsa a."

⁴⁹ Tamata isa ntali Yahudi rira dawan avyai naran Kayafas, ovu na'ut inyai, na ia neluk Yahudi rira Mela Falurut Ila'a. Ia nfalak verin

* **11:44** 11:44 Ira rkum-teri Lazarus tenan ovu maloli i ba'i rala al rkum-teri nitu ra. Vai mala nfaliak maloli yai ne kain kapan. Ira rkum-teri wahan ovu maloli i rfanara ia na'a vai Mala ne kain peluh. † **11:47** 11:47 Yahudi rira sidovung dawan yai, vai Mala nfalak ne, Mahkamah Agama.

ira ne, “Mia wol mkya'a afakataka. ⁵⁰ Mia wol mkya'a ne, ni lolin a, tamata isa nmata verin tamata rivun. Afa yai lolin rahi tamata isa notu ma tamata Roma ra rvisal munuk dida bangsa a.” ⁵¹ Velik aba Kayafas nfallak wean inyai, wol ntali ni fikiran a. Na'uk ia neluk Yahudi rira Mela Falurut Ila'a na'ut inyai, ba ka'i nfamalik afa ovi veka rvotuk na'a amar ovi veka rma ne, Yesus veka nmata al nakvanak tamata Yahudi ra. ⁵² Ia wol nmata verin tamata Yahudi ra watan, na'uk nmata verin Ubu yanan ra munuk na'a wan inba watan, boma nasdovu ira na'a isa. ⁵³ Ba na'ut inyai vali, na Yahudi rira dawan avyai ra'an vai isa mane rfedan Yesus. ⁵⁴ Wean inyai bi, Yesus wol nbana roak na'a tamata Yahudi waharira ralan ra, boma deka rarea Ia. Ia nban-talik wan yai ma nti ahu isa i nferi wan lean vu dawan, naran Efraim, ma irmunuk Ni tamata ovi rorang Ia rna'a inyai.

⁵⁵ Na'ut inyai, na Yahudi rira amar dawan Paskah sarseri roak. Ba tamata rivun rtali ahu ra rti Yerusalem. Ira rti ma rfamerat tenarira ra wean rira adat a nfallak, beti rovu rira amar dawan Paskah yai. ⁵⁶ Ira rsi'ik al rdava Yesus, na'uk wol rarea Ia. Ira rdiri na'a Yahudi rira Rahan Dawan Falurut ni lean ma rsiforat ira ne, “Fyikir aka? Betane Ia wol nma snoba ini?” ⁵⁷ Ira rfallak wean inyai, tevek rira dawan mela falurut ra ovu tamata Farisi ra rfareta roak ne, tamata iki watan nka'a wan i Yesus nana'a, na musti nfallak verin ira, boma bisma rtaha Ia.

12

Maria nli'i ngul i voan lolin urun a na'a Yesus

ean a ma al nalang Ia

Matius 26:6-13; Markus 14:3-9

¹ Teran amar inean ewal, beti tamata Yahudi ra rotu snoba na'a rira amar dawan Paskah. Na'ut inyai, na Yesus nti ahu Betania. Lazarus i Yesus nfava'at ewal roak ia tali matmatan yai, ntali ahu yai. ² Yesus Ni kida boku rotu snoba verin Ia na'a ahu yai. Na'ut inyai, na Marta nasusan fana'an verin ira. Lazarus ndoku vali ovu tamata ovi rma snoba yai, ma irmunuk rafna'an ovu Yesus. ³ Wol mnanat obin, na Maria ntaha ngul i voan lolin urun a naran narwastu, na'a botal fruan, ma nli'i na'a Yesus ean a, beti nala ni vut a ma al na'i. Ba ngul i voan lolin yai, voan a nsoru lahir rahan yai. Ngul yai fyawan urun. ⁴ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia, isa naran Yudas Iskariot i veka nfedu Yesus nana'a inyai. Ia nfalak ne, ⁵ "Notu afakinimi wol ti fwedi ngul i voan lolin yai, ma mala kubang a verin tamata kasian ra? Wean i fwedi, na ni fyawan a dinar ratut itelu."* ⁶ Yudas nfalak wean inyai, na'uk velik aba wol nkamlabir tamata kasian ra, tevek ia tamata barborin ia. Ia nasusan kubang verin Yesus Ni tamata ovi rorang Ia, ovu ba'i nbori kubang boku tali kubang ovi nasusan avyai.

⁷ Na'uk Yesus nfalak ne, "Deka fwalak teri ia. Ia notu wean ini, ma nfangnanang ia na'ut amar i veka umata a, ma ti raflahar Ya'a. ⁸ Ufalak wean inyai, tevek tamata kasian ra rna'a lalawatan ovu mia, na'uk Ya'a wol mane una'a lalawatan ovu mia."

* 12:5 12:5 Lan a, kubang dinar ratut itelu wean tamata isa ni kadi na'a ta'un isa.

Yahudi rira dawan mela falurut ra ra'an vai isa mane rfe dan Lazarus

⁹ Tamata Yahudi rivun rare nar ne, Yesus nana'a Betania, ba rti ma rtuan Ia. Ira wol mane rti ma rtuan watan Yesus, na'uk mane rsi'ik vali Lazarus i Yesus nfava'at ewal roak ia tali matman a. ¹⁰ Ba Yahudi rira dawan mela falurut ra ra'an vai isa mane rfe dan vali Lazarus, ¹¹ tevek tamata Yahudi rivun wol rorang roak ira. Tamata Yahudi avyai mane rorang watan Yesus, tevek rsi'ik roak ne, Lazarus nva'at ewal roak.

Tamata ovi rna'a Yerusalem rsa'a Yesus ovu ralarira ra lolin urun

Matius 21:1-11; Markus 11:1-11; Lukas 19:28-40

¹² Ni ilyan ana, tamata rivun ovi rma roak Yerusalem mane rovu snoba Paskah rare nar ne, Yesus mane nma vali Yerusalem. ¹³ Ba ti rala aa palem[†] roan ra ma al rsa'a Ia, beti rafwak ne, "Mya ma tfadawang Ubu!

Ubu naflahar Ia i nma ovu Duila'a naran a, ovu Ia Raja Ia verin ita tamata Israel ra!"[‡]

¹⁴ Yesus ntuan keledai[§] isa i wol ka'i dawan ia obin ma rata ndoku tetan ratan a. Ba afa yai wean i rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

¹⁵ "Tamata Sion ra deka byobar!

Msyi'ik kikyai, bira Raja a nma.

[†] **12:13** 12:13 Vai Yunani nfalak aa palem na'a ayat ini. Aa palem kan ovu roan ra felan a labir mane wean nur. [‡] **12:13** 12:13 Hosana (vai Aram) ihin a ne, mya ma tfadawang Ubu! Mazmur 118:25-26 [§] **12:14** 12:14 Tamata Yahudi rfikir ne, rala keledai ma al rotu karya biasa watan, ba wol inovan ma raja isa nrata keledai. Yesus nrata keledai ma nfaturu ne, nfakabava tenan a.

Ia ndoku keledai isa i wol ka'i dawan ia obin tetan ratan a.”*

¹⁶ Na'ut inyai, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia wol rfan-aran ne, afakinimi tamata ra rsa'a Ia wean inyai. Na'uk ti ma Yesus nva'at ewal tali matmatan, ovu Ubu notu ma tamata ra rfadawang Ia, beti rangnanang ne, afa ovi tamata ra rotu yai wean lahir afa ovi nabi ra rtulis roak na'a Surat Ralan.

¹⁷ Tamata rivun rovu vali Yesus na'ut i nera Lazarus ntali van matmatan i rfanuba ia na'a, ma nfava'at ewal ia tali matmatan. Tamata avyai rti rfamalik lalawatan afa yai. ¹⁸ Ba tamata rivun rti ma rtuan Ia, tevek rarenar ne, notu mujizat yai. ¹⁹ Ba tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi ka'i rsifalak afa verin ira ne, “Ita ka'i tsi'ik ne, ita wol tot-nala akataka lahir! Ita ka'i tsi'ik ne, tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini rti ma rorang Ia!”

Yesus ka'i nfamalik na'a Ni matmatan a

²⁰ Na'ut amar dawan Paskah yai, na tamata rivun rti Yerusalem, tevek mane rsangatur ma raraning Ubu. Na'ut inyai, na tamata Yunani boku rti mane rsangatur ma raraning vali Ubu na'a inyai. ²¹ Ba tamata Yunani avyai ti rtuan Filipus i ntali Betsaida i na'a propinsi Galilea. Ira rfalak verin ia ne, “Baba, ami mane amtuan Yesus.”

²² Ba Filipus ti ntuan Andreas ma irua ti rfaivar verin Yesus. ²³ Yesus nfalak verin ira ne, “Ubu Ni

* **12:15** 12:15 Na'a vai Yunani, na anak puteri Sion ihin a ne, tamata ovi rna'a Sion. Tamata ra rfanara kota Yerusalem ne, kota Sion. Bwas vali na'a Zakharia 9:9

amar a naran roak mane nfavotuk Ya'a, Tamata Yanan, Ning dawan a. ²⁴ Afa i ufalak verin mia ini kena urun! Wean i wol rava gandum nabat isa na'a lanun ma nakvisal, na gandum yai isa watan. Na'uk wean i rava gandum yai ni nabat a, na veka narubu ma nafut, beti vuan ma rivun.† ²⁵ Iki watan nlobang ni vava'at a na'a lanit ivavan a, na veka wol ni vava'at kakiwal. Na'uk iki watan wol nlobang ni vava'at na'a lanit ivavan ini, na veka ni vava'at kakiwal.‡ ²⁶ Iki watan wean i mane nkarya verin Ya'a, na ia musti norang Ya'a. Notu wean inyai, boma itmunuk tna'a wan isa. Yamang veka nalang munuk tamata ovi rkarya verin Ya'a. ²⁷ Fiang ini ralang wol malinan, ovu veka ufalak afaka? Ya'a veka ufalak ne, 'Bapa, fwatalik Ya'a ma fara deka utuan susa i dawan urun a'? Wahal! Wol ufalak wean inyai, tevek Ning susa i veka utuan a, bi uma ini." ²⁸ Yesus nfalak verin Yaman a ne, "Bapa, fara tamata ra rfadawang ila'a naram a."

Nata vai isa ntali lanit ratan nfalak ne, "Ufadawang ila'a narang a, ovu veka ufadawang ewal narang a." ²⁹ Tamata rivun ovi rdiri inyai rarenar munuk vai yai. Boku rfalak ne, inyai dodung ngoan a, boku rfalak vali ne, Ubu Ni sansinir isa ntali lanit ratan nangrihi verin Ia.

³⁰ Yesus nfalak ne, "Vai i mryenar yai, wol

† 12:24 12:24 Yesus nala perbandingan ma nfamalik ne, tenan a wean gandum ni nabat a. Wean i wol roving gandum nabat na'a lanun ralan ma nakvisal, na veka wol nva'at. Sama ovu Yesus na'a Ni matmatan. ‡ 12:25 12:25 Iki watan nlobang ni vava'at a na'a lanit ivavan a, ihin a ne, tamata ovi inar afa ovi rna'a lanit ivavan nlia tali rira silobang verin Ubu, na wol rira vava'at kakiwal.

mane verin Ya'a, na'uk verin mia. ³¹ Fiang ini, Ubu veka nfaleka inukun verin lanit ivavan ini. Fiang ini vali Ubu veka nfaleka lahir nittedawan i nfareta lanit ivavan a. ³² Na'uk wean i rfasaka Ya'a tali lanit ivavan ini, § na veka otu ma tamata ra munuk rma verin Ya'a." ³³ Ia nfallak wean inyai, boma nfaturu verin tamata ra ne, veka nmata wean inba.

³⁴ Nata tamata rivun avyayi rfallak ne, "Ambas roak na'a mami buku inukun a ne, 'Raja i ntevtut tamata rira salasilan ra veka nva'at, nata ti wol ni wahan. Wean inba ma Oa fwalak ne, musti rfasaka Tamata Yanan a? Tamata Yanan yai iki?'"

³⁵ Yesus nfallak verin ira ne, "Wol mnanat, na lyawan i fiang ini nana'a ovu mia, wol nleal roak. Ba fiang ini byana ovu lyawan yai, boma dedan wol nala mia. Tamata iki watan nbana na'a dedan ralan, na wol nka'a ne, mane nti inba. ³⁶ Mia musti myorang lyawan yai na'ut i nana'a obin ovu mia, boma myeluk tamata ovi rva'at na'a lyawan ralan!"

Yesus nangrihi munuk wean inyai, beti nban-talik wan yai, ovu wol nfaturu roak felan a verin ira.

Tamata Yahudi rivun wol rorang Yesus

³⁷ Velik ne Yesus notu mujizat rivun na'a tamata Yahudi waharira ralan ra, na'uk wol rorang Ia. ³⁸ Afa ini nfakena afa ovi nabi Yesaya nfallak ra ne,

§ 12:32 12:32 Na'a ayat ini, Yohanes 3:14 ovu 8:28 tpake rfasaka Ya'a. Tafsiran buku rfallak ne, rfasaka Ya'a na'a ayat ini ihin a ne, rbaku Yesus ma rfasaka Ia na'a aa walwalur. Na'uk buku vali rfallak ne, Yesus nrata lanit ratan.

“Duila'a, wol tamata rorang ivar i amfamalik ini.*

Velik ne fwaturu Mu ngrebat i dawan ila'a, na'uk rafena ma rorang Oa obin.”

³⁹ Wean inyai bi wol rorang Ia. Ini wean afa ovi Yesaya nfallak vali ne:

⁴⁰ “Duila'a ka'i notu ma matarira ra wean i rkibu, ovu notu ma ralarira wean vatu,†

boma wol bisma rsi'ik, ovu rira fikiran ra rasmotak ma wol rfan-aran,

ma wol rewal roak ira rma verin Ya'a ma otu ma lolin ewal ira.”

⁴¹ Yesaya nfallak wean inyai, tevek nrea roak Yesus Ni dawan a, ovu nfamalik na'a Ia.

⁴² Velik ne wean inyai, na'uk tamata rivun vali rorang Ia. Tali tamata rivun avyai, na boku tamata biasa watan, na'uk boku vali tali Yahudi rira dawan ovi rban-ulu verin ira. Na'uk wol rabrahi ma rtorung ne rorang Yesus, tevek rbobar betane tamata Farisi ra rfallak teri ma deka rti raflurut na'a Yahudi rira rahan falurut.

⁴³ Rotu wean inyai, tevek inar ma tamata ra rfadawang ira, nlia tali Ubu nfadawang ira.

Duila'a veka nfaleka inukun verin tamata ra ovu Yesus Ni afa ovi nfallak ra

⁴⁴ Nata Yesus nafwak ovu vain dawan ma nfallak ne, “Tamata iki watan norang Ya'a, na wol mane norang watan Ya'a, na'uk norang Ia i nsinir Ya'a. ⁴⁵ Tamata iki watan nsi'ik roak Ya'a, na Ia nsi'ik roak Ia i nsinir Ya'a. ⁴⁶ Ya'a uma roak lanit ivavan ini ma eluk lyawan, boma tamata ovi rorang roak Ya'a, munuk lahir wol

* **12:38** 12:38 Yesaya 53:1 † **12:40** 12:40 Yesaya 6:10

rva'at na'a dedan ralan. ⁴⁷ Tamata ovi rarenar afa ovi ufalak ra, na'uk wol rot-orang, na Ya'a wol ufaleka inukun verin ira. Tevek Ya'a wol uma ma ufaleka inukun verin tamata ra na'a lanit ivavan ini, na'uk uma ma usikat tamata ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. ⁴⁸ Tamata iki watan wean i wol ntorung Ya'a, te nafena ma nrenar afa ovi ufalak ra, na Ning vaivatul ra veka rfaleka inukun verin ia na'a amar i lanit ivavan veka namwear. ⁴⁹ Tevek vaivatul ovi ufalak ra wol rtali Ya'a, na'uk rtali Yamang i nsinir Ya'a. Ia nsinir Ya'a ma ufalak afa ovi musti ufalak ra. ⁵⁰ Ya'a uka'a ne, afa ovi Yamang a nfareta ra rvua vava'at kakiwal verin mia. Ba uma ma ufalak munuk lahir afa ovi Yamang nsinir ma ufalak ra.”

13

Yesus nraming Ni tamata ovi rorang Ia earira ra

¹ Na'ut inyai, na Yahudi rira amar dawan Paskah sarseri roak. Yesus nka'a ne, Ni amar a sarseri roak mane nti talik lanit ivavan a ma newal Ia nti verin Yaman a. Ia nlobang lalawatan Ni tamata ovi rorang Ia na'a lanit ivavan ini, ovu Ia nlobang ira ti naran i roak a. ² Ovan roak, na Yesus nafna'an ovu Ni tamata ovi rorang Ia. Nitdawan nkarya roak na'a Yudas Iskariot ralan a ma veka nfredi Yesus. Yudas ini Simon yanan ia. ³ Yesus nka'a roak ne, Yaman a nala roak Ni ngrebat a verin Ia ma nfareta munuk afakataka. Ia nka'a vali ne, Ubu nsinir Ia ma nma, ovu veka newal Ia nti verin Ubu. ⁴ Ba Ia ndiri ma naling Ni ravit blawat a, ovu nala handuk isa ma nkeak

na'a twalan a. ⁵ Nata nli'i wear na'a loyang ko'u isa ma nraming Ni tamata ovi rorang Ia earira ra, beti nala handuk i nkeak na'a twalan a ma al na'i earira ra. ⁶ Ti ma Yesus naran Simon Petrus, na ia nfalak verin Yesus ne, "Duila'a, Oa mane nraming eang ra?"

⁷ Yesus nvalat ne, "Oa wol fwan-aran obin afa i otu fiang ini, na'uk veka fwan-aran na'a amar ovi veka rma ini."

⁸ Petrus nfalak verin Yesus ne, "Deka ta Duila'a! Wol lolin lahir ma nraming eang ra."

Na'uk Yesus nfalak ne, "Wean i wol uraming eam ra, na oa wol mu vava'at isa ovu Ya'a."

⁹ Simon Petrus nfalak ne, "Duila'a, deka mane eang ra watan, na'uk limang ra ovu ulung a vali!"

¹⁰ Yesus nfalak ne, "Tamata iki watan nliro roak ia, na tenan a nmerat munuk roak, ba teran a'uk nraming ean a. Mia myerat roak, na'uk tali mia, na isa wahal." ¹¹ Yesus nka'a roak ne, iki veka nfedo Ia, bi nfalak ne, "Mia myerat roak, na'uk tali mia, na isa wahal."

¹² Ti ma Yesus nraming munuk roak earira ra, na noru ewal Ni ravit blawat a ma ti ndoku ewal wan a. Nata nfalak verin ira ne, "Fyan aran afa i beti otu verin mia ini?" ¹³ Mia ba'i myera Ya'a ne, Tuan Guru ovu Duila'a. Inyai kena, tevek bira Tuan Guru ovu bira Duila'a verin Ya'a. ¹⁴ Ba wean i Ya'a ini Tuan Guru ovu Duila'a verin mia ma uraming eabira ra, na wean inyai vali verin mia, ma isa musti nraming isa ean a.* ¹⁵ Ya'a

* **13:14** 13:14 Wean i tamata isa nraming tamata liak ean a, na inyai nfaturu ne, nfakabava tenan a ovu nlobang tamata yai.

ufaturu roak linga'an verin mia, ba musti myot-orang afa i otu roak verin mia yai. ¹⁶ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata sansinir isa ni dawan a wol nlia duan a, ovu tamata sansinir ni dawan a wol nlia tamata i nsinir ia yai. ¹⁷ Lolin urun verin mia, wean i mkya'a munuk roak afa i ufalak ini ma myot-orang.

¹⁸ Wol ufalak afa avyai verin bir tinemun. Ya'a uka'a tamata ovi ufli ira, na'uk afa ini musti nvotuk, boma kena lahir ovu afa ovi rfadoku roak na'a Surat Ralan ne, 'Tamata i nafna'an ovu Ya'a veka nangal Ya'a.'[†] ¹⁹ Fiang ini ufalak verin mia ne, afa i ufalak ini wol nvotuk obin, boma wean i nvotuk, na myorang ne, Ya'a ini Tamata i ufalak roak verin mia. ²⁰ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki ntorung ma nala tamata i usinir ia, na ia ntorung vali Ya'a. Tamata iki ntorung ma nala Ya'a, na ia ntorung vali Ia i nsinir Ya'a."

Yesus nfavotuk ne, Yudas veka nala Ia verin tamata ovi wol inar lahir Ia

Matius 26:20-25; Markus 14:17-21; Lukas 22:21-23

²¹ Ti ma Yesus nangrihi munuk wean inyai, na ralan a lalau urun, ma nfalak ne, "Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata isa tali bir tinemun veka nfyedi Ya'a." ²² Yesus Ni tamata ovi rorang Ia yai ka'i rsisi'ik ira watan, tevek wol rka'a lahir ne, Ia nfalak iki. ²³ Tali Yesus

[†] 13:18 13:18 Mazmur 41:10

Ni tamata ovi rorang Ia yai, na Ia nlobang urun tamata isa. Tamata yai ndoku Ni lahir mela a.‡

24 Simon Petrus nala liman al notu faneak verin tamata i Yesus nlobang urun ia yai, ma norat ia ne, “Ia nfalak iki.”

25 Ba tamata yai nrevang ia na'a Yesus buburn a ma norat ne, “Duila'a, iki ia?”

26 Yesus nfalak ne, “Tamata i usovu roti na'a Ning moko a ma al verin ia, inyai tamata i ufalak a.” Ia nfalak munuk wean inyai, beti nala roti yai ma nsovu na'a Ni moko a, ma nala verin Yudas i yaman verin Simon Iskariot. § 27 Ti ma Yudas nala roti yai, na nitdawan a nana'a ralan a. Ba Yesus nfalak verin ia ne, “Mane motu afakinyai, na motu lahir fiang ini.” 28 Na'uk tali tamata ovi rdoku ma rafna'an yai, na wol isa vali nka'a ne, afakinimi Yesus nfalak wean inyai verin Yudas. 29 Tamata boku tali Yesus Ni tamata ovi rorang Ia ranovak ne, Yesus nsinir Yudas ma ti nfaha afa ovi mane rotu na'a rira amar dawan, te nsinir ia ma ti nala kubang boku verin tamata kasian ra. Rfikir wean inyai, tevek Yudas nasusan rira kubang ra.* 30 Yudas nala roti yai ma nti lahir. Na'ut inyai, na ovan roak.

Yesus Ni fareta ngorva'an a

‡ 13:23 13:23 Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai nfaturu Yohanes. Yohanes i na'a ayat ini ovu na'a Yohanes 13:24, 19:26, 20:2, 21:7, 20 ntulis surat ini, na'uk naling ia tali Yohanes i nbaptis tamata ra. § 13:26 13:26 Vai Yunani nfalak mangkok, na'uk tamata ra ba'i rpake moko ma nsa'a vaha. Binan naling kedan a. * 13:29 13:29 Amar dawan ihin a ne, amar dawan Paskah. Yohanes 13:1 nfamalik roak na'a afa ini.

³¹ Ti ma Yudas nti roak, beti Yesus nfalak ne, “Fiang ini Ning amar a naran roak ma Ubu nfadawang Ya'a, Tamata Yanan a. Tali afa ovi otu ra, na tamata ra rfadawang Ubu. ³² Tali afa ovi otu roak avyai, bi tamata ra rfadawang Ubu, ba Ia veka notu ma tamata ra rfadawang vali Ya'a. Wol mnanat, na Ubu veka notu wean inyai. ³³ Yanak averi, Ning amar a wol mnanat roak ma una'a ovu mia. Afa i ufalak roak verin dawan Yahudi ra, wean lahir afa i fiang ini ufalak vali verin mia. Mia veka mdyava Ya'a, na'uk na'a wan i veka uti a, fiang ini mia wol bisma miti.

³⁴ Ya'a ala fareta ngorva'an verin bir tinemun wean ini: msyilobang mia. Wean lahir i ulobang roak mia, ba musti msyilobang mia. ³⁵ Wean i msyilobang mia, na tamata ra munuk veka rka'a lahir ne, mia myeluk Ning tamata ovi rorang Ya'a.”

Yesus nfalak lahir ne, Petrus veka nalak ia ne, wol nka'a Yesus

Matius 26:31-35; Markus 14:27-31; Lukas 22:31-34

³⁶ Simon Petrus nfalak verin Yesus ne, “Duila'a, mane muti ba?”

Yesus nfalak ne, “Na'a wan i veka uti a, fiang ini wol bisma muti. Na'uk na'a amar ovi veka rma ini, na oa veka morang Ya'a.”

³⁷ Petrus nfalak ewal verin Yesus ne, “Duila'a, afakinimi fiang ini wol bisma orang Oa? Ya'a utorung ma veka umata verin Oa.”

³⁸ Yesus nfalak ne, “Petrus, oa mane mwata verin Ya'a? Afa i ufalak verin oa ini, kena urun! Manut wol nkukuwai obin, na oa veka malak nala fatelu roak ne, wol mka'a Ya'a.”

14

Yesus nasusan linga'an verin ita ma tati Ubu

¹ Yesus nyalak ne, “Deka ralabira kako'u. Myorang Ubu, ovu myorang vali Ya'a. ² Wan rivun na'a Yamang Ni Rahan a. Uti inveli, boma ususan wan verin mia. Wean i wol wean inyai, na ufalak roak verin mia. ³ Ya'a uti ma ususan wabira munuk, beti ewal Ya'a ma ala mia ma tati wang i una'a, boma wean i una'a inyai, na mia mnya'a vali inyai. ⁴ Mia mkya'a roak linga'an i nti wan i veka uti yai.”

⁵ Tomas nyalak verin Yesus ne, “Duila'a, ami wol amka'a ne, Oa mane muti ba. Ba wean inba ma bisma amka'a linga'an i mane nti wan yai?”

⁶ Yesus nyalak ne, “Ya'a ini linga'an verin tamata ovi mane rti Yamang a. Tali Ya'a bi tamata ra rka'a afa ovi kena ra, ovu Ya'a ala vava'at kakiwal verin tamata ra. Wol tamata isa bisma nti ntuan Yamang a, wean i wol nahu Ya'a. ⁷ Wean i mkya'a roak Ya'a, na mkya'a roak Yamang a. Ba fiang ini mkya'a roak Ia, ovu msyi'ik roak Ia.”

⁸ Ba Filipus nyalak verin Yesus ne, “Duila'a, fwaturu Yamam a verin ami, na inyai naran roak verin ami.” ⁹ Yesus nyalak verin ia ne, “Filipus, itmunuk mnanat roak, na'uk afakinimi wol mka'a Ya'a obin? Tamata iki watan nsi'ik roak Ya'a, na ia nsi'ik roak Yamang a. Notu afakinimi fwalak ne, 'Fwaturu Yamam a verin ami'? ¹⁰ Oa wol morang ne, Ya'a uleal Yamang ralan a, ovu Yamang nleal ralang a? Afa ovi ufalak verin mia, wol mane ntali watan Ya'a, na'uk ntali Yamang a. Yamang nleal ralang a,

ba afa ovi otu ra, na Ia notu munuk afa avyai.
¹¹ Myorang Ya'a na'ut i ufalak ne, Ya'a uleal Yamang ralan a ovu Yamang nleal Ya'a ralang a. Wean i wol myorang afa yai, na myorang Ya'a tevek mujizat ovi otu roak ra. ¹² Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Tamata iki watan norang Ya'a, na ia veka not-nala vali mujizat ovi otu ra. Ia bis notu ma nlia tali mujizat ovi otu ra, tevek Ya'a veka uti verin Yamang a. ¹³ Wean i myera afaka watan na'a narang a*, na Ya'a veka otu munuk verin mia, boma tamata ra rfadawang Yamang a, tevek afa ovi otu ra. ¹⁴ Wean i myera afaka watan na'a narang a, na veka otu munuk afa avyai verin mia.”

Yesus notu tnorung ne, veka nala Ubu Ni Roh a ma nlobang Ni tamata ovi rorang Ia

¹⁵ Yesus nfalak ne, “Wean i mlyobang Ya'a, na mia veka myot-orang afa ovi ufareta ma myotu ra. ¹⁶ Ya'a veka era verin Yamang a ma nala Ni Roh i veka nala lablobang verin mia ovu nfatuang mia, nata ti wol ni wahan. ¹⁷ Ubu Ni Roh yai veka nfalyawang afa ovi kena ra. Tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol rtorung Ni Roh a, tevek wol rsi'ik ovu wol rka'a Ia. Na'uk mia mkya'a Ia, tevek nfatuang mia ovu veka nleal ralabira ra.

¹⁸ Ya'a wol usi'ik watan ma aksa mia, wean tamata ovi rwatat renarir-yamarira ra, na'uk Ya'a veka uma ewal ma itmunuk. ¹⁹ Wol mnanat, na tamata ovi rna'a lanit ivavan a veka wol rarea roak Ya'a. Na'uk mia veka msyi'ik ewal Ya'a,

* **14:13** 14:13 Tera afaka watan na'a Yesus naran a, ihin a ne, tera ovu Yesus Ni ngebat.

tevek veka uva'at ewal tali matmatan, ba mia veka bya'at vali. ²⁰ Na'ut inyai, na veka mkya'a ne, Ya'a uleal Yamang ralan a, ovu mia mlyeal Ya'a ralang a, ovu vali Ya'a uleal ralabira ra.

²¹ Tamata iki watan ntorung afa ovi ufareta verin tamata ra ovu not-orang, na ia nlobang urun Ya'a. Iki watan nlobang Ya'a, na Yamang a nlobang ia, ovu Ya'a veka ulobang vali ia, ma ufaturu tenang a verin ia."

²² Ba Yudas i wol Yudas Iskariot, norat Yesus ne, "Duila'a, afakinimi mane fwaturu watan tenam a verin ami, na'uk wol fwaturu tenam a verin tamata ovi rna'a lanit ivavan a?"

²³ Yesus nfalak ne, "Tamata iki watan nlobang Ya'a, na ia veka not-orang afa ovi ufalak ra, ovu Yamang veka nlobang ia. Ya'a ovu Yamang a veka amama verin ia, ma amleal ovu ia, nata ti wol ni wahan. ²⁴ Tamata iki watan wol nlobang Ya'a, na ia veka wol not-orang Ning vaivatul ra. Vaivatul ovi mryenar roak yai wol rtali watan Ya'a, na'uk rtali Yamang i nsinir Ya'a.

²⁵ Ufalak munuk roak afa avyai verin mia na'ut i itmunuk obin. ²⁶ Na'uk Yamang a veka nala Ni Roh ma al nkati Ya'a ma nala lablobang verin mia. Ni Roh yai veka nair mia na'a afakataka munuk, ovu nfangnanang mia na'a afa ovi air munuk roak verin mia.

²⁷ Uti, na'uk otu ma ralabira ra malinan watan. Malinan i ntali Ya'a, ala verin mia, ovu afa i ala verin mia yai wol wean afa ovi lanit ivavan a nala verin mia. Ba ralabira ra deka kako'u ovu deka byobar. ²⁸ Mia mryenar roak i ufalak ne, Ya'a veka uti, na'uk veka uma ewal ma utuan mia. Wean i mlyobang Ya'a, na veka ralabira

lolin urun na'ut i uti verin Yamang a, tevek Ni dawan a nlia Ya'a. ²⁹ Afa avyai wol rvotuk obin, na'uk fiang ini ufalak roak verin mia, boma wean i afa avyai rvotuk, na myorang. ³⁰ Ya'a veka wol ungrihi ma rivun verin mia, tevek naran roak ni amar a ma nitdawan i nfareta lanit ivavan a mane nma. Na'uk ia wol ni ngrebat ma nfareta Ya'a. ³¹ Na'uk afa avyai munuk musti rvotuk, boma tamata ovi rna'a lanit ivavan a rka'a ne, Ya'a ulobang Yamang a, ovu ot-orang afa ovi nfalak ra munuk. Byatar ma tati kikyai."

15

Yesus wean aa anggur mnga'un a

¹ Yesus nfamalik vaivatul kamkuma isa wean ini: "Ya'a ini wean aa anggur mnga'un a, na Yamang a wean tamata i nwanar va'i anggur a. ² Ningu aa anggur sanan ra, ovu sanan avyai rfaturu tamata inorang ra. Ba lokat aa sanan ovi wol vuarira, na tamata i nwanar va'i anggur yai veka netal vatuk aa sanan avyai. Na'uk aa sanan ovi vuar ra, na Ia veka nsingya aa sanan avyai, boma rtafal ma vuarira. ³ Mia myerat roak, tevek ufalak roak vaivatul ovi verin mia. ⁴ Mia musti myotu ma bira vava'at ra isa lalawatan ovu Ya'a, ovu Ya'a veka otu vali ma Ning vava'at isa lalawatan ovu mia. Wean aa anggur sanan ra wol bisma vuar wean i rdir-aling ira tali aa anggur a, ovu mia weabira vali inyai. Wean i wol bira vava'at isa ovu Ya'a, na wol bisma vuabira. ⁵ Ya'a ini wean aa anggur a, na mia wean aa anggur sanan ra. Tamata iki watan ni vava'at isa roak ovu Ya'a, ovu vali una'a lalawatan ni

vava'at a, na ia veka vuan ma rivun. Tevek wean i wol bira vava'at isa ovu Ya'a, na wol myot-nala akataka. ⁶ Tamata iki watan wol ni vava'at isa ovu Ya'a, na ia veka wean aa sanan ovi retal vatuk ira. Ti ma rear roak, na rasdovuk ira ma relik rti yafu ralan ma rasnuri ira. ⁷ Wean i bira vava'at isa roak ovu Ya'a, ovu vali myala lalawatan vaivatul ovi ufalak roak verin mia na'a ralabira ra, na myera afaka watan tali Yamang a, na Ia veka nala verin mia. ⁸ Wean i bira vava'at ra wean aa sanan ovi vuarira rivun, na fyaturu ne, mia myeluk tamata ovi rorang Ya'a. Bira vava'at i wean inyai notu ma tamata ra rfadawang Yamang a.”

Yesus nsurak Ni tamata ovi rorang Ia ma rsilobang ira

⁹ “Ya'a ulobang mia, wean lahir Yamang a nlobang Ya'a. Ba musti myotu ma bira vava'at ra isa lalawatan ovu Ya'a, boma bisma mkya'a Ning silobang yai. ¹⁰ Wean i myot-orang afa ovi ufareta ma myotu ra, na bira vava'at ra isa lalawatan ovu Ya'a na'a Ning silobang a. Inyai wean lahir i ot-orang lalawatan afa ovi Yamang nfareta ma otu ra, ovu Ning silobang isa lalawatan ovu Ia na'a Ni silobang a.

¹¹ Ufalak munuk afa avyai verin mia, boma ralabira ra lolin urun, wean Ya'a ralang i lolin urun a. Otu wean inyai ma nfatnemung ralabira i lolin urun yai. ¹² Ufareta mia ma myotu wean ini: Msyilobang mia, wean lahir i ulobang roak mia. ¹³ Tamata i ntorung ma nmata al nakvanak ni kida ra, na tamata yai nfaturu roak silobang i dawan lia munuk. ¹⁴ Wean i myot-orang afa

ovi ufareta ma myotu ra, na mia myotu kida roak ovu Ya'a. ¹⁵ Ya'a veka wol era roak mia ne tamata sansinir, tevek tamata sansinir wol nka'a afa ovi duan a veka notu a. Na'uk era roak mia ne kida, tevek afa ovi urenar roak tali Yamang a, ufalak munuk roak verin mia. ¹⁶ Mia wol fyili Ya'a, na'uk Ya'a ufili mia ma usinir mia, ma ti ma myotu afa ovi lolin ra, boma weabira aa anggur sanan ovi vuar lalawatan. Myotu wean inyai, na myera afaka watan tali Yamang a na'a narang a, na Ia veka nala verin mia. ¹⁷ Ba ufareta mia wean ini: Msyilobang mia.”

Tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol inar lahir Yesus ovu Ni tamata ovi rorang Ia

¹⁸ “Wean i tamata ovi rna'a lanit ivavan wol inar lahir mia, na mingnanang ne, lan a wol inar lahir Ya'a. ¹⁹ Wean i bira vava'at ra wean tamata ovi rna'a lanit ivavan a, na ira veka rlobang mia wean watan i rlobang yanarira ra. Na'uk Ya'a ufili roak mia, ma wol myovu roak tamata ovi rna'a lanit ivavan a, boma bira vava'at ra naling ia tali ira. Wean inyai bi wol inar lahir mia. ²⁰ Mingnanang afa ovi ufalak roak verin mia: Tamata sansinir isa ni dawan wol nlia duan a. Tamata boku rwi-rwa lan roak Ya'a, ovu ira veka rwi-rwa vali mia. Na'uk tamata boku vali rot-orang roak afa ovi air ra, ovu veka rot-orang vali afa ovi myair ra. ²¹ Tamata avyai rwi-rwa mia, tevek myorang Ya'a. Ira rotu wean inyai, tevek wol rka'a Ia i nsinir roak Ya'a. ²² Wean i Ya'a wol uma ma ungrihi ovu ira, na Ubu wol nfasala ira. Na'uk fiang ini uma roak ma ungrihi ovu ira, na'uk rafena ma rorang. Ba wol tamata isa vali bisma nfalak ne, wol notu salasilan! ²³ Tamata

iki watan wol inan lahir Ya'a, na ia vali wol inan lahir Yamang a. ²⁴ Wean i Ya'a wol otu mujizat ovi tamata ra wol rotu obin na'a waharira ralan ra, na Ubu wol nfasala ira. Na'uk fiang ini rsi'ik roak mujizat ovi otu ra, na'uk wol inar lahir Ya'a ovu vali wol inar lahir Yamang a. ²⁵ Na'uk rotu wean inyai ma nfakena afa ovi rtulis roak na'a rira Inukun ne, 'Ira wol inar lahir Ya'a, na'uk wol rira lola ma wol inar lahir Ya'a.'*

²⁶ Ya'a veka usinir Roh i ntali Yamang a ma nlobang mia. Roh yai veka nfalak lahir afa ovi kena ra. Roh yai ntali Yamang a nma, ba veka nfamalik Ya'a. ²⁷ Mia vali musti fyamalik afa ovi otu ra, tevek myovu roak Ya'a na'ut i beti ukarya na'a lanit ivavan ini."

16

Did a dardirin a musti nangrebat urun na'a dida inorang a verin Yesus

¹ "Ya'a ufalak munuk afa avyai verin mia, boma deka mifla talik bira inorang a verin Ya'a. ² Tamata ra veka raling vatuk mia tali dida rahan falurut ra. Veka ti naran ni amar a ma tamata ovi rfedan mia ranovak ne, rkarya verin Ubu ovu rotu ma ralan lolin. ³ Rotu wean inyai, tevek wol rka'a Yamang a ovu wol rka'a vali Ya'a. ⁴ Ba fiang ini ufalak afa avyai verin mia, boma na'ut i rwi-rwa mia wean i ufalak roak yai, na mingnanang ne, ufamalik roak verin mia."

* ^{15:25} 15:25 Inukun na'a ayat ini ihin a ne, tamata Yahudi rira Surat Ralan, tali Kejadian ti naran Maleakhi. Msi'ik vali na'a Mazmur 35:19, 69:5.

Ubu Ni Roh a nala ngrebat verin tamata ovi rorang Yesus

“Lan a wol ufalak afa avyai verin mia, tevek na'ut inyai, na Ya'a una'a ovu mia obin. ⁵ Fiang ini mane ewal roak Ya'a uti utuan Ia i nsinir Ya'a, na'uk wol tamata isa vali tali mia norat Ya'a ne, 'Muti ba?' ⁶ Fiang ini ralabira lalau, tevek ufalak roak ne, mane uti. ⁷ Na'uk afa i ufalak ini kena: Ni lolin a uti, boma na'a bira lolin. Wean i wol uti, na Ubu Ni Roh i nala lablobang verin mia veka wol nma. Na'uk wean i uti, na veka usinir Ia nma verin mia. ⁸ Wean i Ubu Ni Roh nma, na Ia veka notu ma tamata ovi rna'a lanit ivavan a rka'a ne, rotu roak salasilan. Ia veka notu ma rka'a ne, Ning vava'at nmalola, ovu rka'a vali Ubu Ni inukun i veka nfaleka verin lanit ivavan a. ⁹ Ia veka notu ma rka'a vali ne, rira salasilan roak, tevek rafena ma rorang Ya'a. ¹⁰ Ia veka notu vali ma rka'a ne, Ning vava'at nmalola, tevek ewal Ya'a uti verin Yamang a. Na'ut inyai, na mia veka wol mryea roak Ya'a. ¹¹ Ubu Ni Roh veka notu vali ma rka'a Ubu Ni inukun i veka nfaleka verin ira, tevek fiang ini Ubu nukun roak nitdawan i nfareta lanit ivavan a.

¹² Afa rivun ila'a mane ufalak verin mia, na'uk fiang ini wol bisma byar-nala afa avyai obin, tevek aleman. ¹³ Na'ut i Ubu Ni Roh nma, na Ni Roh yai veka nfalak afa ovi kena ra. Ia veka nair mia ma mkya'a afa ovi kena ra munuk. Na'ut i nangrihi, na afa ovi nfalak ra wol rtali Ni fikiran a watan, na'uk Ia nfalak afa ovi nrenar roak tali Ubu. Ia veka nfalak vali verin mia na'a afa ovi veka rvotuk ra. ¹⁴ Ubu Ni Roh a veka nalang Ya'a, tevek vaivatul ovi nfalak verin mia yai, rtali

munuk Ya'a. ¹⁵ Afa ovi rna'a munuk Yamang a, Ya'a Ningu vali. Wean inyai bi ufalak ne, afa ovi Ubu Ni Roh nfalak verin mia, rtali munuk Ya'a."

Mtyuan lan sian a, beti mtyuan lolin a

¹⁶ "Ning amar wol mnanat roak ma veka wol mryea roak Ya'a, ovu veka wol mnanat, na mryea ewal Ya'a."

¹⁷ Ba Yesus Ni tamata ovi rorang Ia boku rsiforat ira ma rfalak ne, "Afakinimi nfalak ne, 'Ning amar wol mnanat roak ma veka wol mryea roak Ya'a, ovu veka wol mnanat, na mryea ewal Ya'a'? Afakinimi Ia nfalak vali ne, 'Ya'a mane ewal Ya'a ti verin Yamang a'?" ¹⁸ Ira rfalak vali ne, "Ia nfalak ne, 'Ning amar wol mnanat roak.' Ita wol tka'a ne, inyai ihin aka?"

¹⁹ Yesus nka'a ne, ira mane rera ma nfalyawang na'a afa ovi nfalak ra. Ba nfalak ne, "Inlangin a ufalak ne, Ning amar wol mnanat roak ma veka wol mryea roak Ya'a, na'uk veka wol mnanat, na mryea ewal Ya'a. Ba msyiforat mia na'a afa yai? ²⁰ Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'ut i uti a, na mia veka byakar ma ralabira lalau, na'uk tamata ovi rna'a lanit ivavan a veka inarira lolin. Velik ne byakar, na'uk veka myewal ma ralabira ra lolin urun.

²¹ Bira wawa'uk i mtyuan yai wean vata i mane ndoku rahan nfarnuang a. Na'uk ti ma nrali roak ia, na wol nangnanang roak wawa'uk yai, tevek nrali roak kasiko'u yanat isa na'a lanit ivavan a. ²² Wean vali inyai verin mia. Fiang ini ralabira lalau, na'uk veka utuan ewal mia, na veka inabira lolin, ovu wol tamata isa vali bisma nala inabira lolin yai tali mia. ²³ Amar

yai, na veka wol myorat afakataka tali Ya'a. Afa i ufalak verin mia ini, kena urun! Na'ut inyai, na myera afaka watan tali Yamang a na'a narang a, na Ia veka nala verin mia. ²⁴ Tali lalan a ma naran amar ini, na mia wol myera akataka na'a narang obin. Ba fiang ini myera afaka watan na'a narang a, na Yamang a veka nala verin mia, boma ntafal ma ralabira lolin urun.

²⁵ Ya'a ala vaivatul kamkuma ma al ufalak munuk afa avyai verin mia. Veka naran ni amar a ma wol ala vaivatul kamkuma roak ma ungrihi verin mia, na'uk veka ufalyawang lahir na'a Yamang a verin mia. ²⁶ Na'ut inyai, na mia veka myala narang a ma ka'i myera verin Yamang a. Ya'a wol ufalak ne, veka era afakataka tali Yamang a verin mia, ²⁷ tevek Yamang a ka'i nlobang mia. Ia nlobang mia, tevek mlyobang Ya'a, ovu myorang ne, Ubu nsinir Ya'a. ²⁸ Ya'a utali Yamang a uma lanit ivavan a, ba uban-talik lanit ivavan a ma ewal Ya'a ti verin Yamang a."

²⁹ Ba Yesus Ni tamata ovi rorang Ia ryalak verin Ia ne, "Fiang ini mungrihi, na wol mala roak vaivatul kamkuma, na'uk fwalyawang lahir afa ovi fwalak ra. ³⁰ Fiang ini amka'a roak ne, Oa mka'a munuk afakataka, ba wol amperlu roak ma amorat akataka tali Oa. Wean inyai bi, amorang urun ne, Oa mtali Ubu."

³¹ Yesus nfalak ne, "Ba fiang ini myorang roak afa ovi ufalak ra? ³² Mingnanang! Ni amar a veka nma, ovu fiang ini amar yai nma roak. Mia veka mifla talik Ya'a ma myewal mia miti bira rahan ra, ma aksa Ya'a watan. Na'uk wol aksa Ya'a, tevek Yamang a novun Ya'a. ³³ Ufalak

munuk afa avyai verin mia, boma ralabira ra malinan watan, tevek bira vava'at ra isa roak ovu Ya'a. Na'a lanit ivavan a mia veka mtyuan susa. Na'uk mtyahang ralabira watan, tevek utung munuk roak ngrebat ovi rna'a lanit ivavan a.”

17

Yesus naflurut verin tamata ovi rorang Ia

¹ Yesus nfalak munuk afa avyai, beti ntadata nrata lanit ma nfalak ne, “Bapa, naran roak ni amar a ma fwaturu Yanam Ni dawan a, boma Yanam a nfaturu vali Mu dawan a. ² Bapa, Oa mala roak ngrebat verin Yanam a ma nfareta tamata ovi rna'a lanit ivavan a munuk. Ngrebat yai notu ma Ia nala vava'at kakiwal verin tamata ovi mala munuk roak ira verin Ia. ³ Vava'at kakiwal yai wean ini: ira rka'a roak ne, Oa Ubu i ikisa watan a ovu sa'i kena Oa, ovu vali rka'a Yesus Kristus i msinir roak Ia ma nma lanit ivavan a. ⁴ Ya'a ufaturu roak Mu dawan a na'a lanit ivavan a, tevek ot-nala munuk roak afa ovi msinir ma otu ra. ⁵ Bapa, wean inyai bi era verin Oa, ma fwadawang Ya'a na'a waham ralan wean lan fwadawang Ya'a, na'ut i wol motu lanit ivavan obin.

⁶ Ya'a ufamalik roak Oa* verin tamata ovi mala roak ira verin Ya'a na'a lanit ivavan a. Oa Mu tamata avyai, ovu mala roak ira verin Ya'a, ovu vali rot-orang roak Mu vaivatul ra. ⁷ Fiang ini rka'a roak ne, afa ovi mala munuk verin Ya'a rtali Oa. ⁸ Ufamalik roak Mu vaivatul ovi fwalak

* **17:6** 17:6 Vai Yunani nfalak ne, Ufamalik naram a. Ayat 11, 12 ovu 26 wean vali ini.

roak verin Ya'a verin ira, ma rtorung vaivatul avyai. Ira rka'a urun ne, Ya'a utali Oa ovu rorang ne, Oa msinir Ya'a ma uma.

⁹ Ya'a uflurut verin ira. Wol uflurut verin tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini, na'uk verin tamata ovi mala roak ira verin Ya'a, tevek Oa Mu ira. ¹⁰ Ya'a Ning tamata ra, Oa Mu vali ira, ovu Oa Mu tamata ra, Ya'a Ningu vali ira. Ira rfaturu Ning dawan a ma tamata ra rfadawang Ya'a. ¹¹ Fiang ini uti verin Oa ta Bapa. Ya'a wol una'a roak lanit ivavan a, na'uk Ning tamata ovi rorang Ya'a rna'a lanit ivavan obin. Bapa, Oa mwerat urun. Fara mwanar ira ovu Mu ngrebat i mala roak verin Ya'a, boma ralar isa, wean lahir Ya'a ovu Bapa ikisa watan ita. ¹² Na'ut i una'a ovu ira obin, na uwanar ira ovu ngrebat i mala roak verin Ya'a. Uwanar roak ira, ma wol isa vali tali ira nmata kakiwal. Na'uk isa watan tali ira veka nmata kakiwal, ma nfakena afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan.† ¹³ Fiang ini uti verin Oa ta Bapa. Una'a lanit ivavan ini obin, na ungrihi wean ini, boma ira bisma rfarnuang ne, ralarira lolin urun wean lahir Ya'a. ¹⁴ Ufamalik roak Mu vaivatul ra verin ira. Ba tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol inar lahir ira, tevek rira vava'at ra wol wean tamata ovi rna'a lanit ivavan a. Inyai wean vali Ning vava'at a, wol wean tamata ovi rna'a lanit ivavan a. ¹⁵ Ya'a wol era verin Oa ma mala ira tali lanit ivavan a, na'uk era ma mwanar ira tali nitdawan a. ¹⁶ Rira vava'at ra wol wean tamata ovi rna'a lanit ivavan a. Ya'a vali Ning vava'at a wol wean tamata ovi rna'a lanit ivavan a. ¹⁷ Bapa, motu ma rira vava'at ra

† 17:12 17:12 Mazmur 41:10

rmalola ovu afa ovi kena ra. Mu vaivatul ra kena. ¹⁸ Wean lahir i msinir roak Ya'a ma uma lanit ivavan a, ba usinir vali ira ma rti verin tamata ra na'a lanit ivavan a. ¹⁹ Ya'a ka'i ala tenang a wean lahir ralam nfallak a ma na'a rira lolin, boma ira bisma rala urun tenarira ra ma rot-orang Mu vaivatul ovi kena ra.

²⁰ Ya'a wol mane uflurut watan verin ira, na'uk uflurut vali verin tamata ovi rorang Ya'a tali afa ovi rfamalik ra. ²¹ Era verin Oa ta Bapa, boma motu ma isa watan ira, wean lahir Ya'a uleal ralam a ovu mleal ralang a. Era vali ma ira ovu ita isa watan, boma tamata ovi rna'a lanit ivavan a rorang ne, Oa msinir roak Ya'a. ²² Ya'a alang roak ira wean watan i malang roak Ya'a, boma isa watan ira wean lahir i isa watan ita. ²³ Ning vava'at isa watan ovu ira, ovu vali Bapa ovu Ya'a isa watan ita, boma irmunuk isa watan ira. Wean inyai, boma tamata ovi rna'a lanit ivavan a rka'a ne, Oa msinir Ya'a, ovu vali mlobang ira wean lahir i mlobang Ya'a.

²⁴ Bapa, era ma fara tamata ovi mala roak ira verin Ya'a, rovu vali Ya'a ma amna'a wan i una'a. Motu wean inyai, boma rsi'ik Ning dawan i mala roak verin Ya'a, tevek mlobang roak Ya'a, na'ut i wol motu lanit ivavan obin. ²⁵ Bapa, Mu afa ovi motu ra rmalola lalawatan. Tamata ovi rna'a lanit ivavan a wol rka'a Oa. Na'uk Ya'a uka'a Oa, ovu vali Ning tamata ovi rorang Ya'a rka'a ne, Oa msinir roak Ya'a. ²⁶ Ya'a ufamalik roak verin ira ne, iki Oa, ovu veka ufamalik lalawatan Oa verin ira, boma Mu silobang i mala verin Ya'a nana'a lalawatan ralarira ra, ma Ning vava'at isa watan ovu ira.”

18

Yahudi ra rtaha Yesus

Matius 26:47-56; Markus 14:43-50; Lukas 22:47-53

¹ Ti ma Yesus naflurut munuk wean inyai, na irmunuk Ni tamata ovi rorang Ia rti oar Kidron ni lahir a. Va'i zaitun isa nana'a inyai, ba Yesus ovu Ni tamata ra rti va'i yai ralan a. ² Yudas i nfredi Yesus nka'a vali va'i yai, tevek Yesus ba'i nasdovu Ia ovu Ni tamata ovi rorang Ia na'a inyai. ³ Ba Yudas nti wan yai. Ia novun Roma rira sidovung suldadu isa, ovu tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a rti vali wan yai, ovu rtaha damar, faduk ovu rira mneran ra. Tamata Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu tamata Yahudi ovi rtali sidovung Farisi rsinir ira ma rti. ⁴ Yesus nka'a lahir afa ovi veka rkena Ia, ba ti nferi tamata avyai ma nfalak verin ira ne, "Mia mdyava iki?"

⁵ Ira rfalak ne, "Yesus i ntali Nazaret a."

Ia nfalak verin ira ne, "Ya'a ini tamata i mdyava a." Na'ut inyai, na Yudas i nfredi Yesus ndiri vali ovu ira na'a inyai. ⁶ Na'ut i Yesus nfalak verin ira ne, "Ya'a ini tamata i mdyava a," na tamata avyai munuk rsuka ira ma rleka fatvelar ira rsuta lanun. ⁷ Ba Yesus norat ewal ira ne, "Mia mdyava iki?"

Ira rfalak ne, "Amdava Yesus i ntali Nazaret."

⁸ Yesus nfalak ne, "Ufalak roak verin mia ne, Ya'a ini tamata i mdyava a. Ba wean i mdyava urun Ya'a, na msyi'ik watan Ning tamata ra ma rti." ⁹ Yesus nfalak wean inyai, boma nfakena

afa ovi nfalak roak ne, “Tamata ovi mala roak ira verin Ya'a, na wol isa tali ira nmamu.”*

¹⁰ Simon Petrus ntaha nahin blawat isa, ba ntavar nahin blawat yai ma nafat vatuk Mela Falurut Ila'a ni tamata sansinir isa arun mela a. Sansinir yai naran Malkhus. ¹¹ Ba Yesus nfalak verin Petrus ne, “Ma'adoru ewal mu nahin blawat yai na'a ni tlanan a. Oa beta fwikir ne, wol utorong ma utuan susa i Yamang nfadoku roak ma musti utuan a?”

Yesus ndiri Hanas wahan ralan a

Matius 26:57-75; Markus 14:53-72; Lukas 22:54-71

¹² Roma rira suldadu ra ovu rira dawan a, ovu vali tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, rtaha Yesus ma rkeak Ia. ¹³ Nata rovun Ia rti lan Kayafas memin i Hanas a.† Ta'un yai Kayafas neluk Yahudi rira Mela Falurut Ila'a. ¹⁴ Kayafas nsurak lan roak dawan Yahudi ra ne, “Ni lolin a, tamata isa nmata verin tamata rivun.”‡

¹⁵ Simon Petrus ovu tamata isa vali tali Yesus Ni tamata ovi rorang Ia, rban-orang Yesus. Yahudi rira Mela Falurut Ila'a nka'a roak Yesus Ni tamata isa yai. Ba ia bisma norang Yesus ma nti Mela Falurut Ila'a yai ni rahan ni lean a, ¹⁶ na'uk Petrus nanaban watan na'a balbelat ni falfolat murin a. Yesus Ni tamata yai newal ia nti murin ma nangrihi ovu vata i nwanar falfolat a, ma novun Petrus nti ralan. ¹⁷ Ba vata yai nfalak

* **18:9** 18:9 Yohanes 6:39, 17:12 † **18:13** 18:13 Kayafas memin verin Hanas, tevek Kayafas awan a verin Hanas yanan vata.

‡ **18:14** 18:14 Yohanes 11:49

verin Petrus ne, “Betane oa morang vali tamata yai?”

Petrus nfalak ne, “Wahal!” ¹⁸ Na'ut inyai na radridin urun, ba Mela Falurut Ila'a ni tamata sansinir ra ovu tamata ovi ba'i rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, rsidovuk yafu ma rdiri rafraran. Petrus nti vali ma irmunuk rafraran na'a inyai.

¹⁹ Mela Falurut Ila'a yai norat Yesus na'a Ni tamata ovi rorang Ia ovu Ni afa ovi nair ra. ²⁰ Yesus nfalak ne, “Ya'a ba'i udiri tamata rivun waharira ralan ra ma ungrihi. Ya'a usiair lalawatan na'a rahan falurut ovu Rahan Dawan Falurut i tamata Yahudi ra munuk ba'i rasdovu ira na'a. Ya'a wol mane ungrihi fanfonak watan. ²¹ Afakinimi morat Ya'a? Morat watan tamata ovi rarenar roak afa ovi air ra. Ira rka'a urun afa ovi ufalak roak a.”

²² Na'ut i Yesus nfalak wean inyai, na tamata isa tali tamata ovi ba'i rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a, ntafitil Yesus ma nfalak ne, “Mubrahi urun ma mungrihi wean inyai verin Mela Falurut Ila'a!” ²³ Ba Yesus nfalak ne, “Wean i afa i ufalak yai sala, na eka fwalak Ning sala a, na'uk wean i afa i ufalak yai kena, na afakinimi mtafitil Ya'a?” ²⁴ Nata Hanas nsinir ma rovun Yesus nti verin Kayafas i neluk Mela Falurut Ila'a yai. Yesus liman a natkeak obin.

²⁵ Simon Petrus nafraran obin, ba tamata ovi rna'a inyai rfalak verin ia ne, “Betane oa morang vali Ia?”

²⁶ Simon Petrus nalak ia ma nfalak ne, “Wahal.”

Ba Mela Falurut Ila'a ni tamata sansinir i lan a Petrus nafat vatuk arun a, ni tiniman isa nfalak

ne, “Inlangin a, urea roak oa mimunuk Yesus mnya'a va'i yai.”

²⁷ Petrus nalak ewal ia ma nfalak ne, “Wahal.” Na'ut inyai, na manut isa nkukuwai lahir.

Dawan Yahudi ra rovun Yesus nti verin Gubernur Pilatus

Matius 27:1-2,11-14; Markus 15:1-5; Lukas 23:1-5

²⁸ Varverak sumatan obin, na dawan Yahudi ra rovun roak Yesus tali Kayafas ni rahan a rti Gubernur ni rahan a. Na'uk dawan Yahudi avyai wol rti Gubernur ni rahan ralan a, tevek wol mane rfangra tenarira ra, wean rira adat nfalak a. § Rotu wean inyai, tevek ira mane rovu ma rafna'an na'a rira amar dawan Paskah. ²⁹ Ba Gubernur Pilatus nti murin ma norat ira ne, “Mia myangadu tamata ini, tevek Ni sala aka?”

³⁰ Ira rfalak ne, “Wean i wol Ni sala, na wol amovun Ia nma verin oa!”

³¹ Pilatus nfalak verin ira ne, “Myala Ia miti ma ka'i fyaleka inukun verin Ia, ma inovan ovu bira inukun a.”

Na'uk tamata Yahudi avyai rfalak ne, “Ami wol mami ngrebat ma amfaleka inukun matmatan verin tamata.” ³² Afa yai nvotuk, boma nfakena afa ovi Yesus nfalak roak na'a Ni matmatan a.

³³ Pilatus newal ia nti ni rahan ralan a, nata nera Yesus ma norat Ia ne, “Yahudi rira raja verin Oa?”

§ 18:28 18:28 Yahudi rira adat nfalak ne, wean i rti tamata ovi wol Yahudi rira rahan ralan ra, na rfangra roak tenarira ra. Gubernur Pilatus wol tamata Yahudi ia, ba wol bisma rti ni rahan ralan.

³⁴ Yesus nfalak ne, “Morat Ya'a wean inyai, na ntali ralam a, te tamata liak boku rfamalik roak Ya'a verin oa?”

³⁵ Pilatus nfalak ne, “Oa fwikir ne, ya'a ini tamata Yahudi ya'a? Tamata ovi rovun Oa mwa verin ya'a ini, inyai Mu tamata Yahudi ra, ovu Mu dawan mela falurut ra. Motu sala aka ma rovun Oa mwa ini?” ³⁶ Yesus nfalak ne, “Ning fareta wol ntali lanit ivavan a. Wean i Ning fareta ntali lanit ivavan a, na Ning tamata ra veka rotu ma vangoa-vanga, boma deka rala Ya'a verin tamata Yahudi ra. Na'uk Ning fareta a wol ntali lanit ivavan a.”

³⁷ Ba Pilatus nfalak verin Ia ne, “Oa ini raja Oa?”

Yesus nfalak ne, “Oa ka'i fwalak ne, Ya'a ini raja Ya'a. Rarali Ya'a na'a lanit ivavan ini, boma ufamalik afa ovi kena ra. Tamata iki watan ndava lalawatan afa ovi kena ra, na ia nrenar roak afa ovi ufalak ra.”

^{38a} Pilatus norat Ia ne, “Afa ovi kena ra, ihin aka?”

Pilatus nala Yesus verin Roma rira suldadu ra ma rbaku Ia na'a aa walwalur

Matius 27:15-31; Markus 15:6-20; Lukas 23:13-25

^{38b} Pilatus nfalak munuk wean inyai, na nti murin ewal ma nfalak verin tamata Yahudi ra ne, “Ya'a wol utuan sala akataka na'a Ia. ³⁹ Na'uk mia ba'i myera verin ya'a, ma lokat varat na'ut amar dawan Paskah, na ufatalik tamata isa tali bu'i ralan. Ba mtyorong ma ufatalik Yahudi rira raja ini verin mia?”

⁴⁰ Ira rafwak ma rfalak ne, “Deka fwatalik Ia, na'uk fwatalik Barabas!” Barabas yai nwi-nwa tamata ra ma nbori rira metan ra.

19

¹ Pilatus nangrihi munuk verin tamata Yahudi ra, beti nsinir ni suldadu ra ma rasveva Yesus.*

² Suldadu avyai ranan aa anan ovi imarira ra ma na'a sabe'u ma rfadoku na'a Yesus ulun a. Ira rala ravit blawat ungu isa ma ra'adoru na'a Ia, ³ beti rsikati ira ti rfaseri Yesus ma rfalak ne, “Yahudi rira raja verin Oa, ba fara nam a blawat!” Nata, rtafitil wahan a.

⁴ Pilatus nti murin ewal ma nfalak verin tamata rivun avyai ne, “Eka msyi'ik, ya'a ovun roak Ia nma verin mia, boma mkya'a ne, wol utuan sala akataka na'a Ia.” ⁵ Ba rovun Yesus nti murin. Ia naklulu roak sabe'u iman yai, ovu noru roak ravit blawat ungu yai. Pilatus nfalak verin ira ne, “Eka msyi'ik tamata ini!”

⁶ Ti ma Yahudi rira dawan mela falurut ra ovu tamata ovi rwanar Yahudi rira Rahan Dawan Falurut a rsi'ik Yesus, na rafwak ma rfalak ne, “Bwaku Ia na'a aa walwalur! Bwaku Ia na'a aa walwalur!”

Pilatus nfalak verin ira ne, “Mia ka'i myala Ia ma byaku Ia na'a aa walwalur, tevek ya'a wol utuan lahir sala akataka na'a Ia.”

⁷ Tamata Yahudi avyai rfalak verin Pilatus ne, “Ami mami inukun vali, ovu na'a mami inukun a nfadoku ne, Ia musti nmata, tevek nfalak ne, Ubu Yanan Ia.”

* **19:1** 19:1 Ira rala navnaval blawat ma al rasveva tamata ra. Ira rotu navnaval yai tali afwatan ulin, ma rkeak tima te afwatan lurin etal ra na'a ni tutul a.

⁸ Na'ut i Pilatus nrenar i rfalak wean inyai, na ia ntafal ma nbobar. ⁹ Ba Pilatus newal ia nti ni rahan fareta dawan ralan a. Ti ma rovun roak Yesus nti rahan yai ralan, na norat Yesus ne, “Oa mtali ahu inba?” Na'uk Yesus wol nvalat ia. ¹⁰ Pilatus norat ewal Ia ne, “Oa mufena ma mungrihi nulu ya'a? Oa wol mka'a ne, ning ngrebat ma ufatalik Oa, ovu ning ngrebat ma ufalak ma rbaku Oa na'a aa walwalur?”

¹¹ Yesus nfalak ne, “Wean i Ubu wol nala ngrebat yai verin oa, na oa wol mu ngrebat akataka ma fwareta Ya'a. Ba tamata i nala Ya'a verin oa, ni salasilan a veran rahi mu salasilan.”

¹² Na'ut i Pilatus nrenar afa i Yesus nfalak yai, na ndava linga'an mane nfatalik Ia. Na'uk tamata Yahudi avyai rafwak ewal ma rfalak ne, “Wean i fwatalik Ia, na oa veka wol motu kida roak ovu Kaisar.† Tamata iki watan ntorung ne notu raja, na ia nangal roak Kaisar.”

¹³ Na'ut i Pilatus nrenar i tamata Yahudi ra rfalak wean inyai, na nsinir ma rovun Yesus nti murin, na ia ndoku kadera i ba'i ndoku ma nfaleka inukun verin tamata ra. Wan yai naran Lantai Vatu, na'a vai Ibrani rfanara ia ne Gabata. ¹⁴ Na'ut inyai, na ka'a bi lera ndirlola. Amar yai, na tamata Yahudi ra rasusan warira ma ilyan, na rotu rira amar dawan Paskah. Pilatus nfalak verin tamata avyai ne, “Ini bira raja a!”

¹⁵ Tamata avyai rafwak ma rfalak ne, “Fwedan Ia! Fwedan Ia! Bwaku Ia na'a aa walwalur!”

† **19:12** 19:12 Kaisar wol tamata naran. Ihin a ne, tamata wean raja dawan i nfareta negara rivun ovi kerajaan Roma rira. Van dawan yai naran Kaisar.

Pilatus norat ira ne, “Ya'a musti utorung ma rbaku bira raja a na'a aa walwalur?”

Yahudi rira dawan mela falurut ra rfalak ne, “Ami wol mami raja. Kaisar a'uk sa'i notu raja verin ami!” ^{16a} Ba Pilatus nala Yesus verin ira, ma ti rbaku Ia na'a aa walwalur.‡

Roma rira suldadu ra rbaku Yesus na'a aa walwalur

Matius 27:32-44; Markus 15:21-32; Lukas 23:26-43

^{16b} Ba rala Yesus ma rovun Ia rti. ¹⁷ Yesus ka'i nvara Ni aa walwalur a, ma nti wan i naran Kalkulun Wan. Na'a vai Ibrani rfanara ia ne, Golgota. ¹⁸ Na'a wan yai, na rbaku Ia na'a aa walwalur. Ira rbaku vali tamata irua ovu Ia, ma isa na'a Ni lihir mela, na isa na'a Ni lihir balit, na Yesus na'a fruairira ra. ¹⁹ Pilatus nsinir ira ma rtulis na'a kba etal isa, beti rbaku kba etal yai na'a aa walwalur ni tutul a. Vaivatul avyai ngoarira ne, “Yesus ntali Nasaret, Yahudi rira Raja verin Ia.” ²⁰ Tamata Yahudi rivun rbas roak vaivatul avyai, tevek wan i rbaku Yesus na'a aa walwalur yai nfaseri kota. Vaivatul avyai rtulis na'a vai Ibrani, vai Latin ovu vai Yunani. ²¹ Yahudi rira dawan mela falurut ra rfalak verin Pilatus ne, “Deka mtulis ne, ‘Yahudi rira Raja verin Ia.’ Na'uk mtulis ne, ‘Ia nfalak ne Yahudi rira Raja verin Ya'a.’ ” ²² Na'uk Pilatus nfalak ne, “Afa i ufalak ma rtulis roak yai, wol bisma rkati.”

‡ **19:16a** 19:16a Tafsiran rivun rfalak ne, ira ihin a ne, Yahudi rira dawan mela falurut ra. Na'uk lyawan vali ne, Roma rira suldadu ra rbaku Yesus na'a aa walwalur.

²³ Ti ma suldadu avyai rbaku roak Yesus na'a aa walwalur, beti rala Ni kadaravit ra ma rsiduk na'ut ifa'at, ma sasan lokat ira. Ira rala vali Ni ravit blawat. Ravit blawat yai wol roar ia, na'uk redu falolang watan ia ma na'a near isa. § ²⁴ Ba suldadu avyai rsifalak afa verin ira ne, “Deka tkamsat ravit blawat yai, na'uk totu undi ma tka'a ne, iki veka nia ravit blawat yai.” Wean inyai, boma nfakena afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Ira rsiduk Ning kadaravit ra lokat ira, ovu rotu undi na'a Ning ravit blawat a.”*

Ba suldadu avyai rotu wean inyai. ²⁵ Yesus renan a, ovu Yesus renan warin a, ovu Maria i awan verin Klopas, ovu Maria Magdalena rdir-ebang aa walwalur i rbaku Yesus na'a. ²⁶ Na'ut i Yesus nsi'ik Ni tamata i norang Ia ovu nlobang urun ia ndiri inyai ovu renan a, na nfalak verin renan a ne, “Mama, inyai yanam a!” † ²⁷ Nata Yesus nfalak verin Ni tamata i norang Ia yai ne, “Inyai renam a!” Tali amar yai, na Ni tamata yai ntorung ma nala Yesus renan a ma nana'a ni rahan a.

Yesus nmata
Matius 27:45-56; Markus 15:33-41; Lukas
23:44-49

§ **19:23** 19:23 Ravit blawat yai wol wean ravit blawat amafal i brana Yahudi ra ba'i roru. Ravit blawat yai masnifit watan, ma bisma roru ia watan, te roru ia veki, beti roru ravit blawat i amafal. * **19:24** 19:24 Mazmur 22:19 † **19:26** 19:26 Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai nfaturu Yohanes. Yohanes i na'a ayat ini ovu 13:23, 13:24, 20:2, 21:7, 20 ntulis surat ini, na'uk naling ia tali Yohanes i nbaptis tamata ra.

²⁸ Yesus nka'a ne, fiang ini Ia notu munuk roak karya ovi Ubu nala verin Ia. Ba nfalak ne, “Ya'a ubroa.” Nfalak wean inyai ma nfakena afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan.‡ ²⁹ Na'a wan yai, na moko isa nngora ovu anggur i nakbia a. Ba rala spons etal isa ma rsovu na'a anggur yai, ma rngatan teri spons yai na'a aa etal isa ni tutul a, ma rlauk rata nkena Yesus sumarn a. ³⁰ Ti ma Yesus nbuk roak anggur yai, na nfalak ne, “Roak rok.” Ba nsoak wahan a, na nan a nakbosal.

Roma rira suldadu ra rsungu Yesus nelan a

³¹ Na'ut inyai, na tamata Yahudi ra rasusan warira ma ilyan, na ryari ira. Ira rira adat notu teri ma tamata ovi rbaku roak ira na'a aa walwalur, wol bisma raklo'i watan na'a amar i ryari ira. Nlia tali inyai, na amar i ryari ira yai neluk amar dawan verin ira.§ Ba dawan Yahudi ra rera verin Pilatus ma nsinir suldadu ra ma rkametal tamata ovi rbaku ira yai earira ra, ma rfasuka ira tali aa walwalur ra.* ³² Nata suldadu avyai rti ma rkametal lan tamata irua i rbaku ira ovu Yesus, earira ra. ³³ Na'uk ti ma rferi Yesus, ma rsi'ik na nmata roak, ba wol rkametal ean a. ³⁴ Na'uk suldadu isa nsungu Yesus nelan ovu vunut, ma laran a ovu wear nvoat lahir. ³⁵ Tamata i nsi'ik afa yai ka'i nfamalik afa i nsi'ik yai. Ia nka'a ne, afa ovi nfalak ra kena ma nfamalik afa avyai, boma myorang vali.†

‡ **19:28** 19:28 Mazmur 69:28 § **19:31** 19:31 Amar dawan yai Paskah. Msi'ik Yohanes 2:12. * **19:31** 19:31 Ira rkametal tamata i naklo'i na'a aa walwalur ean a, boma tamata yai yarak nmata.

† **19:35** 19:35 Yohanes i ntulis kitab ini ka'i nfamalik ia na'a ayat ini. Msi'ik vali na'a Yohanes 19:26, 21:24.

³⁶ Suldadu avyai wol rkametal Yesus ean a, boma nfakena afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Tali lurin ra, na wol isa vali nametal."‡ ³⁷ Rtulis vali roak na'a Surat Ralan wean ini, "Tamata ra veka rsi'ik Ia na'ut i rsungu roak Ia."§

Yusuf i ntali ahu Arimatea nala Yesus tenan ma nfanuba Ia na'a van matmatan isa ralan a

Matius 27:57-61; Markus 15:42-47; Lukas 23:50-56

³⁸ Afa avyai roak munuk roak, beti tamata isa naran Yusuf ntali ahu Arimatea nti ma ntuan Pilatus ma nera verin ia ma nala Yesus tenan a. Yusuf norang vali Yesus, na'uk norang fanfonak Ia, tevek nbobar dawan Yahudi ra. Pilatus ntorung afa i Yusuf nfalak a, ba Yusuf nti ma nfasuka Yesus tenan a. ³⁹ Nikodemus i lan a ti ntuan roak Yesus na'ut ovan a, novu vali Yusuf. Ia ntaha ngul ovi voarira lolin urun a nararira mur ovu gaharu. Rsileti roak ngul avyai, ma ka'a bi kil vututelu. ⁴⁰ Ira rala Yesus tenan a ma rkuma Ia ovu maloli ngangiar, ovu raslofi ngul ovi voarira lolin avyai ma rot-orang Yahudi rira adat a verin tamata matmatan ra. ⁴¹ Na'a wan i rbaku Yesus na'a aa walwalur, na va'i isa nfaseri inyai. Na'a va'i yai, na van matmatan isa nana'a. Van yai ngorva'an obin, tevek wol rfanuba matmatan ra na'a obin.* ⁴² Na'ut inyai, na tamata Yahudi ra rasusan warira ma rsa'a amar i mane ryari ira. Ba Yusuf irua Nikodemus

‡ 19:36 19:36 Keluaran 12:46, Bilangan 9:12, Mazmur 34:21

§ 19:37 19:37 Zakharia 12:10, Wahyu 1:7 * 19:41 19:41 Tamata Yahudi ra ba'i rtivan vatu ma wean kamar, ma na'a wan tivat matmatan verin rahan teta isa.

rti ma rfanuba Yesus tenan a na'a van yai ralan a, tevek nfaseri inyai.

20

Ubu nfava'at ewal Yesus tali matmatan

Matius 28:1-8; Markus 16:1-8; Lukas 24:1-12

¹ Na'ut amar kareda, na Maria Magdalena nti van matmatan i rfanuba Yesus tenan a. Na'ut inyai, na manut ra vair iwarin obin. Ia nsi'ik vatu dawan i rala al rulang van yai ngoran a natsuar roak. ² Ba ia nafla ma ti ntuan Yesus Ni tamata irua: Simon Petrus ovu Yesus Ni tamata isa i norang Ia ovu nlobang urun ia.* Maria nfalak verin ira ne, "Tamata ra rala roak Duila'a tali van matmatan, ovu wol amka'a ne, rfadoku Ia na'a inba."

³ Petrus ovu Yesus Ni tamata liak isa i norang Ia yai rti van yai. ⁴ Irua rafla, na'uk Yesus Ni tamata liak isa i norang Ia yai nafla lia Petrus, ba naran lan van yai, beti Petrus. ⁵ Ia nsoak ia ma nsi'ik nti ralan, na nrea maloli i rala ala rkuma Yesus na'a inyai, na'uk wol nti ralan. ⁶ Simon Petrus nma vali ma nti lahir van yai ralan a. Ia nsi'ik, na maloli i rala al rkuma Yesus nana'a inyai. ⁷ Na'uk maloli i rala al rkeak Yesus ulun a wol nana'a ebang roak maloli i rala al rkuma Ia. Maloli yai natlulung roak ma na'a wan liak. ⁸ Ba Yesus Ni tamata i naran lan van yai, nti vali ralan, ma nsi'ik munuk afa avyai, beti norang ne, Yesus nva'at ewal roak. ⁹ Ira wol rfan-aran obin

* **20:2** 20:2 Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai nfaturu Yohanes. Yohanes i na'a ayat ini ovu 13:23, 13:24, 19:26, 21:7, 20 ntulis surat ini, na'uk naling ia tali Yohanes i nbaptis tamata ra.

Surat Ralan ihin a ne, Ia musti nva'at ewal tali matmatan. ¹⁰ Ba Yesus Ni tamata irua ovi rorang Ia yai rewai ira rti rira rahan ra.

*Yesus nfavotuk Ia verin Maria Magdalena
Matius 28:9-10; Markus 16:9-11*

¹¹ Maria Magdalena ndir-ebang van yai ma nvakar. Na'ut i nvakar, na nsoak ia ma nsi'ik nti van yai ralan, ¹² na nrea Ubu Ni sansinir irua tali lanit ratan reluk kadaravit ngangiar, ma rdoku wan i rfanuba Yesus tenan a na'a. Isa ndoku wan i Yesus ulun nana'a, na isa vali ndoku wan i ean a rna'a. ¹³ Ba sansinir avyai rorat Maria ne, "Afakinimi bwakar?"

Maria nfalak ne, "Tamata rala roak ning Duila'a, ba wol uka'a ne rfadoku Ia na'a inba." ¹⁴ Ia nfalak munuk wean inyai, na nfulak ia ma nsi'ik, na Yesus ndiri murin a, na'uk wol nka'a ne inyai Yesus.

¹⁵ Yesus nfalak verin ia ne, "Afakinimi bwakar? Oa mdava iki?" Maria nanarin ne, inyai tamata i ba'i nwanar va'i a, ba nfalak verin ia ne, "Bapa, wean i mala Yesus tenan a, na fwalak verin ya'a ne, fwadoku Ia na'a inba, boma ti ala Ia."

¹⁶ Yesus nfalak verin ia ne, "Maria!"

Ba Maria nfulak wahan a ma nfalak na'a vai Ibrani ne, "Rabuni!", ihin a Guru.

¹⁷ Yesus nfalak verin ia ne, "Deka mtaha Ya'a, tevek wol urata verin Yamang obin. Muti ma mtuan terang a valing ra ma fwalak verin ira ne, 'Ya'a veka uti verin Yamang a ovu Yamabira a, ovu vali verin Ning Ubu a ovu bira Ubu a.' "

¹⁸ Maria Magdalena newal ia ma nfalak verin Yesus Ni tamata ovi rorang Ia ne, "Ya'a urea roak

Duila'a!" Ia nfalak afa ovi Yesus nfalak ra verin ira.

Yesus nfavotuk tenan a verin Ni tamata ovi rorang Ia

Matius 28:16-20; Markus 16:14-18; Lukas 24:36-49

¹⁹ Na'ut i amar kareda ma ni lervava a, na Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rasdovu ira na'a rahan isa, ba rkus-teri munuk falfolat ra, tevek rbobar dawan Yahudi ra. Brian munuk, na Yesus ndiri fruarira ra ma nfalak verin ira ne, "Fara Ubu notu ma bira vava'at ra malinan watan!"

²⁰ Ia nfalak munuk wean inyai, beti nfaturu liman a ovu nelan i rsungu a verin ira. Na'ut i rsi'ik Duila'a, na ralar lolin urun. ²¹ Ba Yesus nfalak fasa ewal verin ira ne, "Fara Ubu notu ma ralabira ra malinan watan! Inyai wean lahir i Yamang nsinir Ya'a ovu vali Ya'a usinir mia."

²² Ia nfalak munuk wean inyai, beti nafraik nan nti verin ira, ma nfalak ne, "Myala Ubu Ni Roh a na'a ralabira ra. ²³ Wean i myabun roak tamata isa ni salasilan ra, na Ubu veka na'i vatuk vali tamata yai ni salasilan ra. Na'uk wean i wol myabun ni salasilan ra, na Ubu veka wol na'i vatuk vali ni salasilan ra."

Yesus nfavotuk Ia verin Tomas

²⁴ Na'ut i Yesus nfavotuk Ia verin Ni tamata ovi rorang Ia, na Tomas i rfanara ia ne, Didimus wol nana'a ovu ira. Ia ntali vali Yesus Ni tamata vutu rahin irua ovi rorang Ia.† ²⁵ Ba Yesus Ni tamata ra rfalak verin ia ne, "Ami amsi'ik roak Duila'a!"

† 20:24 20:24 Didimus ihin a ne, kasiko'u dekut ia.

Na'uk ia nfalak verin ira ne, “Wean i wol urea paku wan na'a liman a, ovu wol ufadoku limang tanan ra na'a paku wan avyai, ovu vali wol ufadoku limang a na'a nelan i rsungu a, na ya'a wol orang lahir.”

²⁶ Kareda ralan isa nelak roak, beti Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rasdovu ewal ira na'a rahan yai, na Tomas novu vali ira. Ira rkus-teri munuk falfolat ra, na'uk brian munuk, na Yesus ndiri fruarira ra ma nfalak ne, “Fara Ubu notu ma bira vava'at ra malinan watan!” ²⁷ Nata Yesus nfalak verin Tomas ne, “Msi'ik limang a ovu fwadoku limam a na'a paku wan ovi. Mlauk limam a ma fwadoku na'a nelang i rsungu a, boma deka ralam raruan, ma morang lahir Ya'a!”

²⁸ Tomas nfalak ne, “Ya'a ning Duila'a ovu ning Ubu verin Oa!”

²⁹ Yesus nfalak verin ia ne, “Oa msi'ik roak Ya'a bi morang. Lolin urun verin tamata ovi wol rarea Ya'a, na'uk rorang watan.”

Yohanes ntulis Ubu Ni Ivar Lolin i nfamalik Yesus, boma tamata ra rorang Ia

³⁰ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rsi'ik Ni mujizat liak rivun vali, na'uk wol rtulis mujizat avyai na'a kitab ini. ³¹ Na'uk utulis afa ovi Yesus notu ra na'a kitab ini, boma myorang ne, Ia Raja i ntevit dida salasilan ra, Ubu Yanan Ia. Wean i myorang Ia, na veka bira vava'at kakiwal.

21

Yesus nfavotuk tenan a verin Ni tamata ovi rorang Ia na'a danau Tiberias nelan a

¹ Yesus notu munuk wean inyai, beti nfavotuk ewal vali tenan a verin Ni tamata ovi rorang Ia na'a danau Tiberias nelan a. Ia nfavotuk tenan a wean ini: ² Na'a danau yai nelan a, na Simon Petrus, Tomas i rfanara ia ne Didimus, Natanael i ntali ahu Kana i na'a Galilea, ntafal vali Zebedeus yanan irua ovu Yesus Ni tamata irua ovi rorang vali Ia, rasdovu ira na'a inyai. ³ Ba Simon Petrus nfalak verin ira ne, "Ya'a mane ti udava ian."

Ira rfalak verin ia ne, "Amorang vali oa." Ba irmunuk rti ma rdata kumal a, beti raroal ma rdava ian na'a danau yai. Na'uk tali ovan lolan yai, na wol rwadar akataka. ⁴ Ti ma lera wol ndata obin, na Yesus ndiri roak ngur ratan, na'uk ira wol rka'a ne inyai Yesus.

⁵ Yesus norat ira ne, "Baba averi, myadar te wahal?"

Ira rfalak ne, "Wol amwadar."

⁶ Yesus nfalak verin ira ne, "Fyasuka bira jaring a na'a kumal ni lahir mela a, na veka myadar." Ba rfasuka rira jaring a. Ti ma rfar rira jaring a, na wol rfar nala, tevek nala ma ian rivun urun i lahir.

⁷ Ba Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai* nfalak verin Petrus ne, "Inyai, Duila'a!" Ti ma Petrus nrenar ne, inyai Duila'a, na noru ni ravit a, tevek wol noru ravit, beti nwatil nsuta danau yai ma nra. ⁸ Yesus Ni tamata ovi rorang Ia rorang Petrus rara ovu rira kumal. Ira wol ka'i raroa tali danau nelan a, ka'a bi meter ratut

* **21:7** 21:7 Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai nfaturu Yohanes. Yohanes i na'a ayat ini ovu 13:23, 13:24, 19:26, 20:2, 21:20 ntulis surat ini, na'uk naling ia tali Yohanes i nbaptis tamata ra.

isa watan, ba rving jaring i nngora lahir ovu ian ra. ⁹ Ti ma rda raran ngur roak, na rsi'ik ian ovu roti ra na'a yafaran ratan a. ¹⁰ Yesus nfalak verin ira ne, "Mtyaha bira ian boku tali ian ovi beti myot-nala avyai mya." ¹¹ Simon Petrus ndata kumal a ma nving jaring a nra. Jaring yai nngora lahir ovu ian dawan ratut isa vutlima rahin itelu. Velik ne ian rivun, na'uk rira jaring a wol namsat. ¹² Yesus nfalak verin ira ne, "Mya ma tafna'an kikyai." Tali Yesus Ni tamata avyai, na wol tamata isa vali nabrahi ma norat Ia ne, "Oa ini iki?" Tevek rka'a roak ne, inyai Duila'a. ¹³ Yesus nti ma nala lan roti verin ira, beti nala vali ian ra. ¹⁴ Tali amar i Yesus nva'at ewal tali matmatan, na nfavotuk nala fatelu roak tenan a verin Ni tamata ovi rorang Ia.

Yesus norat Petrus ne, nlobang Ia te wahal

¹⁵ Ti ma rafna'an munuk, na Yesus nfalak verin Simon Petrus ne, "Simon, Yohanes yanan oa. Oa mlobang Ya'a nlia tali ira?"[†]

Petrus nfalak ne, "Kena ta Duila'a. Oa mka'a lahir ne, ya'a ulobang Oa."

Yesus nfalak verin ia ne, "Fwa'an ma lolin Ning domba yanat ra." ¹⁶ Yesus norat ewal ia ma farua roak ne, "Simon, Yohanes yanan oa. Oa mlobang Ya'a?"

Petrus nfalak ne, "Kena ta Duila'a. Oa mka'a ne, ya'a ulobang Oa."

[†] **21:15** 21:15 Tafsiran rivun rfalak ne, nlia tali ira ihin a ne, Yesus Ni tamata liak ra rlobang urun Ia, na'uk Petrus nlobang urun Yesus nlia tali ira. Naskah asli rfalak domba yanat na'a ayat ini, na'uk rfalak domba ra na'a 21:16, 17. Tafsiran ra rsialing ira na'a afa ini.

Yesus nfalak verin ia ne, “Mwanar ma lolin Ning domba ra.” ¹⁷ Yesus norat ewal ia ma fatelu roak ne, “Simon, Yohanes yanan oa. Oa mlobang Ya'a?” Petrus ralan lalau, tevek Yesus norat fatelu ia roak ne, “Oa mlobang Ya'a?”

Ba Petrus nfalak ne, “Duila'a, Oa mka'a munuk afakataka. Oa mka'a ne, ya'a ulobang Oa.”

Yesus nfalak verin ia ne, “Fwa'an ma lolin Ning domba ra. ¹⁸ Afa i ufalak verin oa ini, kena urun! Na'ut i varverun oa obin, na ka'i mkeak twalam a ma bwana muti inba watan, wean ralam nfalak a. Na'uk wean i itrana roak oa, na veka mlauk limam ra, ma tamata ra rkeak oa ma rovun oa rti wan i wol inam ma muti a.” ¹⁹ Yesus nala vaivatul ovi ma nfaturu ne, wean inba ma Petrus veka nmata ma nfaturu Ubu Ni dawan a. Ia nfalak munuk wean inyai, na nfalak verin Petrus ne, “Morang Ya'a.”

Yesus nangrihi na'a Ni tamata i norang Ia ovu nlobang urun ia

²⁰ Na'ut i Petrus nfulak ia ma nsi'ik, na Yesus Ni tamata i norang Ia ovu nlobang urun ia, nban-orang ira.‡ Tamata yai, Yesus Ni tamata i ndok-ebang Ia na'ut i irmunuk rafna'an ma norat Yesus ne, “Duila'a, tamata iki veka nfedo Oa?” ²¹ Petrus nsi'ik Yesus Ni tamata i nlobang urun ia yai, na nfalak verin Yesus ne, “Duila'a, wean inba ovu tamata ini?”

²² Yesus nfalak ne, “Wean i ralang nfalak ma nva'at nata ti naran i ewal Ya'a, na deka fwikir afa yai! Na'uk morang Ya'a.” ²³ Ba ivar yai ti nsoru Yesus Ni tamata ovi rorang Ia, ma rfikir ne,

‡ 21:20 21:20 Msi'ik catatan kaki na'a Yohanes 21:7.

Ni tamata yai veka wol nmata. Na'uk Yesus wol nfalak verin Petrus ne, Ni tamata yai veka wol nmata. Velik aba, Ia nfalak ne, “Wean i ralang nfalak ma nva'at, nata ti naran i ewal Ya'a, na deka fwikir afa yai.”

Vaivatul situli

²⁴ Yesus Ni tamata yai nsi'ik ovu nfamalik afa ovi Yesus notu ra, ma ntulis afa avyai na'a kitab ini. Ita tka'a ne, afa ovi nfalak ra kena.

²⁵ Yesus notu vali ma afa liak rivun ila'a matan, na'uk wean i musti rtulis munuk lahir afa avyai, na ufikir ne, lanit ivavan a veka wol nsa'a nala kitab avyai.

Surat Ralan na'a Vaidida

Fordata: Surat Ralan na'a Vaidida (New Testament)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fordata

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Apr 2023 from source files dated 29 Jan 2022

ad2f572b-0c2a-58a6-8da1-aa7be8bee2bb